

Sabiedrības integrācija Rīgā

**Ekspertu aptauja
Padziļinātās
intervijas**

Analītiska atskaite

Jūnijs – augusts 2010

SATURS

PĒTĪJUMA APRAKSTS	2
GALVENIE SECINĀJUMI	4
REKOMENDĀCIJAS.....	13
RĪGAS PILSĒTAS IEDZĪVOTĀJU ATTIEKSME PRET PIENĀKUMIEM ATTIECĪBĀ UZ VALSTI, PAŠVALDĪBU	15
RĪGAS PILSĒTAS IEDZĪVOTĀJU SOCIĀLPOLITISKĀ LĪDZDALĪBA	18
RĪGAS PILSĒTAS IEDZĪVOTĀJU IESAISTĪŠANĀS NEVALSTISKAJĀS ORGANIZĀCIJĀS T.SK. BRĪVPRĀTĪGAJĀ DARBĀ.....	24
RĪGAS PILSĒTAS IEDZĪVOTĀJU PIEDERĪBAS SAJŪTA PILSĒTAI – RĪGA.....	31
ATTIEKSME PRET PILSONĪBAS JAUTĀJUMU, LATVIEŠU VALODAS LIETOŠANU, VALODAS VIDĪ.....	34
IZGLĪTĪBAS LOMA INTEGRĀCIJAS PROCESĀ.....	43
ETNISKĀS ATTIECĪBAS UN NOSKAŅOJUMS, TĀ IZMAIŅAS.....	48
STARPPERSONU UZTICĒŠANĀS, IECIETĪBA, ATTIEKSME PRET DAŽĀDĀM SABIEDRĪBAS GRUPĀM	52
SOCIĀLĀ INTEGRĀCIJA.....	58
SABIEDRĪBAS, KOPIENU SADARBĪBA PROBLĒMU RISINĀŠANĀ.....	67
AR IMIGRĀCIJU SAISTĪTI JAUTĀJUMI.....	70
POLITIĶU UN POLITISKO PARTIJU LOMA INTEGRĀCIJAS PROCESĀ.....	72
PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻU LOMA INTEGRĀCIJAS PROCESĀ.....	73
RĪGAS PILSĒTAS IEDZĪVOTĀJU UZTICĒŠANĀS PAŠVALDĪBAS INSTITŪCIJĀM.....	77
RĪGAS PILSĒTAS PAŠVALDĪBAS PIEDĀVĀTO IESPĒJU UN PAKALPOJUMU NOVĒRTĒJUMS.....	81
RĪGAS PILSĒTAS PAŠVALDĪBAS RĪKOTO SVĒTKU, PASĀKUMU IETEKME UZ INTEGRĀCIJAS PROCESU.....	83

PIELIKUMS:

Intervijas vadlīnijas latviešu valodā

PĒTĪJUMA APRAKSTS

TNS LATVIA 2010. gada jūlijā – augustā veica pētījumu par sabiedrības integrācijas jautājumiem Rīgā. Pētījuma pasūtītājs ir Rīgas Domes Izglītības, kultūras un sporta departaments.

Pētījuma mērķis: atklāt sabiedrības integrācijas problēmas Rīgā, tajā skaitā aptvert jautājumu loku par pilsonības tēmu (analīze, kāpēc nepilsoņi nav motivēti iegūt pilsonību, un ko var darīt pašvaldība, lai to mainītu; kā arī par nepilsoņu (cittautiešu) atsvešinātību no valsts, pašvaldības) un valodas vidi (valodas vides novērtējums un ieteikumi).

Mērķa grupa: eksperti sociālās, etniskās un politiskās integrācijas jomā.

Aptaujas metode: padziļinātās intervijas (*in – depth interviews*) ar ekspertiem latviešu valodā.

Ekspertu atlase: ekspertu saraksts tika veidots sadarbībā ar Rīgas Domes Izglītības, kultūras un sporta departamentu. Eksperti tika atlasīti tādējādi, lai tie pārstāvētu sociālās, etniskās un politiskās integrācijas jomas.

Izlases lielums: 15 eksperti sociālās, etniskās un politiskās integrācijas jomās (no sarakstā primāri iekļautajiem 15 ekspertiem tika aptaujāti 14; viens eksperts tika aizvietots ar citu tās pašas jomas ekspertu, jo nebija sasniedzams pētījuma veikšanas periodā).

Nr.p.k.	Eksperts	Pārstāvētā joma	Sektors (nozare)
1.	Eksperts Nr.1	Etniskā, politiskā	Pašvaldība, izglītības nozare
2.	Eksperts Nr.2	Etniskā, politiskā	Pašvaldība, lēmumu pieņemšana
3.	Eksperts Nr.3	Sociālā	NVO, sociālie pakalpojumi
4.	Eksperts Nr.4	Etniskā, politiskā	NVO, mazākumtautību pārstāvība
5.	Eksperts Nr.5	Etniskā, politiskā	Valsts institūcija, izglītības nozare
6.	Eksperts Nr.6	Etniskā, politiskā	Valsts pārvalde, politikas veidošana
7.	Eksperts Nr.7	Etniskā, politiskā	NVO, politikas analīze
8.	Eksperts Nr.8	Sociālā	NVO, sociālie pakalpojumi
9.	Eksperts Nr.9	Sociālā	NVO, sociālie pakalpojumi
10.	Eksperts Nr.10	Sociālā	Pašvaldība, sociālie pakalpojumi
11.	Eksperts Nr.11	Sociālā	NVO, sociālie pakalpojumi
12.	Eksperts Nr.12	Etniskā, politiskā	Pašvaldība, lēmumu pieņemšana
13.	Eksperts Nr.13	Etniskā	NVO, mazākumtautību pārstāvība
14.	Eksperts Nr.14	Sociālā	Pašvaldība, sociālie pakalpojumi
15.	Eksperts Nr.15	Etniskā, politiskā	NVO, politikas analīze

Aptaujas vadlīniju izstrādāšana:

Vadlīniju izstrādāšana: TNS Latvia sadarbībā ar Rīgas Domes Izglītības, kultūras un sporta departamentu, sākot no 2010.gada jūnija izstrādāja vadlīnijas vairākos posmos.

Vadlīniju projekta sagatavošana: TNS Latvia atbilstoši darba uzdevumā minētajam sagatavoja vadlīniju projektu, ko iesniedza Rīgas Domes Izglītības, kultūras un sporta departamenta ekspertiem izskatīšanai.

Vadlīniju pārskatīšana: RD Izglītības, kultūras un sporta departamenta pārstāvji sniedza savus komentārus par sagatavoto vadlīniju projektu. TNS Latvia pilnveidoja koriģēto vadlīniju projektu, ņemot vērā RD Izglītības, kultūras un sporta departamenta ekspertu ieteikumus un metodoloģiskos aspektus.

Vadlīniju pilotāža: TNS Latvia intervētājs veica 2 pilotāžas intervijas, lai identificētu iespējamās neskaidrības jautājumu formulējumos vai atbildēs, kā arī noteiktu intervijas ilgumu.

Vadlīniju gala varianta izstrādāšana un apstiprināšana: balstoties uz RD Izglītības, kultūras un sporta departamenta ekspertu ieteikumiem, kā arī vadlīniju pilotāžas laikā iegūtajiem rezultātiem, tika izstrādāts vadlīniju gala variants, uzlabojot atsevišķu jautājumu formulējumus. Vadlīniju gala variants latviešu valodā pievienots atskaites pielikumā.

PĒTĪJUMA APRAKSTS

Ekspertu atsaucības veicināšanai tika sagatavota arī īpaša RD Izglītības, kultūras un sporta departamenta atbalsta vēstule ar pētījuma galveno tēmu un mērķu aprakstu, kuru intervētājs vajadzības gadījumā uzrādīja ekspertam pirms intervijas veikšanas.

Intervētāju brīfings: pirms aptaujas tika veikts intervētāju brīfings, kuru vadīja TNS Latvia projekta vadītāja. Brīfinga laikā tika caurskatītas un pārrunātas vadlīnijas, secīgi izejot cauri visiem jautājumiem, tos izskaidrojot. Vēlreiz tika atgādināti arī padziļināto interviju vadīšanas noteikumi.

Ekspertu interviju veikšanas laiks: 2010. gada 30. jūlijs – 3. augusts.

Intervētāji: ekspertu intervijas veica 2 īpaši šī pētījuma veikšanai apmācīti TNS Latvia intervētāji.

Padziļināto interviju vidējais ilgums: 1 h 38 min. (minimālais – 1h 10 min.; maksimālais – 2h 28 min.).

Projekta izpildes grupa:

No Rīgas Domes Izglītības, kultūras un sporta departamenta puses:

Ilona Stalidzāne, Projektu un sabiedrības integrācijas nodaļas vadītāja

Ilze Grīntāle, Projektu un sabiedrības integrācijas nodaļas Sabiedrības integrācijas projektu vadītāja

No TNS Latvia puses:

Projekta koordinēšana – Signe Kaņējeva, Revita Logina, Ingrīda Libora

Lauka darba koordinēšana – Ingrīda Libora, Revita Logina

Atskaites sagatavošana – Ingrīda Libora, Revita Logina

ATSKAITE

GALVENIE SECINĀJUMI

1. RĪGAS PILSĒTAS IEDZĪVOTĀJU ATTIEKSME PRET PIENĀKUMIEM ATTIECĪBĀ UZ VALSTI, PAŠVALDĪBU

- ✓ Eksperti uzskata, ka Rīgas pilsētas iedzīvotāji vairāk zina savas tiesības, mazāk – pienākumus pret valsti, pašvaldību.
- ✓ Attieksmi pret pienākumiem attiecībā uz valsti ietekmē virkne faktoru: ekonomiskā un politiskā situācija valstī, indivīda personīgās ētiskās normas, etniskā piederība, līdzšinējā dzīves pieredze, izglītība, nodarbošanās un citi.
- ✓ Dažādām sabiedrības grupām attieksme pret pienākumiem ir atšķirīga. Kā iemesli tiek minēti valodas barjera, informācijas trūkums. Lai arī informācija par tiesībām un pienākumiem ir pieejama, atrodamā ikvienam kas par to interesējas, daudzi to nemeklē, par to neinteresējas.
- ✓ Būtu nepieciešams vairāk informatīvo materiālu, uzskata eksperti. Tiem būtu jābūt vieglā, saprotamā valodā. Tiek ieteikts informācijas par pienākumiem pret valsti, pašvaldību nodošanā vairāk izmantot radio un TV starpniecību kā dažādām sabiedrības grupām plašāk pieejamos masu medijus.

2. RĪGAS PILSĒTAS IEDZĪVOTĀJU SOCIĀLPOLITISKĀ LĪDZDALĪBA PAŠVALDĪBAS LĪMENĪ

- ✓ Nevalstisko organizāciju iespējas paust savu viedokli pašvaldībai eksperti vērtē pozitīvi. Tomēr kā ierobežotas vai nepastāvošas tiek vērtētas iespējas piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā. Ekspertiem, kuri pārstāv NVO, būtu svarīgi redzēt, kā līdzdalība ir ietekmējusi politiskos lēmumus.
- ✓ Lai veicinātu Rīgas iedzīvotāju līdzdalību, pašvaldības darbībai jābūt „caurspīdīgai”, iedzīvotāji jāinformē par dažādu lēmumu pieņemšanu, jākonsultējas ar sabiedrību, izzinot tās viedokļus. Mērķtiecīgi jāvēršas arī pie NVO, izzinot to viedokli, iesaistot, aicinot tikties, diskutējot. Jāizmanto masu mediji, lai regulāri informētu iedzīvotājus par dažādām iespējām ietekmēt lēmumu pieņemšanu. Jāskaidro, kādu jautājumu risināšana ir pašvaldības kompetencē.

3. IESAISTĪŠANĀS NEVALSTISKAJĀS ORGANIZĀCIJĀS, TAI SKAITĀ BRĪVPRĀTĪGAJĀ DARBĀ

Nevalstiskās organizācijas

- ✓ Nevalstisko organizāciju loma integrācijas procesā eksperti vērtē kā būtisku, nozīmīgu. Līdzdalība sabiedriskās organizācijās tiek atzīta par vienu no pilsoniskās sabiedrības „stūrakmeņiem”.
- ✓ Iesaistīšanos NVO eksperti vērtē kā nepietiekamu, jo trūkst informācijas par NVO darbību, konkrētu NVO esamību. NVO pastāvošās finansiāla rakstura problēmas liedz tām iespēju sevi pietiekoši popularizēt.

ATSKAITE

- ✓ Eksperti vienprātīgi uzskata, ka Rīgas iedzīvotāju iesaistīšanos NVO noteikti būtu jāveicina, taču tas nevar tikt darīts „mākslīgi”, uzspiesti. Tiek atzīts, ka nepieciešams sākt ar sabiedrību izglītojošiem pasākumiem.
- ✓ Kā galvenos iemeslus, kādēļ rīdzinieki neiesaistās NVO, eksperti min iedzīvotāju neticību savai spējai ietekmēt procesus, kaut ko mainīt, finansiālos iemeslus, iedzīvotāju pasivitāti, nevēlēšanos iesaistīties. Tāpat trūkst izpratnes par to, ko sniedz līdzdalība NVO.
- ✓ Eksperti uzskata, ka nepieciešams popularizēt NVO, izmantojot masu mediju starpniecību. Jāsniedz iespēja NVO sevi reklamēt pašvaldības rīkoto pasākumu ietvaros.

Brīvprātīgais darbs

- ✓ Eksperti uzskata, ka brīvprātīgā darba kustība Latvijā, Rīgā nav izvērsusies, attīstījusies, tā tikai nesēn sākusi veidoties. Pagaidām vēl trūkst pieredzes kā strādāt ar brīvprātīgajiem, kā organizējams brīvprātīgais darbs. Eksperti NVO pārstāvji atzīst, ka trūkst darbinieku, kuri nodarbotos ar brīvprātīgā darba koordinēšanu.
- ✓ Kā problēmjaucājums tiek atzīts nepietiekamais brīvprātīgā darba tiesiskais regulējums Latvijā. Nepilnības brīvprātīgā darba tiesiskajā regulējumā kavē brīvprātīgo aktīvu piesaisti, īpaši sociālajā jomā, norāda eksperti.
- ✓ Lai veicinātu iedzīvotāju iesaistīšanos brīvprātīgajā darbā, nepieciešams piesaistošs, motivējošs aicinājums to darīt. Tiek ieteikts popularizēt pozitīvus piemērus; informēt, izglītot institūcijas, ko tās iegūtu no brīvprātīgo darbinieku piesaistes un kā organizējams brīvprātīgais darbs. Brīvprātīgā darba veicējiem būtu jāsaņem publiska atzinība par padarīto, to atspoguļojot TV, presē.
- ✓ Eksperti iesaka apkopot informāciju par iespējām Rīgā darboties kā brīvprātīgajiem, piemēram, portālā www.riga.lv.

4. RĪGAS PILSĒTAS IEDZĪVOTĀJU PIEDERĪBAS SAJŪTA PILSĒTAI

- ✓ Eksperti uzskata, ka piederības sajūta pilsētai ir cieši saistīta ar iedzīvotāju materiālo stāvokli, augstāku materiālo nodrošinājumu saistot ar augstāku sociālo aktivitāti.
- ✓ Pēc ekspertu domām, Rīgai vairāk piederīgi jūtas tie cilvēki, kuri Rīgā ir dzīvojoši ilglaicīgāk.
- ✓ Rīgai piesaista salīdzinoši lielākas studiju un darba iespējas nekā daudzviet citur, dažādu kultūras pasākumu apmeklēšanas iespējas.
- ✓ Rīgas iedzīvotājiem ar invaliditāti ir pieejamas lielākas sociālās palīdzības iespējas, uzskata eksperti. Rīgas iedzīvotājiem ir pieejamas arī lielākas sociālās garantijas nekā daudzviet citur.
- ✓ Ekspertu vidū ir vienojoša doma, ka pašvaldības institūcijas un to darbība tiek asociēta ar pilsētu, tādēļ iedzīvotājus no Rīgas atsvešina trūkumi pašvaldības institūciju darbā – formāla pieeja jautājumu risināšanā, nepietiekoša ieinteresētība rast risinājumu iedzīvotāju problēmām u.c.

ATSKAITE

- ✓ Ekspertu skatījumā, lai veicinātu piederības sajūtu Rīgai, nepieciešams pilnvērtīgi nodrošināt pieeju dažādiem pakalpojumiem - iespējām apmeklēt bērnu dārzu, skolu, iespējām strādāt. Tāpat piederības sajūtu vairotu arī pašvaldības organizēti pasākumi, svētki rīdziniekiem.
- ✓ Eksperti iesaka sniegt vairāk informāciju Rīgas iedzīvotājiem par pilsētā notiekošiem pasākumiem (piemēram, jaunām izstādēm), šim nolūkam aktīvāk izmantojot plašsaziņas līdzekļus.

5. **ATTIEKSME PRET PILSONĪBAS JAUTĀJUMU, LATVIEŠU VALODAS LIETOŠANU, VALODAS VIDI**

- ✓ Kopumā pilsonības iegūšanas procesu eksperti vērtē kā gandrīz apstājušos, daudz lēnāku nekā pirms vairākiem gadiem. Pilsonības iegūšanas process būtu turpināms, aktivizējams, motivējot nepilsoņus iegūt pilsonību.
- ✓ Attiecībā uz nepieciešamajām izmaiņām Pilsonības likumā iezīmējas divi galvenie, visbiežāk minētie ekspertu ieteikumi:
 - „Automātiski” Latvijas Republikas pilsonību piešķirt bērniem, kuri dzimuši Latvijā, izņemot gadījumus, ja vecāki var pierādīt, ka bērnam ir citas valsts pilsonība;
 - Vecāka gadagājuma iedzīvotājiem (pēc 60 gadiem) atvieglot zināšanu pārbaudes, vienkāršojot latviešu valodas un vēstures pārbaudījumu prasības.
- ✓ Tiek ieteikts arī bez pilsonības palikušajiem skolas vecuma bērniem (kurus vecāki pēc piedzimšanas nepiereģistrēja līdz 15 gadu vecumam vai citu iemeslu dēļ), piešķirt pilsonību bez jebkāda papildprocesa, ierobežojumiem. Vairāki eksperti iesaka apsvērt iespēju piešķirt dubultpilsonību.
- ✓ Nepilsoņu motivācija iegūt Latvijas Republikas pilsonību kopumā tiek vērtēta kā ļoti vāja. Eksperti uzskata, ka nepilsoņu motivēšanai iegūt LR pilsonību, pašvaldībai vajadzētu informēt par ieguvumiem, kādi ir LR pilsoņiem, salīdzinot ar nepilsoņiem.
- ✓ Latviešu valodas lietošana cittautiešu vidū, pēc vairākuma ekspertu domām, attīstās nepietiekoši, jo trūkst stimula to darīt, nereti komunikācijā ar krievu tautības pārstāvi latvieši vēl joprojām labprāt pāriet uz krievu valodu.
- ✓ Vairākums ekspertu uzskata, ka valodas vide Rīgā ir aicinoša. Kaut arī cittautieši dažkārt kautrējas no savas latviešu valodas prasmes, viņu latviešu valodas prasme netiek izsmieta. Kā pozitīvi piemēri labvēlīgas valodas vides radīšanai tiek minēti dažādi kultūras pasākumi, kas domāti dažādām etniskām grupām.
- ✓ Eksperti iesaka pašvaldībai sniegt atbalstu tādiem NVO projektiem, kuros sadarbojas gan latviešu, gan citu tautību pārstāvētas organizācijas. Tiek ieteikts veidot kopējas aktivitātes dažādu tautību iedzīvotājiem.

ATSKAITE

- ✓ Eksperti uzskata, ka veicināt latviešu valodas apguvi cittautiešu vidū pašvaldība varētu caur aktīvu darbību: organizējot kursus (izmantojot interesantu, piesaistošu metodiku), pasākumus, vasaras nometnes ģimenēm.
- ✓ Bezmaksas apmācību iespēju latviešu valodas apguvei eksperti vērtē kā apsveicamu pašvaldības iniciatīvu, bet ar nosacījumu ieviest arī daļu līdzmaksājuma, kas kalpotu kā motivators kursu apmeklēšanai un pabeigšanai. Kursiem būtu jābūt pieejamiem visiem, kam tie ir nepieciešami.

6. IZGLĪTĪBAS LOMA INTEGRĀCIJAS PROCESĀ

- ✓ Izglītībai ir ļoti nozīmīga loma sabiedrības integrācijas procesā, vienoti savā viedoklī ir eksperti. Integrācijai būtiskākie izglītības līmeņi – pamatzglītība un vidējā izglītība.
- ✓ Interesu izglītības loma integrācijas procesā tiek vērtēta kā būtiska. Tā būtu jāattīsta, uzskata eksperti.
- ✓ Mūžizglītību Latvijā eksperti vērtē kā salīdzinoši jaunu izglītības pakāpi, kas būtu attīstāma.
- ✓ Liela loma integrācijas procesā ir bilingvālajai izglītībai, kas devusi labus rezultātus latviešu valodas apguvē.
- ✓ Šobrīd mazākumtautību izglītības iestādēs esošā mācību satura proporciju – 60% mācību satura tiek apgūts latviešu valodā un 40% mazākumtautību valodā – gandrīz visi eksperti vērtē kā atbilstošu, neuzskatot, ka tā būtu jāmaina. Skolu reformai mācību valodas ziņā „jāļauj ritēt savu gaitu”.

7. ETNISKĀS ATTIECĪBAS UN NOSKAŅOJUMS, TĀ IZMAIŅAS

- ✓ Šobrīd Rīgā pastāvošās etniskās attiecības (ar tām galvenokārt domājot attiecības starp latviešiem un krieviem) sadzīves līmenī eksperti vērtē divējādi. No vienas puses - kā labas, pragmatiskas, tai pat laikā minot, ka nepietiekoši attīstās kontakti dažādu etnisko grupu vidū, kas rada nošķirtību, atsvešinātību.
- ✓ Lielākā daļa ekspertu uzskata, ka etniskās attiecības sadzīves līmenī ir daudz labākas, cilvēcīgākas, pragmatiskākas, nekā politiskajā līmenī.
- ✓ Attiecības politiskajā līmenī eksperti vērtē kā saspīlētas, konfliktējošas, vērstas uz sabiedrības šķelšanu. Labvēlīgu etnisko attiecību veidošanai būtu nepieciešams ierobežot politiskās galējības.
- ✓ Pēc ekspertu domām, dažādu etnisko grupu integrāciju varētu kavēt politiķu manipulēšanas mēģinājumi, piemēram, akcentējot atšķirīgo vēstures jautājumu izpratni, valodas jautājumu, pretnostatot etniskās grupas („mēs” un „viņi”):
- ✓ Attiecības starp dažādām etniskajām grupām veicina kopējas ikdienas aktivitātes, sadzīve, darbs, izglītība, tai skaitā interešu izglītība, kopējas kultūras aktivitātes, uzskata eksperti.

ATSKAITE

- ✓ Lai uzlabotu etniskās attiecības Rīgā, būtu svarīgi organizēt kopējus izglītojošus, radošus, mākslas pasākumus, svētkus, kuros tiktu iesaistīti visi, neraugoties uz etnisko piederību; veicināt starpkultūru komunikāciju starp dažādu skolu bērniem, jauniešiem, kā arī vecāku cilvēku vidū.

8. **STARPPERSONU UZTICĒŠANĀS, IECIETĪBA. ATTIEKSME PRET DAŽĀDĀM SABIEDRĪBAS GRUPĀM**

- ✓ Kopumā iedzīvotāju attieksmi pret dažādām sabiedrības grupām (t.sk. seksuālās minoritātes, cilvēki ar invaliditāti u.c.) eksperti vērtē kā samērā negatīvu, pat neiecietīgu.
- ✓ Neiecietīgākai attieksmei pakļautās grupas – seksuālās minoritātes, bezpajumtnieki, cilvēki ar invaliditāti, atšķirīga ārējā izskata cilvēki (īpaši citas rases pārstāvji), čigāni (romi).
- ✓ Tolerance pret iepriekš minētajām sabiedrības grupām tiek vērtēta kā zema, nepietiekama.
- ✓ Tolerance pret dažādām grupām būtu veicināma, izglītojot sabiedrību. Izglītojošais, izskaidrojošais darbs būtu veicams jau pirmsskolu un skolu līmenī, izglītojot bērnus, jauniešus. Eksperti iesaka arī veikt to pašvaldības institūciju darbinieku apmācību, kuru darba pienākumos ietilpst aktīvs darbs ar pilsētas iedzīvotājiem, apmācot kā strādāt ar dažādu sabiedrības grupu pārstāvjiem.

9. **SOCIĀLĀ INTEGRĀCIJA**

- ✓ Pēc vairākuma visu jomu ekspertu domām, Rīgas domes sniegtie pakalpojumi kopumā nav pietiekami. Pakalpojumu klāsts pakāpeniski attīstās, paplašinās, un šis process būtu jāturpina.
- ✓ Raksturīgi, ka iedzīvotāju informētību un informācijas pieejamību par Rīgas pašvaldības sniegtajiem pakalpojumiem pašvaldībās strādājošie eksperti vērtē kā diezgan labu vai vismaz pietiekamu, kamēr NVO pārstāvji - kā nepietiekošu vai pat par sliktu.
- ✓ Kā „riskā grupa” tiek atzīti arī pensionāri, kas bieži vien nezina par pieejamajiem pakalpojumiem. Būtiski, lai sniegtā informācija tiktu atspoguļota visām iedzīvotāju grupām viegli uztveramā un saprotamā valodā, informācijai vajadzētu būt pieejamai vienuviet, viegli atrodamai un viegli uztveramai.
- ✓ Kopumā, pēc ekspertu domām, rīdzinieku informētības līmeni par dažādām sabiedrības grupām pieejamajiem pakalpojumiem, Rīgas pašvaldība varētu veicināt sniedzot informāciju plašsaziņas līdzekļos (radio, TV, prese, internets), bezmaksas preses izdevumos (piem., „5 minūtes”), īpašā Rīgas pašvaldības informatīvā avīzē; izveidojot īpašu Rīgas radio vai Rīgas televīziju, ar īpašu informatīvu bukletu palīdzību, popularizējot jau pieejamos bezmaksas tālruna numurus informācijas saņemšanai, izvietojot informāciju informatīvos standos dzīvojamo māju kāpņu telpās.
- ✓ Vairāki sociālās jomas eksperti norāda, ka uzsvars jāliek uz informēšanu ar radio un TV palīdzību, jo daudzi iedzīvotāji nevar atļauties iegādāties preses izdevumus; internets ne visiem ir pieejams un ne visi prot interneta vidē atrast informāciju.

ATSKAITE

- ✓ Pašvaldības sektorā strādājošie eksperti pauž viedokli, ka informētības līmeni par dažādām sabiedrības grupām pieejamajiem pakalpojumiem vislabāk varētu celt, izdodot tīpašus bukletus vai ievietojot informāciju tīpašā informatīvā avīzē, vienlaikus atzīstot, ka tas ir arī finansējuma jautājums.
- ✓ Lai integrētu sociālās atstumtības riskam pakļautos jauniešus (ielu bērnus, ielu bandas u.c.), pēc ekspertu domām, sākotnēji būtu jāpiedāvā šiem jauniešiem piedalīties pasākumos, kas viņus spētu ieinteresēt, piemēram, organizēt hip-hop studiju; grafitti zīmēšanas studiju; futbola komandu; dažādas sporta un brīvā laika pavadīšanas aktivitātes (piem., galda spēles). Tādējādi būs iespējams pietuvoties šiem bērniem, jauniešiem, panākt viņu uzticību, tālāk jau iesaistot viņus formālajā izglītībā, spriež sociālās jomas eksperti. Šajā procesā liela loma ir sociālajam darbiniekam, viņa spējām un profesionalitātei.

10. SABIEDRĪBAS, KOPIENU SADARBĪBA PROBLĒMU RISINĀŠANĀ

- ✓ Dažādu kopienu (*sabiedrības grupu, vienas mājas, ielas, rajona iedzīvotāju*) sadarbība problēmu risināšanā tiek vērtēta kā samērā vāja, nepietiekama. Sadarbības veidi tikai šobrīd sāk veidoties, uzskata eksperti. Ciešākas saites pastāv nelielās kopienās, piemēram, vienas mājas iedzīvotāju vidū, nekā plašākās.
- ✓ Rīgas iedzīvotājiem problēmu risināšanai raksturīgi sadarboties kampaņveidīgi, protestējot pret kopēju interešu aizskārumu. Šāda sadarbība netiek vērtēta kā ilgtspējīga, jo nenotiek regulāri.
- ✓ Sadarbību dažādu kopienu iedzīvotāju vidū varētu veicināt, rīkojot kopējus pasākumus. Kā pozitīvi piemēri tiek minēti ielu svētki, mikrorajona svētki, kopējas teritorijas sakopšanas talkas, kuru laikā iespējams tuvāk iepazīt tuvākajā apkārtnē dzīvojošos cilvēkus.
- ✓ Pašvaldībai jārada vide, kurā regulāri varētu notikt sadarbība iedzīvotāju vidū, piemēram, jāveido kopienas centrs, kurā notiktu sabiedriskās apspriešanas par kolektīvām problēmām, kas pastāv kopienā.

11. AR IMIGRĀCIJU SAISTĪTI JAUTĀJUMI

- ✓ Eksperti ir pārliecināti, ka imigrācijas jautājumi Rīgas pašvaldību šobrīd lielā mērā neskar, bet šis jautājums varētu aktualizēties nākotnē, sākoties ekonomikas atveseļošanas procesam.
- ✓ Eksperti kopumā piekrīt, ka Rīgas pašvaldībai imigrantiem, kuri uzturas legāli un saņēmuši pastāvīgās uzturēšanās atļaujas, būtu jānodrošina mājokļa, pamatizglītības, ar veselības aprūpi saistītus pakalpojumus tādā pat (ap)mērā kā pastāvīgajiem iedzīvotājiem. Šīs funkcijas būtu jāsaģlabā esošajā apjomā.

ATSKAITE

12. POLITIĶU UN POLITISKO PARTIJU LOMA INTEGRĀCIJAS PROCESĀ

- ✓ Eksperti politiķu un politisko partiju lomu sabiedrības integrācijas procesā atzīst kā ļoti nozīmīgu - it īpaši saistībā ar dažādu etnisko grupu integrāciju. Vairums etniskās un politiskās jomas ekspertu, pašreizējā situācijā Latvijā, asi kritizē politiķu/politisko partiju darbību, kas ir ne tikai nepietiekoša integrācijas procesu veicināšanā, bet tiek raksturota kā integrācijas procesu kavējoša.
- ✓ Etniskās un politiskās jomas eksperti atzīst, ka politiķi joprojām mēģina sašķelt sabiedrību un uzturēt divkopienu sabiedrības pastāvēšanu.

13. PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻU LOMA INTEGRĀCIJAS PROCESĀ

- ✓ Plašsaziņas līdzekļu (preses, TV, radio un interneta) loma integrācijas procesā tiek vērtēta kā ļoti nozīmīga, taču šobrīd drīzāk atstāj negatīvu ietekmi uz sabiedrības integrāciju. Iemesls tam - atšķirīgo informatīvo telpu (latviešu un krievvalodīgo) pastāvēšana. Vairākums ekspertu min problēmu, ka latviešu un krievu plašsaziņas līdzekļi mēdz paust pretējus viedokļus, ne vienmēr objektīvi pasniedz informāciju, kā rezultātā tiek sekmēta divkopienu valsts veidošanās.
- ✓ Tiek minēts fakts, ka sabiedriskajā TV un radio ir būtiski samazinājies integrējoša rakstura raidījumu skaits.
- ✓ Ņemot vērā šo situāciju (privātas kompānijas, maz raidījumu, kuri veicinātu integrāciju; ne vienmēr objektīvi pasniegta informācija latviešu un krievvalodīgo plašsaziņas līdzekļos; uzkrītoša izvairīšanās vispār runāt par jūtīgiem jautājumiem; dažādu ar sabiedrības integrācijas jautājumiem saistītu pasākumu klaja ignorēšana), eksperti iesaka pašvaldībai veidot pārraidi, caur kuru tā varētu paust savu viedokli, tai skaitā veicināt sabiedrības integrāciju.
- ✓ Radio tiek vērtēts kā demokrātisks medijs, kas labi izmantojams integrācijas procesā. Kā līdz galam neizmantota iespēja tiek minēta televīzija (īpaši - sabiedriskā televīzija), gan latviešu, gan krievu valodās. Internets tiek minēts kā augošs medijs. Interneta loma integrācijas procesā tiek vērtēta atšķirīgi. No vienas puses cilvēku anonīmā izpausme interneta vidē kavē integrāciju, no otras - interneta vidē ir iespēja atrast sevi interesējošo informāciju, kas integrācijas aspektā vērtējams pozitīvi.
- ✓ Virtuālā vardarbība, ko veido naidīgi teksti interneta vidē, zemas kvalitātes filmas, primitīvas datorspēles, kā arī pornogrāfiska satura filmu pieejamība, tiek atzīta kā nozīmīga mūsdienu sabiedrības problēma attiecībā uz bērniem, jauniešiem.
- ✓ Lai bērnus un jauniešus pasargātu no virtuālās vardarbības draudiem, bērnus informējošā un izglītojošā darbā būtu jāiesaistās skolotājiem, vecākiem, NVO, pašvaldībai.

ATSKAITE

14. RĪGAS IEDZĪVOTĀJU UZTICĒŠANĀS PAŠVALDĪBAS STRUKTŪRĀM VEICINĀŠANA

- ✓ Kopumā iedzīvotāju uzticēšanos pašvaldības institūcijām (strukturām), pēc ekspertu domām, varētu veicināt ar komunikāciju, dialogu, ar kompleksu pieeju problēmu risinājumos, ar institūciju darbinieku kompetenci un spēju sniegt precīzu informāciju, norādījumus par turpmāko rīcību, ar prasmi sniegt informāciju iedzīvotājiem saprotamā veidā, ar ieinteresētu, atvērtu, cilvēcisku attieksmi, individuālu pieeju no institūciju darbinieku puses.
- ✓ Eksperti iedzīvotāju uzticības veicināšanai Rīgas domes Labklājības departamentam, Rīgas Domes Izglītības un sporta departamentam, Izpilddirekcijām un Rīgas bāriņtiesai iesaka komunicēt, informēt iedzīvotājus par šo institūciju darbību, lomu un funkcijām.
- ✓ Iedzīvotāju informētības līmeņa paaugstināšanai atsevišķi eksperti ierosina dažādus aktivitāšu veidus: organizēt atvērto durvju dienas, radošas, atraktīvas aktivitāšu formas, uzlabot, vienkāršot un atvieglot pieeju informācijai interneta mājas lapā.
- ✓ Lai veicinātu iedzīvotāju uzticēšanos Rīgas pašvaldības policijai, eksperti iesaka censties mainīt policijas tēlu sabiedrībā - no soģa par atbalstu, palīgu iedzīvotājiem. Uzticēšanās veicināšanai pašvaldības policijai eksperti iesaka rīkot dažādus informatīvus pasākumus kā ietvaros iepazīstināt iedzīvotājus ar pašvaldības policijas darbu.
- ✓ Rīgas sociālajam dienestam būtu vairāk iedzīvotāji jāinformē par savu darbību un funkcijām, sniegtajiem pakalpojumiem, kā arī jāizceļ ar sociālā dienesta darbinieku attieksmi saistītus aspektus: ieinteresētību palīdzēt, spēju taktiski atteikt un ieteikt, kurp vērsties, ja palīdzības sniegšana nav Rīgas sociālā dienesta kompetenču ietvaros.

15. RĪGAS PILSĒTAS PAŠVALDĪBAS PIEDĀVĀTO IESPĒJU UN PAKALPOJUMU NOVĒRTĒJUMS

- ✓ Eksperti uzskata, ka informācijas klāsts par sociālajiem pakalpojumiem ir ārkārtīgi plašs, bet nav apkopots. Tas cilvēkam, kurš nonācis grūtā situācijā, rada apmulsumu, apjukumu, neziņu, kā rīkoties. Būtu nepieciešama apkopota informācija par Rīgas pilsētas pašvaldības piedāvātajām iespējām un pakalpojumiem.
- ✓ Rīgas pašvaldības piedāvātie pakalpojumi tiek vērtēti kā ļoti plaši, tomēr dažkārt paši institūciju darbinieki pārāk šauri pieiet savam konkrētajam pakalpojumam, nezinot, kas nodarbojas ar citiem cilvēkam nepieciešamajiem pakalpojumiem.
- ✓ Lai iedzīvotājiem palīdzētu izvēlēties un lai iedzīvotāji vienmēr saņemtu sev nepieciešamos pakalpojumus, tiek uzsvērtā pašvaldības darbinieku kompetences un attieksmes loma. Pašvaldības darbiniekiem būtu jāizrāda lielāka iniciatīva, vēlme palīdzēt, kā arī jābūt ziņošanai un iespēju robežās vienmēr jāsniedz pēc iespējas pilnīgāka informācija ne tikai par pašvaldības/citu institūciju, bet arī valsts un NVO sektora sniegtajām iespējām konkrētu jautājumu risināšanā.

ATSKAITE

- ✓ Neskatoties uz ekspertu atzinīgo - plašo pakalpojumu klāsta vērtējumu, atsevišķi eksperti, ierosina Rīgas pašvaldības sniegto iespēju un pakalpojumu klāstu papildināt, piemēram, izveidot vairāk dienas centrus, servisa dzīvokļus, asistenta pakalpojumus.

16. RĪGAS PILSĒTAS PAŠVALDĪBAS RĪKOTO SVĒTKU, PASĀKUMU IETEKME UZ INTEGRĀCIJAS PROCESU

- ✓ Kopumā ekspertu skatījumā pasākumu un svētku ietekme uz sabiedrības integrācijas procesu tiek vērtēta kā būtiska, nozīmīga – svētki apvieno cilvēkus, rada kopības sajūtu, it īpaši, ja ir orientēti uz visām sabiedrības grupām.
- ✓ Organizējot svētkus, kas veicinātu sabiedrības integrāciju, jāņem vērā vairāki aspekti: svētkiem ir jābūt mūsdienīgiem, daudzveidīgiem, ar plašu svētku programmu, vēršoties uz plašām sabiedrības grupām, tomēr īpaši neizceļot kādu vienu sociālo grupu.
- ✓ Vairāki eksperti atzīmē, ka, ja kaut kas tiek veidots noteiktai sabiedrības grupai, piemēram, trūcīgajiem cilvēkiem vai mazākumtautībām, tas tieši pasvīturo šīs grupas atšķirību, kas ir pretstatā integrācijas principiem.
- ✓ Kā pozitīvs integrāciju veicinošu svētku piemērs tiek minēti: Rīgai 800 (it īpaši), Staro Rīga.
- ✓ Līdzīgi kā Rīgas iedzīvotāji, arī eksperti atsevišķus svētkus uzskata kā Rīgas pašvaldības organizētus, piem., Muzeju nakts. Līdz ar to komunicējot sabiedrībā par Rīgas pašvaldības organizētajiem svētkiem, ir vairāk jāuzsver, kas ir šo svētku rīkotāji.
- ✓ Kopumā eksperti izvirza vairākas idejas, kādai būtu jābūt svētku formai un saturam, lai svētki piesaistītu dažādas sabiedrības grupas (tai skaitā dažādas etniskās un sociālās grupas): dažādu kultūru tradīcijās, ne tikai latviešu tautas tradīcijās balstītām; kā iedzīvotājus vienojošam mākslas, kultūras vai sporta pasākumam; uz ģimeni orientētam pasākumam; pasākumam, kas saturiski domāts tieši rīdziniekiem (Rīgas svētki); pasākumam, kas organizēts ne tikai pilsētas centrā, bet arī citos Rīgas rajonos; bezmaksas pasākumam.
- ✓ Tiek uzsvērtā svētku regularitātes nozīme. Organizējot svētkus, ir jādomā, lai tiktu iedibinātas tradīcijas – svētki katru gadu notiktu vienā noteiktā datumā.

ATSKAITE

REKOMENDĀCIJAS

1. Ņemot vērā, ka latvieši un krievvalodīgie plašsaziņas līdzekļus lielākoties patērē savā dzimtajā valodā, bet Latvijā joprojām pastāv divas atšķirīgas informatīvās telpas (latviešu un krievvalodīgo), kuras nereti informāciju pasniedz diametrāli pretēji, sekot, lai abu valodu plašsaziņas līdzekļos tiktu sniegta objektīva informācija, veidot sižetus/rakstus, kas parāda daudzpusīgu skatījumu.
2. Lai efektīvāk sniegtu nepieciešamo informāciju, izmantot konkrētai mērķa grupai atbilstošus un pieejamus komunikācijas kanālus. Piemēram, TV, radio un bezmaksas avīzes ("Rīgas santīms", "5 minūtes") ir īpaši piemērots informācijas kanāls gados vecākiem cilvēkiem, savukārt internets - jaunāka un vidēja gadagājuma cilvēkiem. Informatīvie materiāli jā sagatavo vienkāršā, saprotamā valodā.
3. Lai palielinātu emocionālo piederību pilsētai/mikrorajonam, organizēt Rīgas pilsētas svētkus, kopīgus pasākumus, piemēram, vides sakopšanu un talkas. Organizēt pasākumus, kuri būtu saistoši un piemēroti plašām sabiedrības grupām.
4. Tiesību un pienākumu kontekstā – lai palielinātu iedzīvotāju izpratni par pienākumiem pret valsti ir nepieciešams skaidrojošais darbs par valsts un pašvaldību funkcijām, biežāka un detalizētāka informācija par nodokļu naudas izlietojumu. Tāpat nepieciešama iedzīvotāju lielāka iesaistīšana dažādu lēmumu pieņemšanā (piemēram, lēmumu pieņemšanā par dažādu svētku organizēšanu).
5. Lai veicinātu plašāku iedzīvotāju iesaistīšanos NVO un brīvprātīgajā darbā, ir nepieciešams aktīvāk informēt rīdziniekus par NVO darbību un ieguvumiem no dalības tajās, popularizējot pozitīvus piemērus ar masu mediju starpniecību. (Iesaistīšanās NVO nevar tikt panākta „mākslīgi” un uzspiesti).
6. Lai veicinātu toleranci pret dažādām sabiedrības grupām, ir nepieciešams īstenot sabiedrības izglītošanas kampaņas. Izglītojošais, izskaidrojošais darbs būtu veicams jau skolu līmenī. Tiem pašvaldības darbiniekiem, kuri strādā ar dažādu sabiedrības grupu pārstāvjiem, būtu jāorganizē īpaša apmācība darbā ar dažādām sabiedrības grupām.
7. Lai vairotu uzticību pašvaldībai, tās struktūrām, darbiniekiem saskarsmē ar iedzīvotājiem jābūt ne tikai atbilstošām profesionālām zināšanām, bet arī labām komunikatīvajām prasmēm (laipnība, atsaucība, ieinteresētība iedzīvotāju problēmu risināšanā un atbalsta sniegšanā). Pašvaldības institūciju tēls jāveido kā iedzīvotājiem draudzīgs, vērsts uz sadarbību.
8. Lai veicinātu pozitīvas un tolerantas attiecības starp dažādām etniskajām grupām, būtu nepieciešams organizēt kopējus izglītojošus, radošus pasākumus un svētkus. Šādi pasākumi starp dažādām etniskajām grupām būtu veicināmi jau skolu līmenī.

ATSKAITE

9. Lai motivētu nepilsoņus naturalizācijas kārtībā iegūt LR pilsonību, izmantojot atbilstošus masu medijus, pašvaldībai vajadzētu aktīvāk un plašāk sniegt informāciju par ieguvumiem, kādi ir LR pilsoņiem, salīdzinot ar nepilsoņiem.
10. Lai veicinātu latviešu valodas apguvi cittautiešu vidū, pašvaldībai būtu jāizvērtē iespēja nodrošināt latviešu valodas apmācību Rīgā dzīvojošiem cittautiešiem.
11. Lai veicinātu Rīgas iedzīvotāju sociālpolitisko līdzdalību, pašvaldībai būtu jāizskata iespēja vairāk atbalstīt nevalstiskās organizācijas (NVO). Kā viens no NVO atbalsta veidiem būtu telpu nodrošināšana NVO darbībai.
12. Lai veicinātu Rīgas iedzīvotāju savstarpējo sadarbību kopēju problēmu risināšanā, jāizvērtē iespējas veidot dažādu kopienu centrus, kur varētu tikt organizētas sabiedriskās apspriešanas par kolektīvām, kopienā pastāvošām problēmām.

ATSKAITE

1. RĪGAS PILSĒTAS IEDZĪVOTĀJU ATTIEKSME PRET PIENĀKUMIEM ATTIECĪBĀ UZ VALSTI, PAŠVALDĪBU

✓ **Rīgas iedzīvotāju zināšanas par saviem pienākumiem pret valsti, pašvaldību, to izpratne**

Vairums ekspertu uzskata, ka Rīgas pilsētas iedzīvotāji **zina vai daļēji zina un izprot** savus pienākumus attiecībā uz valsti, pašvaldību. Iedzīvotāji vairāk zina savas tiesības, mazāk pienākumus, uzskata eksperti, tādēļ būtu nepieciešams likt uzsvaru uz to, ka tiesības un pienākumi ir līdzsvarā.

Kāds no ekspertiem uzskata, ka, salīdzinot ar visas Latvijas iedzīvotājiem, rīdzinieki ir salīdzinoši situētāki, izglītotāki, ar plašākām zināšanām, tādēļ par saviem pienākumiem pret valsti, pašvaldību, iespējams, varētu zināt vairāk, nekā citur Latvijā dzīvojošie.

“Mēs visi zinām un mēģinām vairāk vai mazāk izmantot savas tiesības, bet tos savus pienākumus mēs zinām, bet viņi tā, palikuši ēnā, par viņiem netiek runāts. Par tiesībām tiek runāts vienmēr. Vienkārši vairāk likt šo akcentu, ka tiesības un pienākumi ir līdzsvarā. Dažam labam tas būs liels brīnums.” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

„Cilvēki domā: viņiem pienākas, valstij un pašvaldībai jānodrošina kaut kādas lietas, bet par to, ka cilvēkam pašam ir kāds pienākums, un, piemēram, ir jāmaksā nodokļi vai jāiesaistās, lai novērstu kādas problēmas, vai jāizsaka viedoklis par to vienu vai otru lietu sabiedriskās apspriešanās vai vienalga, kas tas būtu, ir ārkārtīgi mazs cilvēku skaits, kas piedalās, kas vēlētos pateikt kaut ko. Un tā, man liekas, tāda viena liela problēma attiecībā uz saviem pienākumiem.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

Lai arī Rīgas iedzīvotāji zina vai vismaz daļēji zina savus pienākumus, **pienākumi tiek pildīti formāli vai arī pildīti nepietiekoši**, mēģinot tos apiet (piemēram, attiecībā uz nodokļu nomaksu), vērtē eksperti. Tas tiek skaidrots ar saspringto ekonomisko situāciju valstī. Dažādām sabiedrības grupām (kā, piemēram, darba ņēmējiem, darba devējiem), pēc ekspertu domām, ir atšķirīga izpratne par pienākumiem pret valsti, pašvaldību.

“Krīzes situācijā drīzāk domā par personiskajām interesēm nekā par valstiskām. Izejot no tā var turpināt domāt par nodokļiem un sabiedriskām aktivitātēm.” (NVO, mazākumtautību pārstāvība)

Kā viens no visbiežāk izprastajiem un pildītajiem pienākumiem iedzīvotāju vidū, pēc ekspertu domām, ir **piedalīšanās pašvaldību vēlēšanās:**

“Tos pienākumus mēs izprotam, manuprāt, vienu reizi 4 gados, kad mēs aizejam novēlēt, pēc tam, protams, vienmēr esam neapmierināti ar tiem vēlēšanu rezultātiem, jo nekas jau būtisks nemainās.” (NVO, politikas analīze)

ATSKAITE

Informācija par tiesībām un pienākumiem ir pieejama, atrodamā, uzskata eksperti, taču neraugoties uz to, **informācija par pienākumiem varētu tikt vairāk popularizēta:**

„Es pieļauju, ka iedzīvotāji zina vairāk par saviem pienākumiem, kas attiecas uz nodokļu maksāšanu utt. nekā Latvijas iedzīvotāji kopumā. Bet es domāju, ka vienmēr var šīs zināšanas paplašināt.” (NVO, politikas analīze)

Vērtējot pienākumu cienīt latviešu tautas un Latvijā dzīvojošo nacionālo un etnisko grupu tradīcijas un paražas, respektēt citu personu nacionālo pašcienu, eksperti uzskata, ka līdz šādam jautājumam cilvēki **bieži vien neaizdomājas, attieksmi vērtējot gan kā virspusēju, paviršu, gan kā pietiekoši tolerantu:**

„Ir lietas, par kurām mūs neinformē un tādēļ mēs neuzskatām tās par savu pienākumu. Līdz ar to, vai mūsu pienākums būtu kaut vai čigānu tautības pārstāvi, viņa paražas cienīt utt., es domāju, ka iedzīvotāji līdz tam neaizdomājas.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

„Ilgstoši dzīvojot etniski neviendabīgā sabiedrībā, zināšanu, prasmju vai starpkultūru dialoga veidošanas līmenis varētu būt augstāks.” (Valsts pārvalde, politikas veidošana)

„Cilvēki dzīvo diezgan nošķirti. Es nedomāju, ka latvieši daudz zina par mazākumtautību kultūru. Nedomāju, ka mazākumtautību pārstāvji patiesībā daudz interesējas par latviešu kultūru.” (NVO, politikas analīze)

✓ **Pienākumu izpratne Latvijas Republikas pilsoņu un nepilsoņu vidū**

Jautājumā par to vai atšķiras pienākumu izpratne Latvijas Republikas pilsoņu un nepilsoņu **vidū ekspertu vidū nav vienprātības.**

Lielākā daļa ekspertu **pienākumu izpratni Latvijas Republikas pilsoņu un nepilsoņu vidū vērtē kā drīzāk atšķirīgu,** kā iemeslus minot nepilsoņu atsvešinātību no valsts, patriotisma trūkumu, tai pat laikā attieksmi pret Rīgu vērtējot kā lojālāku, nekā pret valsti kopumā.

„Cilvēki ir lepnī par to, ka viņi ir rīdzinieki arī tad, ja viņi nejūt šo stipro saikni ar Latvijas valsti. Pašvaldība šajā ziņā ir izdevīgākā situācijā nekā valsts kopumā.” (NVO, politikas analīze)

Daļa ekspertu uzskata, ka **pienākumu izpratne Latvijas Republikas pilsoņu un nepilsoņu vidū neatšķiras,** atšķirības pienākumu izpratnē nesaistot ar pilsonību, bet citiem faktoriem.

Eksperti uzskata, ka **krievvalodīgo** (pilsoņu un nepilsoņu) **izpratne** par pienākumiem varētu atšķirties no latviešu izpratnes, kas saistīts ar **mazāku informētības pakāpi** dažkārt **vājo latviešu valodas zināšanu dēļ.** Nepietiekamās valsts valodas zināšanas var **apgrūtināt iespēju iepazīties ar saistošiem noteikumiem un citu pašvaldības sniegto informāciju.**

ATSKAITE

„Krievu vidē varētu būt mazāka izpratne nekā latviešu vidē. Vai ir pilsonis, vai nav pilsonis, to ir ļoti grūti pateikt no malas. Ja runā par krieviski runājošiem un latviski runājošiem cilvēkiem, tad krieviski runājošajiem ir mazāk informācijas par to, kas šeit notiek.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

- **Pašvaldības iespējamā rīcība iedzīvotāju informētības uzlabošanā par pienākumiem pret valsti, pašvaldību**

Lai uzlabotu rīdzinieku informētību par viņu pienākumiem attiecībā uz valsti un pašvaldību, eksperti iesaka:

- ✓ **vairāk informēt iedzīvotājus par viņu pienākumiem attiecībā uz valsti, pašvaldību;**
- ✓ **kā informācijas sniegšanas valodu izmantot arī krievu valodu** tiem Rīgas iedzīvotājiem, kuri nerunā latviešu valodā;

„Es uzskatu, ka nekad nav par daudz informācijas par tiesībām un pienākumiem... valstij ir pienākums šādu informētību veicināt, arī pašvaldībai. Gan par tiem pakalpojumiem, kas ir pieejami, gan par iespējam ietekmēt lēmumu pieņemšanu, gan par sūdzību iespējam... Es uzskatu, ka ļoti daudz varētu darīt, īpaši ņemot vērā esošo Rīgas domes koalīciju, lai informētu krievvalodīgos viņu dzimtajā valodā, lai gan tur ir zināmas problēmas ar valsts valodas likumu, kas ierobežo šādas iespējas, bet domāju, ka krievvalodīgie ir mazāk informēti.” (Valsts pārvalde, politikas veidošana)

- ✓ **informatīvos materiālus** veidot vieglā, saprotamā valodā;
- ✓ **informāciju sniegt, izmantojot:**
 - **radio un TV**, kas pieejami lielākajai daļai iedzīvotāju, izvēloties konkrētas mērķa grupas sasniegšanai vispiemērotākos raidlaikus. Interneta vide informācijas nodošanai būtu piemērota jaunākiem cilvēkiem;
 - **plakātus sabiedriskās vietās, piemēram, transporta pieturās** (iesaka viens no sociālās jomas ekspertiem)
- ✓ iedzīvotāju informētības uzlabošanas kampaņā (par pienākumiem pret valsti, pašvaldību) **iesaistīt sabiedrībā populārus cilvēkus, politiķus** tai skaitā **Rīgas domes deputātus.**

“Plakāti pilsētā: pilsoņu tiesības, pilsoņu pienākumi. Kaut vai pieturā stāvot cilvēks izlasīs aiz gara laika. Št plakātu vide... Es, gaidot tramvaju, esmu izlasījusi tādas lietas. Es pat esmu izlasījusi, kāda jauda tam urbim vai vēl kaut ko. Es simts gadus nebūtu to lasījusi, ja nebūtu tur stāvējusi.” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

„Tās varētu būt kādas tiešām lielākas sanāksšanas, kur varbūt tieši cilvēki-līderi, redzamāki cilvēki aicina piedalīties un līdzdarboties.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

ATSKAITE

„Cilvēkiem vajag, ka šajās aktivitātēs... piedalās politiķi un pauž savu viedokli... Mums ir labi piemēri – kad politiķi Rīgā patiešām aktīvi iet un pauž viedokli, it sevišķi tie, kas jau ir ilgstoši pieredzējuši, un tas ir vajadzīgs iedzīvotāju līdzdalības veicināšanai. Šī ir attieksmes parādīšana, ko cilvēki prasa.” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

Par **mazāk efektīvu informācijas nodošanas veidu** eksperti uzskata **informatīvos bukletus**, kas bieži nav vizuāli/ saturiski piesaistoši un līdz ar to tiek nepietiekami lasīti.

Kopumā eksperti norāda, ka nepieciešams iedzīvotājus **motivēt pienākumu pildīšanai, izskaidrojot kādēļ tas ir nepieciešams un kas mainās līdzdalības rezultātā:**

„Ka lēmumi netiek pieņemti kaut kur mistiski, bet tas, ka es esmu piedalījies kaut kur, izpildījis savu pienākumu, tas ir devis atdevi... es esmu ietekmējis kaut ko. To stimulēt vairāk izmantot savus pienākumus, gan tādā pasīvā, gan aktīvā veidā. Pasīvā, es domāju, nodokļu nomaksa vai kaut kādas lietas. Aktīvā veidā, t.i., tieši piedaloties kaut kādās darbībās, kas var ietekmēt procesus pašvaldībā.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

2. RĪGAS PILSĒTAS IEDZĪVOTĀJU SOCIĀLPOLITISKĀ LĪDZDALĪBA PAŠVALDĪBAS LĪMENĪ

- **Nevalstisko organizāciju iespējas paust savu viedokli pašvaldībai un piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā, novērtējums. Šī mehānisma novērtējums. Iespējamie uzlabojumi.**

Nevalstisko organizāciju **iespējas paust savu viedokli pašvaldībai kopumā tiek vērtētas pozitīvi**, tomēr kā **ierobežotas vai pat neesošas tiek vērtētas to iespējas piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā.**

Eksperti, kuri pārstāv NVO, uzskata, ka **ir iespējas iniciēt jautājumu izskatīšanu, piedalīties publiskajās apspriešanās, izteikt savu viedokli**, uzskatus, norādījumus pašvaldībai, tomēr **viedoklis bieži netiek ņemts vērā.**

Vairāki eksperti – NVO pārstāvji nejūt, ka viņu līdzdalība ir tikusi novērtēta, ka tā ir ietekmējusi kādu lēmumu, atzīmējot, ka dažkārt **tikšanās ar NVO pārstāvjiem notiek formāli.**

Eksperti norāda, ka NVO **priekšlikumi bieži pašvaldībai nav izdevīgi.** Rezultātā **NVO pārstāvji nav motivēti viedokļa paušanā, jo netic, ka tā rezultātā kaut kas mainīsies.**

ATSKAITE

"Iespējas [izteikt savu viedokli] ir. Ir kaut kādas padomes, ir tikšanās ar deputātiem, ir sabiedriskās apspriešanas, kur Tu to savu viedokli vari pateikt. Mēs esam izmantojuši tās pašas sabiedriskās apspriešanas un esam diezgan aktīvi gājuši un izteikuši savu viedokli Rīgas pašvaldībā. To rezultātu, to jēgu daudzi no mums nav redzējuši. Tu izsaki kaut ko, bet nekas nemainās ... Mūsu viedoklis nekur neatspoguļojās tālāk. Un tā ir tā lieta, kas zināmā mērā tevi bremzē piedalīties vēl kaut kur, jo liekas, jēgas tāpat nav." (NVO, sociālie pakalpojumi)

"Rīgas pašvaldība ir noslēgusi šo te memorandu ar nevalstiskajām organizācijām, tas viss ir ļoti skaisti. Es uz to visu skatos ļoti skeptiski. Tāpēc, ka tas ir vienkārši formālas tikšanās, kurās mēs varam pievilkt ķeksīti, ka mums ir konsultācijas ar nevalstiskām organizācijām, vai mēs esam pārsprieduši nevalstiskām organizācijām. Paskatieties uz lēmumiem, tur tie nevalstisko organizāciju ieteikumi nav. Viņi vienkārši pazūd. Jo skaidrs, ka nevalstiskai organizācijai vienmēr būs viena pozīcija, pašvaldībai daudzos jautājumos būs cita, un būs im godīgi, pašvaldība ies to ceļu, kas viņai ir izdevīga. Nevalstisko organizāciju priekšlikumi ļoti bieži nav izdevīgi." (NVO, sociālie pakalpojumi)

"Tā problēma ir tajā, lai iesaistītu vairāk cilvēkus šajā te visā [viedokļa izteikšanā pašvaldībā]. Cilvēki neredz tam jēgu... Cilvēki nejut...rezultātu, ka tas, ko viņi ir ieteikuši vai tas, ko viņi ir bīdījuši, veicinājuši, tas vispār kaut kur tiek ņemts vērā." (NVO, politikas analīze)

Eksperti uzskata, ka ir svarīgi redzēt, ka **iesniegtais priekšlikums, ieteikums tiek izskatīts. Nozīmīgs ir procesuālais caurspīdīgums un atgriezeniskās saites saņemšana:**

"Caurspīdīgumu. Lai ir atgriezeniskā saite par to, ka es esmu piedalījies un kaut kas ir izmainījies. Vai tas nav izmainījies tāpēc, ka lielāks cilvēku vairums uzskata, ka savādāk tam visam ir jābūt. Bet, ja es aizeju un izsaku savu viedokli, mēs tur karsti strīdamies un mēģinām aizstāvēt kaut ko, kas mums pašiem liekas labs varbūt, bet pēc tam nekas nemainās, nekas nenotiek, un arī atgriezeniskā saite nekāda nav, tad arī izpaliek kaut kāda veida līdzdalības komponente. Rezultātā vairāk negribas iet nekur un arī tā neticība vairojas, ka kaut kas varētu mainīties...Tas mehānisms kā tāds neapšaubāmi pastāv, bet tā jēga droši vien kaut kur ceļā ir pazudusi." (NVO, sociālie pakalpojumi)

"Ir salīdzinoši ļoti godprātīgi cilvēki un pat varbūt veseli departamenti, kas strādā ar iedzīvotājiem pašvaldības vārdā un kas ir ar mieru, un kas nopietni cenšas nodrošināt savu iespēju robežās šo līdzdalību, bet kopumā, protams, lēmumu pieņemšanas process pašvaldībā, kur ir tik liels finanšu apgrozījums, nav varbūt tik caurskatāms un arī nav varbūt tik uz līdzdalību vērst, kā varētu būt." (NVO, politikas analīze)

Vairāki eksperti uzskata, ka, pašu **NVO aktivitāte ir nepietiekoša.** Tas tiek skaidrots ar **resursu trūkumu.**

"Lai viņi nāk uz komiteju sēdēm un savu viedokli pauž, viņiem neviens nevar aizliegt to darīt. Diemžēl to nedara. Viņi var nākt arī pie deputātiem." (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

ATSKAITE

Pašvaldībai **NVO līdzdalība būtu jāveicina, jāatbalsta** piedāvājot nepieciešamos resursus, piemēram, telpas, kur tikties.

Pašvaldībā **nepastāv nolikums, kādā veidā NVO delegēt savus pārstāvjus konkrētā darba grupā**, līdz ar to parādās tendence **apspriešanās Rīgas domē piedalīties vienām un tām pašām NVO**, šādu problēmu akcentē eksperti.

„Mums ir divas jomas, kur NVO ir stipras un jau sen viņām ir stipra lobēšanas pozīcija. Proti, tās ir invalīdu organizācijas un uzņēmēju asociācijas - arī nevalstiskās organizācijas. Visām pārējām organizācijām faktiski dalība varbūt ir saskatāma kaut kur uz papīra lapas, bet ļoti formāla... Joprojām darbojas princips: mēs paši nosauksim NVO, kas piedalīsies mūsu darba grupās vai konsultatīvajās padomēs. Diemžēl tā ir vecā pieeja.”
(Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

„Rīgas domē ir ļoti liela pretimnākšana un uzklauššana, bet ir cits moments – ka tās, kuras piedalās, ir pārsvarā vienas un tās pašas...Ir jāaicina ne tikai tās, kuras ir visaktīvākās, bet arī tās, kuras ir mazāk aktīvas, kurām tā kapacitāte dažādu iemeslu dēļ nav, bet tās pārstāv noteikti Rīgas iedzīvotāju daļu, kurām arī jābūt iespējai pateikt savas vajadzības.” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

Eksperti uzskata, ka dažkārt **NVO cenšas aktualizēt individuāla līmeņa jautājumus, kas nav aktuāli plašākai sabiedrībai:**

„Neteikšu nevienu organizāciju vārdā, bet ir organizācijas, kas iet un bīda kaut kādus maziņu, vispār ne sabiedrības interesēs jautājumus, bet kaut kādus individuāla līmeņa jautājumus, ko nevajadzētu apspriest šajās sanāksmēs.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

Eksperti uzskata, ka, līdzdalības mehānismā nepieciešami sekojoši uzlabojumi:

- 1) Jāveicina **informācijas pieejamība par komiteju sēžu darba kārtību**; jābūt iespējai **Rīgas domes mājas lapā viegli atrast nepieciešamo informāciju**, piemēram, par to, kas tiks apspriests nākamajā Sociālo lietu komitejas sēdē; **Rīgas domes pārstāvjiem vairāk informēt par Rīgas domes darbību, piemēram, piedaloties televīzijas raidījumos;**
- 2) **jāsniedz atgriezeniskā saite par pieņemtajiem lēmumiem**, lai varētu izsekot tam, kādā veidā konkrētais jautājums tiek risināts;
- 3) **jābūt skaidrai darba kārtībai** un protokolam **kā dzīvē tiks ieviesti pieņemtie lēmumi;**
- 4) **jārada iespēju jau lēmuma gatavošanas gaitā iepazīties ar dokumentāciju, pamatojumu, jau savlaicīgi iesaistoties visām ieinteresētajām pusēm.**

ATSKAITE

“Ir svarīgi saprast, ka es aiziešu uz to sēdi, izteikšu savu viedokli un viņš tiks kaut kādā veidā risināts un pēc tam es saņemšu atbildi vai rezultātu, kas ir panākts. Uz doto brīdi ir tā, ka mēs izrunājam šo jautājumu, viņš tiek ieprotokolēts, protokols tiek atsūtīts, bet kā tas tiek atrisināts vai neatrisināts, vai kur tas ir iestrēdzis, kas ir noticis, - tas iztrūkst.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

„Ja iepriekšējā sēdē bija nolemts, piemēram, izbūvēt invalīdiem stāvvietu pie Kongresu nama, tad būtu dikti jauki, ja būtu speciāla tabula, kur būtu uzdevums un viņa virzība. Ar rīkojumu noteikts cilvēks, kurš par to atbild, publicē internetā, cik tālu tas jautājums ir: izsludināts konkurss, datums tāds un tāds; konkurss noslēdzies, vinnējis SIA tāds, izpildes datums tāds un tāds; un tad: uzdevums izpildīts un viņš (jautājums) pazūd. Lai varētu saprast, kas notiek, jo uz doto brīdi ir dikti daudzi jautājumi, kas it kā uzpeld, pēc tam pazūd, pēc tam atkal kaut kur parādās, un nav īsti skaidrs, kas ar tiem noticis.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

“Piemēram, nevis organizācija uzzina par to, ka dome sagatavoja kādu lēmumu un tad organizācija sāk protestēt, bet ir kaut kāda informācijas sistēma tā kā Ministru Kabinetā: kad gatavo kādu lēmumu, var jau iepriekš iepazīties ar dokumentiem, ar pamatojumu un iesaistīties visām ieinteresētajām organizācijām jau agrākā posmā, kamēr gatavojas vēl pirmais projekts. Rīgā tas nav tik caurskatāma un laba procedūra atstrādāta, kā, piemēram, Ministru Kabinetā. Un es domāju, tas varētu būt viens tāds veids.” (NVO, politikas analīze)

- **Veids, kā Rīgas pašvaldība varētu veicināt Rīgas iedzīvotāju līdzdalību**

Eksperti uzskata, ka lai **veicinātu iedzīvotāju līdzdalību** būtu jādara sekojošais:

- 1) **regulāri jāinformē iedzīvotāji par to iespējām ietekmēt lēmumu pieņemšanu**, t.sk jāinformē iedzīvotāji par jau pieņemtajiem lēmumiem, šim nolūkam izmantojot masu mediju starpniecību;
- 2) **iedzīvotāju vidū jāpopularizē iespēja uzdot jautājumus un saņemt atbildes no atbildīgajiem Rīgas domes departamentiem**, piemēram, sabiedriskajos interneta pieejas punktos izvietojot informatīvus plakātus:

„Uzdod jautājumu tādai un tādai izpilddirekcijai”, „Uzdod jautājumu Rīgas domei”...- vizuālie atgādinājumi: tu drīkstī, tu vari, tavš pienākums piedalīties. Lai nu kā, cilvēks tomēr piekto reizi izlasa, sāk domāt: man pašlaik ir brīvs brīdis, es varbūt arī varu pajautāt, man tak sen ir piegriezies tā bedre. Kaut vai no mazumiņa, tā aktivitāte rodas.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

ATSKAITE

- 3) **jākonsultējas ar sabiedrību, izzinot tās viedokļus** - iedzīvotāji jāaicina uz sarunām, piedāvājot apspriest, izvērtēt, izteikt savus priekšlikumus, viedokļus par aktuāliem jautājumiem, sasāpējušām problēmām. **Jāizveido mehānisms kādā veidā savu viedokli iespējams paust:**

- ✓ **vietējie referendumi** - iedzīvotāji par sev būtiskiem lēmumiem (piemēram, kāda tilta vai ceļa būvniecības sakarā) var balsot savas pašvaldības līmenī;
- ✓ **pilsoņu budžeta komisijas** jeb **ekspertu paneļi, kur tiek izskatīta kāda pašvaldības budžeta sadaļa:**

“Aicināt kādus 1000 cilvēkus brīvprātīgi piedalīties ekspertu panelī, un viņiem vienkāršā, pieejamā veidā izlikt galvenās budžeta sadaļas, ciparus, kādi ir pieejami resursi un kādas ir prioritātes, un uzzināt viņu viedokli. Tas nenozīmē, ka viņi pieņem lēmumu, bet viņu viedokli var apkopot, tas būs uzreiz redzams, saskatāms. Un, ja pašvaldība krasi atšķirīgu pieņem lēmumu par budžeta izmantošanu, tad jāpamato, kāpēc. Teiksim, jābūt ekspertu atzinumiem, jābūt kaut kam pamatīgam, nevis vienkārši partijas koalīcijas nobalsoja. Lai būtu šis kvalitatīvais elements tajā līdzdalībā, nevis vienkārši ķeksīša pēc piedalos kaut kur.” (NVO, politikas analīze)

- ✓ **interesešu aizstāvības centrs** - izteikt priekšlikumus, viedokļus par dažādiem sasāpējušiem jautājumiem:

“Ja tādi reģionāli centriņi Rīgā būtu vairāk, piemēram, Pārdaugavas izpilddirekcijā, vai vēl kaut kur. Uz izpilddirekcijām cilvēki nāk. Ja man būtu iespēja pateikt to savu viedokli, kaut vai rakstiski, kaut vai internetā komentārus ierakstīt, pat priekšlikumus drīzāk, tas varētu būt viens no veidiem un viens no ceļiem, kā varētu to līdzdarbošanos aktivizēt.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

- ✓ **interneta vide**

- 4) **pašvaldībai mērķtiecīgi jāvēršas pie NVO**, izzinot to viedokli, iesaistot, aicinot tikties, diskutēt;

- 5) **jāskaidro, kas ir pašvaldības kompetences jautājumi**, jo daudzi iedzīvotāji to nezina:

“Cilvēks, kurš dzīvo Rīgā, bieži vien nesaprot, par ko atbild pašvaldība, par ko atbild valdība, par ko atbild valsts. Šie jautājumi bieži vien ir pilnīgi sagājuši ķīselī un parastajam iedzīvotājam ir grūti saprast.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

ATSKAITE

- 6) **jārada iespēja sekot līdzi Rīgas domes deputātu aktivitātēm.** Pašvaldību deputātiem vajadzētu sniegt informāciju par to, kur viņi piedalās, kādā veidā tiek pieņemti pilsētai un tās iedzīvotājiem būtiski lēmumi. Būtu nepieciešams rīkot atklātas sēdes, translēt tās televīzijā (vadoties no Dānijas vai Zviedrijas prakses) īpaši jautājumos par veselības nozari vai sociālo sfēru;

“Daudzus gadus nosēž kāds deputāts komitejās un galvenais, ko viņš izdara atnākot uz komitejas sēdi, ir aizmieg! Un pamostas tad, kad visi citi iet prom. Vai to kāds kādreiz ārpus šīm sienām ir uzzinājis? Ir deputāti, kuri atnāk uz komitejas sēdēm.. gads pagājis, bet vēl muti nav atvēruši, un ne viens vien. Vai kāds to zina? Vai to uzzinās vēlētājs un spēs salīdzināt? Es domāju, ka ne.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

- 7) **pirms vēlēšanām nepieciešams sniegt informāciju arī krievu valodā,** jo daļa iedzīvotāju latviešu valodu nezina vai zina nepietiekoši;
- 8) **jāveic ilgstošs izglītojošais darbs, it īpaši jauniešu vidū** (informējošas dienas, izglītojoši pasākumi skolās, augstskolās, jauniešu organizācijās) informējot par to, kas ir pilsoņa pienākumi, kas ir demokrātiska valsts. Tiek ieteikts šādu informāciju sniegt attiecīgu valsts svētku ietvaros – piemēram, 18. novembrī vai Lāčplēša dienā;

“Nevar iemācīt nevienam cilvēkam vienā dienā kļūt pilsoniski aktīvam. Un arī nebūs nekur garants, ka, ja viņam būs labs darbs, labs atalgojums, ka viņš ļoti aktīvi ies uz vēlēšanām. Tās demokrātijas vērtības, manuprāt, ir mācāmas un izglītojamas tādā ļoti ilgā laika posmā. Lai mēs to savu izvēli neizdarītu tikai piedaloties vēlēšanās vai nepiedaloties vēlēšanās uz to brīdi, kā mums iet dzīvē. Tas ir izglītojošs un ilgs process.” (Valsts pārvalde, politikas veidošana)

„Jāstāsta par to, kas ir pilsoņa pienākumi, kas tad ir aktīvs, labs pilsonis, kurš iet un piedalās vēlēšanās un kurš nestāv malā. Viens ir informējošs, bet tiem nekādā ziņā nevajadzētu būt tādiem reklamējošiem pasākumiem, ja mēs gribam panākt pastāvīgu līdzdalību.” (NVO, mazākumtautību pārstāvība)

- 9) iedzīvotāji **jāmotivē līdzdalībai.** Šī brīža saspringtās ekonomiskās situācijas laikā iedzīvotāji vairāk fokusējas uz savām materiālām iespējām, tādēļ nepieciešams informēt par labumiem ko iespējams gūt no līdzdalības, norāda viens no sociālās jomas ekspertiem.

ATSKAITE

3. RĪGAS PILSĒTAS IEDZĪVOTĀJU IESAISTĪŠANĀS NEVALSTISKAJĀS ORGANIZĀCIJĀS TAI SKAITĀ BRĪVPRĀTĪGAJĀ DARBĀ.

- Nevalstisko organizāciju loma integrācijas procesā

Kopumā nevalstisko organizāciju lomu integrācijas procesā visi eksperti viennozīmīgi vērtē kā būtisku, nozīmīgu. Līdzdalība sabiedriskās organizācijās tiek atzīta par vienu no pilsoniskās sabiedrības „stūrakmeņiem”.

Viens no etniskās un politiskās jomas ekspertiem uzskata, ka NVO ir būtiska loma **līdzdalības veicināšanā, diskriminācijas apkarošanā un starpkultūru kontaktu veidošanā**:

“Manā izpratnē integrācijai ir trīs pamatpīlāri. Viens ir līdzdalība, un nevalstiskās organizācijas ir līdzdalības veicināšanas mehānisms. Otrs ir nediskriminācija – veicināt ne vien vienādas iespējas visiem, bet arī iznācumā mēģināt garantēt, lai nebūtu milzīga plaisa. Nevalstiskām organizācijām ir būtiska loma diskriminācijas apkarošanā, jo bieži vien diskriminācijas upuri negriežas valsts vai pašvaldības iestādēs, bet griežas nevalstiskās organizācijās, kas ir tuvāk iedzīvotājiem, kas sniedz gan psiholoģisku palīdzību, gan juridiskas konsultācijas, gan veic dažādus pētījumus. Un trešais ir starpkultūru kontakts – dialogs un sadarbība.... Visos trijos virzienos nevalstiskām organizācijām ir būtiska loma.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

NVO bieži ir **glābiņš situācijās, kad, rīkojoties individuāli, nav izdevies saņemt gaidīto atbalstu no valsts, pašvaldības, kā arī vieta, kur cilvēks dosies gadījumā, ja viņš jūtas izolēts no sabiedrības, un vēlas atbalstu**, uzskata eksperti.

„Bieži vien nevalstiskās organizācijas tiek uztvertas kā viens no pēdējiem salmiņiem, kad tu esi izgājis varas gaitenī pašvaldībā, piemēram, un sapratis, ka tur tev neuzklausa, tur tev izstāsta nesaprotami vai tu vispār palīdzību nekādu neesi saņēmis, tad cilvēki griežas nevalstiskās organizācijās: ko man darīt un kā man rīkoties vienā vai otrā situācijā. Un ļoti daudzi gadījumi ir tādi, ka cilvēki atnāk un kļūst par brīvprātīgajiem, ieguvuši citu dzīves jēgu, ieguvuši citu dzīves pieredzi, prasmes un iemaņas kā rezultātā tā dzīve ir mainījusies.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

„Neviens neaizstās šo pieredzi, ko var nodot līdzīgs līdzīgam. Un tas ir tas ceļš, kā atkal var iziet ārā pie pārējās sabiedrības.” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

Viens no etniskās un sociālās jomas ekspertiem akcentē **saskaņotas integrācijas politikas trūkumu valsts, pašvaldības un NVO vidū**. Eksperts uzskata, ka līdzšinējā valsts integrācijas politika bijusi neveiksmīga, jo tikusi nošķirta no pašvaldības politikas. Tādēļ pirms jauna mehānisma veidošanas nepieciešams izpētes darbs, lai saprastu kas nav strādājis valsts integrācijas politikā.

ATSKAITE

- **Rīgas iedzīvotāju iesaistīšanās nevalstiskajās organizācijās novērtējums. Iesaistīšanās pietiekamības vērtējums. Iesaistīšanās iemesli.**

Rīgas iedzīvotāju iesaistīšanos NVO eksperti **vienprātīgi vērtē kā nepietiekamu** – ir iespējas to darīt, bet tās no iedzīvotāju puses netiek pietiekami izmantotas, daudzi arī nezina par konkrētu NVO esamību.

Atsevišķi eksperti uzskata, ka rīdzinieki ir vājāk organizēti ir savu interešu aizstāvībā. Kā izņēmums tiek minēta NVO cilvēkiem ar invaliditāti darbība, ko vairāki eksperti atzīst kā salīdzinoši aktīvāku. Kā samērā vāji organizēta tiek nosaukta vairāku arodbiedrību, dažādu profesionālo organizāciju (biedrību) darbība.

Viens no sociālās jomas ekspertiem kā pozitīvu piemēru, uz ko tiek ties min Igauniju, kur vērojams gan liels skaits iesaistīto NVO, gan pietiekams valsts finansējums „*mums ļoti tāls ceļš ejams.*” (NVO, sociālie pakalpojumi)

Kopumā eksperti uzskata, ka iedzīvotāji iesaistās NVO divu galveno iemeslu dēļ:

- ✓ personīgo interešu, vajadzību dēļ;
- ✓ lai pašaplicinātos.

Iesaistoties NVO, notiek informācijas apmaiņa, izveidojas un tiek stiprinātas sociālās saites, rodas piederības izjūta. Līdzdalība NVO ļauj kopīgi aizstāvēt savu viedokli, intereses, grupas viedoklim izskanot spēcīgāk nekā individuāli izteiktām domām (*“līdz ar to ir vieglāk cīnīties par sevi”*).

„NVO mērķis ir dalīties ar informāciju, pārstāvēt savējos un apmierināt savas intereses un garīgās vērtības.”
(NVO, sociālie pakalpojumi)

Vairāki eksperti norāda, ka **NVO** daudzos gadījumos ir **atbalsts pašvaldības institūcijām**, palīdzot risināt pašvaldības kompetences jautājumus (piemēram, palīdzot iedzīvotājiem sagatavot nepieciešamo dokumentāciju iesniegšanai pašvaldībā).

- **Nepieciešamība veicināt Rīgas iedzīvotāju iesaistīšanos nevalstiskajās organizācijās**

Eksperti vienprātīgi uzskata, ka **Rīgas iedzīvotāju iesaistīšanos NVO noteikti būtu jāveicina**, taču pašvaldības iespējas tiek vērtētas kā ierobežotas. Tas, lai iedzīvotāji iesaistītos, vairāk ir atkarīgs no pašām **NVO** – cik tās spēs sevi pozicionēt, popularizēt, balstoties uz paveikto, pozitīviem piemēriem.

Viens no ekspertiem uzskata, ka iedzīvotāju iesaistīšanos nevalstiskajās organizācijās nekādā ziņā nevajadzētu mākslīgi palielināt, jo *„tas arī ir tāds augšanas jeb demokrātiskās attīstības process”*. Būtu nepieciešams **sākt ar līdzdalības popularizēšanu skolu programmās, strādājot ar skolēniem/ jauniešiem.**

ATSKAITE

- **Galvenie iemesli, kāpēc rīdlinieki neiesaistās nevalstiskajās organizācijās**

Kā galvenos iemeslus, kādēļ rīdlinieki neiesaistās NVO, eksperti nosauc:

- ✓ neticību savai spējai ietekmēt procesus, kaut ko mainīt;
- ✓ laika trūkumu;
- ✓ finansiālos iemeslus (cilvēki daudz strādā, lai nopelnītu sev iztiku);
- ✓ iedzīvotāju pasivitāti.

Daži NVO pārstāvoši eksperti uzskata, ka iedzīvotāji arī izmanto atrunu – „*mani tas neskar, man šobrīd ir jādomā par dzīvošanu, man ir jālaiž bērns skolā, man ir darbs jāmeklē*”.

Lai iedzīvotāju vidū veicinātu iesaistīšanos NVO, ir:

- ✓ jāveicina izpratne par NVO darbību, funkcijām;
- ✓ jāceļ informētības līmenis par konkrētu NVO esamību, darbību;
- ✓ jāceļ uzticēšanās līmenis NVO;
- ✓ jāstāsta par ieguvumiem, iesaistoties NVO.

„Ko es varu iegūt sev un ko es varu dot citiem, iesaistoties nevalstiskajā organizācijā.” (Valsts pārvalde, politikas veidošana)

“Cilvēku neticība, ka viņi ir spējīgi kaut ko mainīt un ietekmēt... Cilvēkiem ir vieglāk pāris reizes gadā piezvanīt uz labdarības telefonu un noziedot savu latu, viņam ir tīra sirdsapziņa, nu tad es gaidīšu Ziemassvētkus, atkal to pašu izdarīšu un dzīvošu tālāk.” (NVO, politikas analīze)

“Un tāpēc es domāju, ko mums jāveicina vispār no politikas puses un valsts puses – uzticība. Ka nāciet, mēs esam gatavi strādāt. Un mainīsimies. Jo vienalga mēs dzīvojam vienā valstī. Mēs neesam ienaidnieki. Mums kopā jāstrādā, lai kaut ko veicinātu uz priekšu.” (NVO, mazākumtautību pārstāvība)

NVO pastāvošās finansiāla rakstura problēmas liedz tām iespēju sevi popularizēt:

„Organizācijas arī šobrīd ir ļoti vājas, nespēj sevi īpaši reklamēt un parādīt, un iesaistīt labus cilvēkus – viņām ir milzīga finansiāla problēma šobrīd.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

ATSKAITE

- Rīgas pašvaldības veicamie pasākumi, lai panāktu lielāku rīdzinieku līdzdalību, iesaistīšanos nevalstiskajās organizācijās

Kopumā eksperti uzsver, ka Rīgas pašvaldībai:

- 1) **jānosaka prioritārās sfēras**, kur vēlas panākt lielāku iedzīvotāju līdzdalību – sociālā, izglītības jomā, uzņēmējiem, arodbiedrībām un **jāidentificē NVO** (īpaši interešu aizstāvības organizācijas), **kas šajā jomā strādā**, jārīko forumi, **jāpiešķir finansējums** mērķprogrammās, aktivitātēs, **lai NVO iesaistītu papildus cilvēkus**;
- 2) **aktīvi jāstrādā ar masu medijiem (gan latviešu, gan krievu valodā)**, lai aktivitātes tiktu popularizētas, analizētas: **tiktu veidoti raksti/ relīzes, TV sižeti, radio raidījumi**;
- 3) **jāpopularizē NVO rīdzinieku vidū, rīkojot kampaņas**, izskaidrojot, kādēļ jāiesaistās NVO. Popularizēšanā izmantot masu mediju starpniecību, ievietojot informāciju RD mājas lapā (tai jābūt viegli atrodamai), informāciju sniedzot vienkāršā, saprotamā valodā; **jāsniedz NVO iespēja pašreklamēties pašvaldības rīkoto pasākumu ietvaros** – „rīdzinieki, nāciet, dariet, iesaistieties.”;

Viens no etniskās un politiskās jomas ekspertiem uzskata, ka, lai panāktu lielāku rīdzinieku līdzdalību, iesaistīšanos NVO, **pašām NVO jābūt spējīgām sevi pozicionēt un popularizēt**, kas iespējams tikai **balstoties uz reāliem darbiem**:

„Tikai dalot lapiņas vai stāstot, cik mēs esam labi, un nerādot, ko mēs tiešām esam izdarījuši! Un mums jau ir tā tendence, mēs ļoti tā it kā gribam pateikt – o, mēs esam tur labi to, labi to, un tad kad pasaka – nosauciet konkrētas 5 lietas, ko esat izdarījuši ... ļoti grūti.” (NVO, politikas analīze)

- 4) jāsniedz informācija par jau esošām organizācijām, izskaidrojot kā nodibināt, izveidot NVO. **Jāstāsta veiksmīgi** (pašvaldības līmeņa) **piemēri** (piemēram, Saules dārza teritorijas saglabāšana Mežaparkā pateicoties vietējās biedrības aktīvistiem);
- 5) jāsniedz **informācija krievu valodā**, atvieglojot saskarsmi ar krievvalodīgo sabiedrības daļu, kas nepārvalda latviešu valodu. To varētu darīt arī NVO, kas ar Rīgas domes finansiālu atbalstu varētu pārtulkot informatīvos materiālus;
- 6) **pašvaldībai jāsniedz finansiāls atbalsts NVO** - pamatdarbības finansēšana, telpu nodrošināšana; līgumi starp pašvaldību un NVO, kuri garantētu dažādu projektu ilgtermiņa atbalstu.

ATSKAITE

Viens no ekspertiem izvirza **ideju par Draudzības nama izveidi**, kurā apvienotos multikulturālas, daudznacionālas organizācijas radošai izpaušmei.

- **Rīgas iedzīvotāju iesaistīšanās brīvprātīgajā darbā novērtējums. Iesaistīšanās pietiekamības vērtējums.**

Brīvprātīgā darba kustība īsti nav izvēršusies, attīstījusies kā tas ir citviet Eiropā un pasaulē, kopumā secina eksperti. Pilsoniskajai, sadzīviskajai līdzdalībai Latvijā būtu jābūt augstākai.

Kā **pozitīvi piemēri** tiek minēti:

- ✓ talkas;
- ✓ kampaņa „Paēdušai Latvijai”;
- ✓ došanās uz pansionātiem, darbošanās ar pansionāta iemītniekiem (piemēram, grāmatu lasīšana u.c.);
- ✓ pavadoņa, asistenta darbs cilvēkiem ar invaliditāti;
- ✓ brīvprātīga iesaistīšanās Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku organizēšanā;
- ✓ brīvprātīgo darbs NATO sammita laikā.

Vairāki eksperti uzskata, ka šobrīd brīvprātīgo kustība tikai sāk veidoties, atrodoties attīstības sākumposmā. Institūcijas apgūst kā organizējams brīvprātīgo darbs:

„Mēs paši to apgūstam, man ir daudzi praktikanti, kas pēdējo divu gadu laikā ir nākuši un strādājuši par velti. Pagāja kāds laiks, kamēr es pats izdomāju, ko man ar viņiem uzsākt, un tagad es zinu. Bet sākumā tas likās tāds papildslogs.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

Nav mazsvarīgi, ka **brīvprātīgais darbs palīdz iegūt zināšanas, celt kvalifikāciju, kā arī veicina attīstību, pilnveidošanos.**

“Ja tā sauktajos “labajos laikos” pie mums nebija neviena brīvprātīgā, neskatoties uz to, ka varbūt cilvēkiem bija nauda un laiks, tad šobrīd, kad ir krīze, mums ir 7-8 brīvprātīgie, ņemot vērā to, ka viņiem nav darbiņa, ir laiks, un lai sevi piepildītu un nodarbinātu, piesaistās mūsu aktivitātēs ar cerību, ka iegūs kaut kādas jaunas iemaņas, zināšanas, lai varētu pēc tam jau labāk kotēties darba tirgū.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

NVO pārstāvošs eksperts norāda, ka brīvprātīgā darba organizēšana prasa **papildus resursus no NVO puses**: „ar viņiem visiem [brīvprātīgajiem] ir jāstrādā: viņam jāpiezvana, viņam ir jāatgādina, viņam ir jāpasaka paldies, viņš ir jāieaicina, viņam jāaizsūta vēstulīte, e-pastņš, un tas ir darbs, kas nav vienkāršs darbs.” Brīvprātīgā darba organizēšanai **NVO ir nepieciešams īpašs cilvēks, kurš šo darbu organizē.**

ATSKAITE

Viens no sociālās jomas ekspertiem kā problēmu norāda nepilnības brīvprātīgā darba tiesiskajā regulējumā, kas ierobežo aktīvu brīvprātīgo piesaisti, it īpaši sociālās palīdzības jomā.

- **Iedzīvotāju problēmas, kuras tiek atrisinātas, pateicoties dalībai brīvprātīgajā darbā**

Dalība brīvprātīgajā darbā, līdzīgi kā NVO, nodrošina saturīgu brīvā laika pavadīšanu, sekmē pašapliecināšanos, jaunas pieredzes, informācijas iegūšanu. Iesaistoties brīvprātīgā darbā, iespējams paplašināt sociālos tīklus, atrotot jaunus draugus, domubiedrus, gūt gandarījumu, uzskata eksperti.

- **Nepieciešamība veicināt iesaistīšanos brīvprātīgajā darbā**

Eksperti ir vienprātīgi, ka iesaistīšanās brīvprātīgajā darbā būtu veicināma. Lai veicinātu iesaistīšanos brīvprātīgajā darbā, svarīgi iedzīvotājus motivēt, ieinteresēt iesaistīties, darot to sabiedrību iedvesmojošā veidā (piemēram, ar sabiedrību motivējoša aicinājuma palīdzību).

Kāds eksperts uzskata, ka pašreizējās ekonomiskās situācijas apstākļos, cilvēkiem atrodies stresa situācijā un „cīnoties par savu eksistenci”, līdzdalība brīvprātīgajā darbā nav īpaši aktuāla. Brīvprātīgais darbs rodas tad, kad cilvēks dzīvo pārticībā, uzskata eksperts.

- **Iemesli, kādēļ rīdzinieki neiesaistās brīvprātīgajā darbā**

Kā galvenos iemeslus, kādēļ rīdzinieki neiesaistās brīvprātīgajā darbā, eksperti nosauc līdzīgus tiem, kuri nosaukuši arī attiecībā uz neiesaistīšanos NVO:

- ✓ finansiālos iemeslus (cilvēki daudz strādā, lai nopelnītu sev iztiku);
- ✓ laika trūkumu;
- ✓ iedzīvotāju pasivitāti.

- **Veicamie pasākumi, lai panāktu lielāku rīdzinieku līdzdalību, iesaistīšanos brīvprātīgajā darbā**

Viens no ekspertiem uzsver, ka **sākotnēji nepieciešams apzināt nozares, kurās ir problēmas, lai saprastu kurās jomās ir aktuāla brīvprātīgā darba aktualizēšana**. Kā nozares, kurās jau ir brīvprātīgo izmantošanas tradīcijas, tiek nosauktas kultūras, sociālā joma, vides sakopšana.

ATSKAITE

Kā Rīgas pašvaldības rīcība rīdzinieku līdzdalības, iesaistīšanās brīvprātīgajā darbā veicināšanā, tiek ieteikts:

- ✓ **popularizēt labas prakses piemērus, veikt skaidrojošo darbu, kas ir brīvprātīgais darbs** (piemēram, organizējot seminārus, nometnes):
 - **Rīgas iedzīvotājiem - kādi ir ieguvumi no iesaistīšanās brīvprātīgajā darbā** (daudziem cilvēkiem brīvprātīgais darbs bieži saistās ar vergošanu, strādāšanu bez atbildības, uzskata viens no ekspertiem); *“Vajag veikt skaidrojošo darbu, ka brīvprātīgais darbs varētu nebūt tāds, ka tev katru dienu jāiet apkopt kādu vecu tantiņu.” (NVO, sociālie pakalpojumi)*
 - **Institūcijām - kādi ir ieguvumi no brīvprātīgā darbinieka piesaistes.**

Kāds eksperts uzskata, ka Rīgas pašvaldība varētu rādīt piemēru, pieņemot darbā brīvprātīgos, īpaši jauniešus, kā praktikantus, piemēram, uz 3 mēnešiem. Vienlaikus tiek akcentēta problēma, ka trūkst normatīvo aktu, kas regulē brīvprātīgo darbu.

“Vislabāk nostrādātu informēšana par labiem prakses piemēriem – nogādāt pie cilvēkiem informāciju, kur kāds ir iesaistījies brīvprātīgajā darbā un sasniegjis labus rezultātus, vai piepildījis sevi garīgi, vai īstenojis tālākus mērķus. Popularizēt, kā parasti darām, nevis ar vienkāršiem saukļiem un kādām reklāmām, bet dziļākiem stāstiem un piemēriem. Mums [NVO] jau to stāstu ir bezgala daudz.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

- ✓ **apkopot informāciju par brīvprātīgā darba iespējām Rīgā**, minot konkrētus piemērus. Informāciju ievietot interneta vidē, piemēram, portālā www.riga.lv;
- ✓ **motivēt iedzīvotājus brīvprātīgajam darbam, brīvprātīgā darba veicējiem sniedzot gan publisku novērtējumu** (runājot par to TV pārraidēs, ievietojot rakstu avīzē, publiski pasakot „paldies”), gan izskatot iespēju piešķirt **prēmijas** (viens no ekspertiem izsaka ierosinājumu pašvaldībai izsludināt konkursu par apkārtnes sakārtošanu, piešķirot simbolisku prēmiju, piemēram, 100 LVL).

ATSKAITE

4. RĪGAS IEDZĪVOTĀJU PIEDERĪBAS SAJŪTA PILSĒTAI – RĪGA

- **Rīdzinieku piederības sajūtas savai pilsētai vērtējums. Rīgas nozīme tās iedzīvotājiem**

Kopumā rīdzinieku piederības sajūta savai pilsētai (Rīgai) tiek vērtēta kā **liela, spēcīga, dziļa**.

Jāatzīmē, ka eksperti, atbildot uz jautājumu, ko Rīga nozīmē tās iedzīvotājiem, vadās no savām personīgajām sajūtām, izpratnes, ko Rīga nozīmē viņiem pašiem, norādot, ka: „*Rīga - tā ir vieta, kur es dzīvoju un strādāju.*”

„Kapavieta saviem vecākiem, arī vieta kur dzīve aizvadīta, savas tautas, savas zemes galvenā pilsēta, kā nu kuram. Vieta, kur iemīlējies un vieta, kur bērni dzimuši.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

Rīga tiek uztverta kā **darba un dzīves vieta, senču dzīvesvieta, kultūras centrs** (Rīga piedāvā dažādas iespējas, kas nav daudzās citās vietās (teātri, muzeji, svētki)), **izglītības centrs, veselības aprūpes centrs** (ar jaunu, modernu aparatūru slimnīcās), **pilsēta ar senu vēsturi, „zaļa” pilsēta** – ar dārziem un parkiem.

Rīga ir skaista, komfortabla – ar attīstītu infrastruktūru, kultūrvidi. Rīdzinieki – gan latvieši, gan cittautieši, lepojas ar savu pilsētu, uzskata vairāki eksperti.

Rīga raisa emocionālas sajūtas – mīlestības, svētuma jūtas pret savu pilsētu: „*pati Rīga kaut kāds svētums ir*”, sentiments, nostalgija gan latviešiem, gan krieviem.

Rīga – arī kā valsts vizītkarte starptautiskā līmenī, kas nozīmē, ka Rīgā ir interesantāk nekā citur, uzskata viens no ekspertiem.

- **Sabiedrība daļa, kas jūtas vairāk piederīga Rīgai. Atšķirību skaidrojums**

Eksperti uzskata, ka **piederība pilsētai cieši saistāma ar ekonomisko nodrošinājumu** – jo cilvēks ir ekonomiskā ziņā nodrošinātāks, jo sociāli aktīvāks un līdz ar to vairāk piesaistīts viņš ir pilsētai, kurā dzīvo.

Pēc vairākuma ekspertu domām, **Rīgai vairāk piederīgi jūtas tie cilvēki, kuri Rīgā ir dzīvojoši ilglaicīgāk** – Rīgā ir dzimuši, uzauguši un dzīvo pašlaik – **īpaši vecāka gadagājuma ļaudis. Arī cilvēki, kuri ir aktīvāki** – iesaistās dažādos pasākumos, īpaši bērni. Piederīgāki Rīgai, pēc ekspertu domām, jūtas arī pensijas vecuma cilvēki, jo viņi visu mūžu nodzīvojuši Rīgā. Pilsoņi krievi - vairāk piederīgi nekā nepilsoņi krievi.

Rīgai mazāk piederīgi varētu justies jaunieši, kuriem ir *“plašāki apvāršņi un seklākas saknes”*, norāda kāds no sociālās jomas ekspertiem.

ATSKAITE

Tiek atzīmēts, ka piederības sajūta savai pilsētai - Rīgai ir lielāka nekā valstij kopumā, it īpaši minoritāšu un imigrantu vidū:

„Gan Latvijā, gan citās valstīs minoritātēm un imigrantiem parasti ir lielāka piederības sajūta vietējai videi nekā valsts līmenī. Līdz ar to Rīga ir tas magnēts, kas piesaista daudz mazākumtautību (cilvēku) un imigrantu piederības jūtas daudz vairāk nekā daudziem latviešiem.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

- **Galvenie faktori, kas piesaista Rīgai. Faktori, kas atsvešina no pilsētas (Rīgas)**

Pēc ekspertu domām, **Rīgai piesaista:**

- ✓ salīdzinoši lielākas studiju un darba iespējas: Rīga saistās ar cerībām uz labāku dzīvi: *„Agrāk brauca uz Rīgu laimi meklēt”*;
- ✓ kultūras dzīve - kultūras aktivitātes, kultūras pasākumu apmeklēšanas iespējas;
- ✓ salīdzinoši labi attīstīta infrastruktūra.

Viens no sociālās jomas ekspertiem uzskata, ka Rīgā ir izdevīgāk dzīvot cilvēkiem ar invaliditāti lielāku sociālo garantiju dēļ.

No Rīgas atsvešina:

- ✓ **trūkumi dažādu līmeņu pašvaldības institūciju darbībā**, jo iedzīvotāji uztver pilsētu caur šo institūciju darbu (formāla pieeja jautājumu risināšanā; „nesmaidīgums” ir ikdienišķa situācija gan sadzīvē, gan institūcijās; amatpersonu neieinteresētība rast risinājumu klienta problēmām)

„Birokrācija visur, sākot ar sociālajiem pakalpojumiem, kur tev jāiziet ļoti daudzi soļi, lai tu saņemtu kaut kāda veida palīdzību, piemēram. Vai, atkal tā pati lēmumu pieņemšana ir daudz sarežģītāka. Mazākā pilsētā tā lēmumu pieņemšana varētu būt vieglāka un tie jautājumi tuvāki cilvēkiem. Te to jautājumu klāsts ir tik plašs, ka es sevi neidentificēju ar izskatāmo, izvirzīto jautājumu dienas kārtībā.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

- ✓ vilšanās gan vietējā, gan valsts varā, ko rada bezdarbs, nespēja realizēt savas profesionālās intereses;
- ✓ negatīva informācija par Rīgas domes darbu - masu mediju sniegtā informācija; negatīva personīgā pieredze;
- ✓ lielais iedzīvotāju, cilvēku skaits, burzma, transporta sastrēgumi.

Piesaisti Rīgai neveicina arī atsvešinātība starp cilvēkiem, pretstatā mazāku apdzīvotu vietu, īpaši lauku vides salīdzinoši tuvajām attiecībām:

ATSKAITE

„Mēs dzīvojam katrs savu dzīvi un mēs neinteresējamies īsti, kas ir mūsu kaimiņi.” (NVO, politikas analīze)

Viens no sociālās jomas ekspertiem min, ka trūkst objektu, pasākumu, kur izskan vārds „Rīga”, kas veicinātu piesaisti Rīgai:

„Trūkst vilkme un kaut kāds objekts, kur tu saki: jā, es esmu rīdzinieks. Kaut vai tāds smieklīgs piemērs. Rīgas Dinamo – tur skan vārds tas Rīga un es esmu Rīgas Dinamo fans. Ir šādi objekti, kas liek tev teikt un saprast, ka tu esi rīdzinieks. Ir nepieciešami spilgti piemēri, kas liek tev apzināties un atbalstīt Rīgu.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

- **Pašvaldības rīcība piederības sajūtas Rīgai veicināšanai, uzlabošanai**

Ekspertu skatījumā, lai veicinātu, uzlabotu piederības sajūtu Rīgai, būtu nepieciešams:

- ✓ **radīt darbavietas, nodrošināt pietiekamu pieeju pakalpojumiem** (bērnu dārzi, skolas);
- ✓ **organizēt kopējus svētkus** visiem rīdziniekiem;
- ✓ **sniegt vairāk informācijas par jaunumiem Rīgā, piemēram, kultūras jomā.** Bieži cilvēki par jaunām izstādēm un citiem pasākumiem, kas notiek Rīgā nezina. Informācija par pasākumiem („kultūras kalendāru”) rīdziniekiem varētu tikt izsūtīta pa pastu, šim informācijas nesējam būtu jābūt vizuāli un informatīvi piesaistošam. Tiek ieteikts izmantot arī sociālos tīklus - „www.draugiem.lv”; „www.facebook.com”.
- ✓ **atvieglot iespējas atrast nepieciešamo informāciju** pašvaldības portālā;
- ✓ **atbalstīt kultūras iestādes, sniedzot finansiālu palīdzību:**

„Mēs ar bērniem bijām aizgājuši pēdējā dienā, kad pastāvēja leļļu muzejs un mēs runājām ar ģpašnieci, viņa teica, ka nu jā, mums vairs nav Rīgas pašvaldības atbalsta un mēs dabūjām aiztaisīties ciet, jo muzejs nekad nebūs pelnoša iestāde. Tas drīzāk ir tāds pašvaldības tēls un seja, un tas bija ļoti žēl.” (NVO, politikas analīze)

- ✓ **veicināt iedzīvotāju līdzdalību** – veidot kopienas centrus, dienas centrus, kur tikties tuvējās apkārtnes iedzīvotājiem, organizējot sarunas par vajadzībām, noskaidrot iedzīvotāju novērtējumu sociālo pakalpojumu sistēmas darbam. Uz šādām tikšanās reizēm varētu uzaicināt arī kādu RD deputātu.

Viens no ekspertiem kā veiksmīgu piemēru piederības sajūtu Rīgai veicināšanā nosauc vietējo iedzīvotāju iesaistīšanu savas vides veidošanā Maskavas forštatē:

„Maskavas forštatē mākslinieki iesaistīja vietējos iedzīvotājus mākslas darba vērtēšanā un izlika pa visu Maskavas forštati ļoti daudz dažādas skulptūras. Tas bija tāds veiksmīgs piemērs, kur iesaistīja vietējos iedzīvotājus, veidojot viņu vidi.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

ATSKAITE

- ✓ **vairāk objektu, pasākumu, kur izskan vārds „Rīga”** (kā pozitīvi piemēri tiek minēti *Rīgas Doma kora skola, Rīgas Dinamo, Rīgas Barons*).

5. RĪDZINIEKU ATTIEKSME ATTIECĪBĀ UZ PILSONĪBAS JAUTĀJUMU, LATVIEŠU VALODAS LIETOŠANU, VALODAS VIDĪ.

- **Pilsonības iegūšanas procesa vispārējs novērtējums**

Kopumā pilsonības iegūšanas procesu eksperti vērtē kā **apstājušos, daudz lēnāku nekā pirms vairākiem gadiem. Pilsonības iegūšanas process**, pēc ekspertu domām, **būtu jāpaātrina, veicinot nepilsoņu vēlmi iegūt pilsonību.**

„Pagājušais bija pirmais gads, kad vairāk nepilsoņi paņēma Krievijas pilsonību nekā Latvijas pilsonību. Tas ir slikts rādītājs, tas norāda uz to, ka Latvijas valsts iestādes, pirmkārt, neko nedara, lai veicinātu pilsonību... lai veicinātu naturalizāciju. Kad cilvēki jūtas tik atsvešināti no valsts, ka viņus tas neinteresē.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

„Tas [pilsonības iegūšanas process] ļoti labi kalpoja, kad bija naturalizācija ap 2000.gadu līdz iestāšanās Eiropas Savienībā un nedaudz vēlāk. Varēja redzēt, ka tas ir piemērots, jo cilvēki naturalizējas, diezgan plašs cilvēku loks. Nebija, īpaši cilvēkiem, kas vēlējās naturalizēties, nebija šķēršļu to darīt utt. Pašlaik ir palikuši pāri tie cilvēki, kam ir lielākas grūtības caur šādu procesu jebkad naturalizēties, pirmkārt, tur ir gan psiholoģiski, gan kaut kādi vecuma faktori.” (NVO, politikas analīze)

„Nekur neparādās, ka valstij ir vajadzīgi jauni pilsoņi. Nekur, nekādā līmenī: ne valsts, ne Saeimas, ne pašvaldības līmenī. Bet tā nav pašvaldības funkcija. Pilsonības iegūšanas process ir valsts līmenis pirmām kārtām, tā tad pašvaldībai nav nekādas funkciju izpildes, manuprāt, iespējas.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

Pilsonības iegūšanas process būtu turpināms, aktivizējams, uzskata eksperti. Par pilsonības iegūšanas iespējām būtu nepieciešams uzturēt pastāvīgu iedzīvotāju - nepilsoņu interesi, uzskata viens no ekspertiem:

„Par maz tagad akcijas, par maz tagad arī reklamēšanas... Tas nav pareizi.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

Attiecībā uz valodas un vēstures zināšanu pārbaudes darba sarežģītības pakāpi, **pilsonības iegūšanas procesu nevajadzētu sarežģīt**, uzskata eksperti. Pārbaudījumi pilsonības iegūšanai tiek vērtēti kā sarežģītāki vecāka gadagājuma cilvēkiem, uzskata vairāki eksperti.

ATSKAITE

- **Nepieciešamās izmaiņas „Pilsonības likumā”**

Attiecībā uz nepieciešamajām izmaiņām Pilsonības likumā iezīmējas 2 galvenie, visbiežāk minētie ekspertu ieteikumi:

- 1) „Automātiski” LR pilsonību piešķirt bērniem, kuri dzimuši Latvijā, izņemot gadījumus, ja vecāki var pierādīt, ka bērnam ir citas valsts pilsonība (*„jāpārtrauc nepilsoņu atražošana”*);

„Kur bērns piedzimis, tās valsts pilsonība viņam arī pienākas.” (Valsts pārvalde, politikas veidošana)

„Tikai viena lieta ir jāmaina: par bērniem, kas piedzimst Latvijā, ka ne tikai viņu vecāki pieņem lēmumu, ka mans bērns būs vai nebūs Latvijas pilsonis, bet vienalga, ja šis bērns piedzimst un dzīvo Latvijā, tad viņam jābūt automātiski tiesībām uz pilsonību.” (NVO, politikas analīze).

„Reģistrē bērniņu un jāraksta vēl papīrs. Liktos, vai tā ir grūtība? Izrādās, daudzi vecāki uzskata to par pazemojošu.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

- 2) Vecāka gadagājuma iedzīvotājiem (pēc 60 gadiem) atvieglot zināšanu pārbaudes, vienkāršojot latviešu valodas un vēstures eksāmenu prasības;

Retāk tiek minēti sekojoši ekspertu ieteikumi:

- 3) Bez pilsonības palikušajiem skolas vecuma bērniem (kurus vecāki pēc piedzimšanas nepiereģistrēja līdz 15 gadu vecumam vai citu iemeslu dēļ), pilsonība būtu jāpiešķir bez papildprocesa, ierobežojumiem.

- 4) Pieļaut iespēju iegūt dubultpilsonību, uzskata vairāki eksperti.

„Varbūt sākt ar kaut kādu noteikumu, teiksim, jaundzimušie Latvijas iedzīvotāji, kuri piedzima Īrijā vai Anglijā, lai viņiem tomēr dotu Latvijas pilsonību, vienlaikus ar britu pilsonību. Es tā darītu.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

- **Ierosinājumi ar kādiem nākt klajā pašvaldība attiecībā uz izmaiņām „Pilsonības likumā”**

Ekspertu ieteiktie **ierosinājumi**, ar kādiem nākt klajā pašvaldībai attiecībā uz izmaiņām „Pilsonības likumā”, **sasaucas ar iepriekšējā sadaļā minēto.**

Viens no ekspertiem, pašvaldības izpildvaras pārstāvjiem, uzskata, ka izmaiņu „Pilsonības likumā” ierosināšana nav pašvaldības funkcija. **Pašvaldība varētu atbalstīt rīdziniekus ceļā uz pilsonības iegūšanu, palīdzot apgūt latviešu valodu un vēsturi.**

ATSKAITE

- **Nepilsoņu motivācijas iegūt pilsonību vērtējums**

Nepilsoņu motivācija pilsonības iegūšanā kopumā tiek vērtēta kā **zema, ārkārtīgi vāja, zemāka nekā iepriekš** (eksperti min laika posmu no pus gada līdz 5 gadiem).

Kā galvenie iemesli, kādēļ nepilsoņi nav ieguvuši pilsonību, tiek nosaukti:

- ✓ **grūtības apgūt latviešu valodu un nokārtot valodas pārbaudi** vecākās paaudzes cilvēkiem;
- ✓ **aizvainojuma sajūta** pret valsti; **nav izveidojusies spēcīga emocionālā saikne ar valsti**;
- ✓ **motivācijas trūkums** - nepilsoņa statuss neapgrūtina dzīvi,
- ✓ **ekonomiskās krīzes negatīvā ietekme**, kas tiek skaidrots gan ar to, ka daļa nepilsoņu latviešus vaino pie radušās ekonomiskās krīzes, gan ar to, ka bezdarbs nemotivē, nestimulē iegūt pilsonību.

„[Mainījusies] sabiedrības daļas nostāja, jo vaino arī latviešus, ka viņi ir vainīgi pie tās krīzes un pie tās situācijas, pie tās problēmas utt. Tas bija aktīvi izmantots arī masu medijos krievu valodā. Tas ietekmē. Un no otras puses nav arī stimula.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

„Jaunam cilvēkam, kurš ir beidzis vidusskolu, nav ieguvis pilsonību, neredzot iespēju strādāt, viņš arī necentīsies to darīt.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

„Es nedomāju, ka šodien ir kāda speciāla motivācija, izņemot to, ja cilvēki ir politiski aktīvi, grib piedalīties vēlēšanās vai pat iet uz deputātiem.” (NVO, mazākumtautību pārstāvība)

- **Pašvaldības rīcība nepilsoņu motivēšanai iegūt pilsonību**

Eksperti uzskata, ka, lai motivētu nepilsoņus iegūt pilsonību, pašvaldībai vajadzētu:

- ✓ **informēt par ieguvumiem, kādi ir LR pilsoņiem, salīdzinājumā ar nepilsoņiem**, rīkojot informatīvas kampaņas (kas ir pilsonība, kādas iespējas tā sniedz)

„Ja tev ir pilsonība, tu vari darīt: to, to, to. Tu vari līdzdarboties, tu vari vēlē... Parādīt to atšķirību starp pilsoni un nepilsoni.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

„Acīmredzot, ja mēs gribam vairāk iegūt cilvēkus, piesaistīt tam, vajag aktīvāk propagandēt ideju par to, ka, ja cilvēki grib kaut ko mainīt šajā valstī ekonomiski, politiski utt., viņiem ir jābūt šīs valsts pilsoņiem, nevis tikai sēdēt virtuvē un kritizēt.” (NVO, mazākumtautību pārstāvība)

ATSKAITE

- ✓ **atbalstīt, iedrošināt nepilsoņus, sniedzot palīdzību zināšanu pārbaudes veiksmīgā nokārtošanā:**

„Nāciet, iemācīsim, runāsim ar jums, diskutēsim ar jums, runāsim par vēsturi... Jūs negribat tāpēc, ka ir eksāmens. Es piekrītu jums, bet nāciet, mēs palīdzēsim jums nokārtot eksāmenus.” (NVO, mazākumtautību pārstāvība)

- ✓ **izglītības jomā - veicināt pilsonisko izglītību, strādāt skolās arī ar vecākiem, atbalstīt interešu aizstāvības organizācijas:**

Kāds eksperts pauž skepsi attiecībā uz pašvaldības rīcību nepilsoņu motivācijas jautājumā:

„Var risināt šo cilvēku problēmas: sociālās, darba vietas radīt. Pašvaldība ir viens ļoti praktisks veidojums un pašvaldībai jānodarbojas ar praktiskām lietām. Pašvaldībai nevajadzētu sākt dublēt jautājumu risinājumus, kas jādara medijiem, kas jādara valstij, arī tām pašām sabiedriskajām organizācijām. Pašvaldība nevar aizrauties ar NVO darbības imitāciju.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

- **Latviešu valodas lietošanas cittautiešu vidū attīstība**

Latviešu valodas lietošana cittautiešu vidū, pēc vairākuma ekspertu domām, **attīstās nepietiekoši, trūkst stimula lietot latviešu valodu**. Eksperti to skaidro sekojoši:

- ✓ **trūkst kopēju aktivitāšu dažādu tautību cilvēkiem**, piemēram, nometnes dažādu skolu bērniem, **trūkst interesantu TV pārraižu**, kas veicina valodas apguvi;
- ✓ komunikācijā ar krievu tautības pārstāvjiem, **latvieši labprāt runā krievu valodā**.

„Mēs varam daudzi izdzīvot arī, vai tā būtu Rīga vai cita teritorija, neprotot latviešu valodu vai protot to ļoti maz. Un ka latvieši ir ļoti atvērti runāt krievu valodā.” (Valsts pārvalde, politikas veidošana)

„Cilvēku, kas nezina latviski nemaz, kļūst arvien mazāk katru gadu. Attieksme pret latviešu valodu un latviešiem cittautiešu vidū bija ļoti negatīva izglītības reformas laikā, bet tagad ir stipri uzlabojusies un tā spriedze ir izgaisusi. Cilvēki ir ļoti elastīgi savā valodas izvēlē un pāriet ļoti strauji. Latviešiem joprojām ir mazākumtautību sindroms un latvieši daudz biežāk pāriet uz krievu valodu nekā otrādi, un tas, protams, kavē valodisko integrāciju.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

ATSKAITE

Eksperti uzskata, ka **latviešu valodas lietošana jau sākotnēji jāstimulē caur apmācību procesu mazākumtautību skolās:**

„Jāstimulē arī viss, kas veicina valodas lietošanu un sajūtu par to, ka tā ir vērtība, ka tas dod daudzas priekšrocības. Nevis nonivelēt visu – šeit neviens negrib mācīties, studēt, visi brauks uz ārzemēm... Tas ir ilgstoši, bet visu laiku jāstimulē. Arī [finansiāli] jāatbalsta skolotājus, kuri strādā mazākumtautības izglītības iestādēs, jo bilingvāli pasniegt un veidot [mācību saturu] ir ļoti grūti.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

Vairāki eksperti uzskata, ka **latviešu valoda tiek lietota aizvien vairāk, biežāk** nekā pirms pāris gadiem, it īpaši jaunāku cilvēku vidū. Latviešu valoda biežāk kā senāk tiek lietota savstarpējās sarunās.

„Mums ir dažas biedrības, kuras savā starpā kontaktē, komunicē latviešu valodā... orientācija uz daudzvalodīgumu tagad ir jūtama daudz vairāk kā agrāk. Pat tie, kuriem bija agresīva attieksme pret latviešu valodu kā valsts valodu, pat viņi tagad runā daudz mīkstāk, un visi beidzot saprot. Un tas arī daudzos gadījumos saistīts ar noteiktas, zināmas vēstniecības pozīciju, kura atklāti saka saviem etniskiem brāļiem, ka tomēr jāzina latviešu valoda. Es domāju, tam ir liela nozīme. Un tādas idejas, kuras skan no viena otra vēstnieka mutes, pašvaldības var vairāk ekspluatēt, vairāk propagandēt.” (NVO, mazākumtautību pārstāvība)

„Manuprāt, Rīgā jaunajai rīdzinieku paaudzei drīz vispār nebūs nekādu problēmu [runāt latviešu valodā].” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

Viens no etniskās un politiskās jomas ekspertiem uzskata, ka valodas lietošanas jautājums ir ļoti labi izpētīts:

„Ir ļoti labi izpētīts šis jautājums. Latviešu valodas aģentūra veic pētījumus visu laiku, apkopo šīs lietas utt. Cik es zinu no šiem pētījumiem, prasme ir pieaugusi ļoti stipri, ja salīdzinām ar 2000.gadu, nerunājot par 90. gadiem, bet vēlme lietot ir pēdējos gados ir atkal pazeminājusies.” (NVO, politikas analīze)

Viens no etniskās un politiskās jomas ekspertiem uzskata, ka vērojamas radikālas izpausmes jauniešu vidū – daudzi jaunieši latviešu valodu zina, bet atsakās to lietot, tādā veidā protestējot pret valsts politiku.

ATSKAITE

- **Bilingvālās izglītības loma latviešu valodas lietošanā ikdienā**

Eksperti kopumā uzskata, ka **bilingvālajai izglītībai ir ļoti liela loma latviešu valodas lietošanā ikdienā**. Liela daļa skolēnu, kuri mācījušies bilingvāli, ir ieguvuši labas latviešu valodas zināšanas, uzskata eksperti. Viens no ekspertiem min nepieciešamību veikt bilingvālās izglītības sistēmas ieviešanas rezultātu novērtējumu, veicot izpēti:

„Pagājuši ir daudzi gadi, trīs izlaidumi jau ir beiguši skolu, mums nav neviena pētījuma par to. Rezultāti, patiesību sakot, ir labāki nekā varēja gaidīt. Tikai nekur nav bijis iespēju iegūt naudu šādam nozīmīgam pētījumam un tāds pētījums nav veikts. Tā kā mēs nekur šo unikālo pieredzi, kas patiešām Latvijā ir unikāla – nekur citur nav tāda, jo tādi ceļi nav izvēlēti, pat Igaunija tādu neizgāja. Mēs nekur neesam to izdarījuši, mēs neesam parādījuši patiešām labus rezultātus. Un šī reforma, arī krievu skolu direktori atzīst, ka šī reforma ir nesusi savus augļus.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

Bilingvālā izglītība palīdz arī pārvarēt psiholoģisko barjeru runāt latviešu valodā. Viens no etniskās jomas ekspertiem norāda uz bērnu motivēšanas (it īpaši no vecāku puses) nozīmi latviešu valodas lietošanā ikdienā.

- **Latviešu valodas vide Rīgā**

Vairākums ekspertu uzskata, ka valodas vide Rīgā ir aicinoša. Kaut arī cittautieši dažkārt kautrējas no savas latviešu valodas prasmes, viņu latviešu valodas prasme netiek izsmieta:

„Ir cilvēki, kuriem ne pārāk patīk izteikties latviski dēļ sava uztraukuma par to, ka viņš varētu izklausīties smieklīgi, bet toties visu informāciju, ko sniedzu es, viņi saprot, uztver un arī atbild lauzītā latviešu valodā. Tikai sarežģītākos jautājumos, kur es jūtu, ka būtu nepieciešams izskaidrot arī otrā valodā, tad mēs pārejam uz krievu valodu.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

„Ja cilvēks dzird, ka cits viņa valodā mēģina pateikt kaut pāris vārdus, viņš ir ļoti labestīgs.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

Kā **pozitīvi piemēri labvēlīgas valodas vides radīšanai tiek minēti dažādi kopēji kultūras pasākumi, kas domāti dažādām etniskām grupām**.

Pašvaldībai būtu jāatbalsta **tādu NVO projekti, kur sadarbojas gan latviešu, gan citu tautību pārstāvētas organizācijas, vajadzētu veidot vairāk interešu pulciņu, kas ieinteresētu dažādu tautību pārstāvjus**.

„Kopumā cilvēki ir gatavi sadarboties, bet viņiem pietrūkst šī aktivitāte, lai paši to sarunātu, izdarītu. Vajag katalizēt šo procesu.” (NVO, politikas analīze)

ATSKAITE

Eksperti nocauc divas pretējas lietas: **cittautieši ne vienmēr tiek mudināti runāt latviešu valodā. Dažkārt rodas situācija, ka, mēģinot runāt latviski, sarunu biedrs uzreiz pāriet uz krievu valodu**, kas cittautiešos rada nepārlicinātību par savu latviešu valodas prasmi.

„Tad nākošo reizi cilvēks domā: „Ahā! Mani atšķir, ka es neesmu tas, kas pārvalda.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

Citā situācijā **no latviešu puses ir vērojama negatīva attieksme pret krievu valodas lietošanu publiskā telpā**. Dažkārt arī pakalpojumu sniedzēji (piemēram, veikalā, sabiedriskajā transportā) atsakās sniegt nepieciešamo informāciju krievu valodā, uzstājīgi turpinot runāt latviešu valodā:

„Es neuzskatu par veicinošu, ja kāds cilvēks prasa krieviski un pārdevēja viņam atbild latviski. Tas nav veicinājums.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

Dažādās vidēs latviešu valodas lietošanas ziņā ir atšķirīga situācija, uzskata viens no etniskās un politiskās jomas ekspertiem. **Atšķirīga situācija latviešu valodas lietošanā ir dažādos darba kolektīvos** atkarībā no tā, kādas valodas grupas cilvēki tajā ir pārsvarā.

Lai Rīga būtu pievilcīgāka iebraucējiem, Rīgā būtu jārunā vismaz divās, trijās valodās, uzskata viens no ekspertiem:

„Franči ir slaveni ar to, ka nevienu valodu negrib zināt vispār, viņi uzskata, ka franču valoda ir galvenais un viss – tāds fenomens viņiem ir. Bet tikko iet runa par to, ka tu maksāsi naudu, ziniet, uzreiz viņi saprot arī angļiski, šad tad arī citā valodā. Tātad, vajag būt pragmatismam.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

- **Galvenie iemesli, kādēļ cittautieši neapgūst latviešu valodu**

Kā galvenie iemesli, kādēļ cittautieši neapgūst latviešu valodu, tiek minēti:

- ✓ nacionālie principi;
- ✓ vecums;
- ✓ motivācijas trūkums („nav vajadzības”), ko rada komunicēšana slēgtas vides ietvaros, slēgta darba vide (strādājot privātzņēmumos latviešu valodas apgūšana un lietošana bieži nav obligāta prasība) kā arī zems izglītības līmenis.
- **Pašvaldības rīcība latviešu valodas apguves veicināšanai cittautiešu vidū. Bezmaksas izglītības nozīme.**

ATSKAITE

Eksperti uzskata, ka **veicināt latviešu valodas apguvi cittautiešu vidū pašvaldība varētu tikai caur aktīvu darbību:**

- ✓ **organizējot kursus** (izmantojot interesantu, piesaistošu metodiku), **pasākumus, vasaras nometnes ģimenēm;**

„Bieži nākas dzirdēt, ka nav iespēju, kur apgūt [latviešu valodu] vai tās visas iespējas, kur mācīties latviešu valodu, ir par maksu, un ne vienmēr cilvēks ir gatavs maksāt par to naudu.” (Valsts pārvalde, politikas veidošana)

- ✓ **izmantojot TV pārraides kā valodas apguvi veicinošu līdzekli;**
- ✓ valodas apguve būtu veicināma arī netiešā veidā caur NVO, piešķirot finansējumu apmācības organizēšanai.

Bezmaksas apmācību iespēju latviešu valodas apguvei eksperti vērtē divējādi. No vienas – kā apsveicamu pašvaldības iniciatīvu, tomēr tiek ieteikts ieviest nosacījumu apmācāmajiem veikt arī daļu līdzmaksājuma, kas kalpotu kā motivators kursu apmeklēšanai. Kursiem būtu jābūt pieejamiem visiem, kam tie nepieciešami, neizdalot noteiktas iedzīvotāju grupas.

Tiek minēts, ka bezmaksas latviešu valodas apmācībai **simboliski būtu ļoti liela nozīme**, jo norādītu uz pašvaldības ieinteresētību cittautiešu integrācijā.

Izskan viedoklis, ka **iedzīvotāju motivācija latviešu valodas apguvē ir mazinājusies, tādēļ tiek saskatīti draudi bezmaksas apmācības efektivitātei:**

„Latvijā ilgu gadu, ilgu gadu pastāvēja latviešu valodas bezmaksas apmācība pēc mērķa grupām Latviešu valodas apguves valsts aģentūrā... Un viņiem bija lieliska pieredze... Mācīja pašarniekus, skolotājus, iestāžu darbiniekus utt. Tie cilvēki bija motivēti, viņi zināja, ka, ja viņiem nebūs tās prasmes, viņi nevarēs strādāt. Līdz ar to tur bezmaksas apmācība bija ļoti veiksmīga... Pēc tam sākās vispārēja eiforija, ka tagad visa tauta ies un mācīsies, un bija daudz, daudz Sabiedrības integrācijas fonda grantu, miljoniem latu bezmaksas latviešu valodas apmācībai visiem.... Atdeve bija desmit procenti.” (Valsts pārvalde, politikas veidošana)

Vairāki eksperti, pašvaldības pārstāvji, uzskata, ka būtu **jāizvērtē finanšu ieguldījumi, kas nepieciešami bezmaksas kursu organizēšanai**, turklāt valodas apmācība netiek saistīta ar pašvaldības funkcijām:

„Kamēr mums ir tik asas sociālas problēmas, pašvaldības funkciju mēs nepildām pilnā mērā - to, ko mums vajadzētu, un atraut šo naudu no šīm lietām un mācīt valodu – tā nav pašvaldības funkcija.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

„Pašvaldībai būtu jāizvērtē, vai šobrīd tirgū jau nav piedāvājums, un tad var vērtēt, vai ir kādas grupas, kurām tas [latviešu valodas kursi] būtu jāpadara pieejamāks.. Jaunu funkciju pašvaldībai nevajag. Jautājums ir – vai nevajadzētu kādām mērķa grupām apmaksāt šos kursus.” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

ATSKAITE

Kāds cits eksperts, pašvaldības pārstāvis, uzskata, ka **Rīgas pašvaldībai latviešu valodas apguvē vajadzētu atbalstīt nepilsoņus, kuri vēlētos iegūt pilsonību**. Sākotnēji kursi tiek segti no personīgiem līdzekļiem, bet iegūstot pilsonību, nauda tiek atmaksāta:

„Tev ir grupa, tev ir programma, kuru tu izvēlies. Un viņa maksā, teiksim, 50 latus... Ja tu gribi iegūt pilsonību, tu vari mācīties latviešu valodu, tev var drusku pamācīt vēsturi, Satversmi, visu ko. Tu pats maksā, bet, ja pēc tam tu iegūsi pilsonību vai vienkārši veiksmīgi iziesi pārbaudījumus, tev to atmaksā atpakaļ.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

Viens no sociālās jomas ekspertiem izsaka viedokli, ka **pašvaldība varētu atbalstīt bezmaksas latviešu valodas apmācību Rīgas iedzīvotājiem, kuri to vēlas, sadarbojoties ar Naturalizācijas pārvaldi**:

„Tas nebūtu vienkārši tā, ka tagad Rīgas dome izsludinās konkursu, kur apmācības firma apmācīs 70 cilvēkus. Jo tad visbiežāk notiek tā, ka apmācības firma ir ieinteresēta atrast tos 70 cilvēkus, līdz ar to viņi vinnē to konkursu, savāc 70 cilvēkus, kuri nav ieinteresēti, bet ar dažādiem labumiem. Viņi iziet to kursu un nav tam jēga, jo daudz jēdzīgā ir nodrošināt tiem cilvēkiem, kas reāli grib, kaut gan tas ir mazākā apjomā, bet ieguldījums ir ar daudz lielāku efektivitāti.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

Tiek minēts, ka iniciatīva latviešu valodas apguves veicināšanai varētu nākt arī no darba devējiem. Pašvaldības uzdevums būtu vairāk nodarboties ar informēšanu, koordinēšanu.

Vairāki eksperti iesaka **latviešu valodas lietošanas veicināšanai izmantot proaktīvus veidus**: *„lai cilvēki var vairāk iesaistīties un kopā kaut ko darīt neatkarīgi no savas lingvistiskās pieredzes, jo tomēr tā socializācija ar latviešiem, man liekas, ir primārais veids, kā cilvēks iegūst motivāciju runāt latviski.” (NVO, politikas analīze)*

„Ne spiest, bet ieinteresēt... spēles ceļš daudz vairāk var dot nekā pavēles momenti. Varbūt var svētku dienas organizēt tādā veidā: kādi konkursi tieši nelatviešu publikai tādas spēles veidā ar mākslinieku dalību. Tāda veida pasākums.” (NVO, mazākumtautību pārstāvība)

Veicināt latviešu valodas apguvi cittautiešu vidū iespējams, **aktīvāk iesaistot mazākumtautību pārstāvjus dažādos Rīgas domes rīkotajos pasākumos**, tādējādi parādot, ka šie pasākumi domāti ne tikai latviešiem, bet arī mazākumtautību pārstāvjiem:

„Jāstrādā ar tiem cilvēkiem, kuri nav latvieši. Ar viņiem visu laiku jāstrādā, jārunā, ka tie koncerti arī priekš viņiem, ka tas ir ļoti interesanti. Uzzini par latviešu kultūru. Uzzini par to un par šo. Teiksim, latviešiem viss ir skaidrs par to, ka tā ir mūsu latviešu kultūra, mums tas ir interesanti. Bet jāpadara to visu arī interesantu priekš citiem.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

ATSKAITE

6. IZGLĪTĪBAS LOMA INTEGRĀCIJAS PROCESĀ (PAMATIZGLĪTĪBA, VIDĒJĀ IZGLĪTĪBA, INTEREŠU IZGLĪTĪBA, MŪŽIZGLĪTĪBA)

- **Izglītības lomas integrācijas procesā novērtējums**

Izglītībai ir ļoti nozīmīga loma sabiedrības integrācijas procesā, vienoti savā viedoklī ir eksperti, jo tā veicina sociālo aktivitāti, līdzdalību politiskajos procesos.

„Izglītība ir pats svarīgākais, pats integrācijas pamats. Skola ir tas, kas veido cilvēku.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

„Visur izglītības līmenim ir korelācija ar visām sabiedrībai svarīgām lietām. Iedzīvotāji, kuriem ir augstāks izglītības līmenis, ir sociāli aktīvāki, vairāk piedalās politiskajos procesos. Iedzīvotāji ar augstāko izglītības līmeni ir mazāk pakļauti sociālās atstumtības riskam, viņi ir mazāk pakļauti nabadzības riskam un tā tālāk.” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

Kā svarīgākos izglītības līmeņus eksperti nosauc pamatizglītību un vidējo izglītību, kā laikā izveidojas pilsoniskā apziņa.

Viens no etniskās un politikās jomas ekspertiem uzskata, ka **izglītība līdz šim ir bijusi galvenā segregācijas veicinātāja**, tādēļ **aktīvi jāveicina sadarbība starp skolām, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas un starp skolām, kurās mācību valoda ir latviešu valoda, veicinot bērnu savstarpēju komunikāciju kopīgos pasākumos** – interešu pulciņos, projektos, semināros, konferencēs, ekskursijās. Savstarpēja komunikācija kavē stereotipu veidošanos, veicina sadarbību un labas attiecības dažādu tautību bērnu vidū, norāda eksperts.

Valstij un pašvaldībai būtu **jāatbalsta sadarbība starp skolām, koordinējot** šo procesu, kā arī **sniedzot finansiālu, metodisku atbalstu**, uzskata viens no etniskās un politikās jomas ekspertiem.

„Ārkārtīgi bīstama ir segregācijas uzturēšana izglītības sistēmā. Ir ārkārtīgi svarīgi, lai šie bērni kontaktējas savā starpā, apgūst starpkultūru iemaņas, lai izgaist stereotipi un sociālā distance.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

Ļoti būtiski veidot visāda veida projektus, sadarbības projektus starp skolām, respektīvi, mazākumtautību un latviešu skola kopā kaut ko dara. Un, ja varētu sniegt kaut kādā veidā atbalstu gan metodiski, gan materiāli šādiem projektiem, es domāju, ka tas būtu milzīgs ieguldījums integrācijā tieši Rīgā.” (NVO, politikas analīze)

ATSKAITE

„Ir precedents - Sorosa fondam pirms 10 gadiem bija milzīga programma, ko īstenoja sadarbībā ar Izglītības ministriju „Atvērtā skola”. Tas bija viens no būtiskiem elementiem - veicināt sadarbību starp latviešu un krievu skolām. Ja pašvaldība to izvirzītu par prioritāti, pašvaldībai ir visādi instrumenti, kā to veicināt. Jo pašvaldība ir līdzatbildīga par katru skolu savā teritorijā.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

Kāds cits sociālās un politiskās jomas eksperts uzskata, ka **izglītībai būtu jābūt integrējošai lomai, raksturam, kā tas šobrīd arī ir**, tomēr tiek izteiktas **bažas, ka valstī kopumā notiek virzība uz to, lai izglītībai būtu asimilējoša loma.**

Kā problēma tiek nosaukts fakts, ka **skolotāji ļoti nedroši runā par sarežģītām sociālām, pilsoniskām problēmām, vai arī cenšas izvairīties no šādiem jautājumiem.** It īpaši tas bijis novērojams skolās ar krievu mācību valodu, uzskata viens no ekspertiem. Tā rezultātā vecāki savus bērnus spēj ietekmēt daudz spēcīgāk nekā to spēj skola.

Kā ļoti **būtiska** tiek vērtēta **skolotāju attieksme pret dažādām sabiedrības grupām, to vajadzību izpratne, piemēram, attiecībā uz cilvēkiem ar invaliditāti**, kas ietekmē arī bērnu attieksmi:

„Skolas, kurās skolotāji ir daudz atsaucīgāki, vērsti uz integrāciju, arī bērni un jaunieši pēc tam nerod nekādus šķēršļus.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

„Ja, piemēram, skolotājam ir attieksme, ka mums jau te bērni invalīdi nemācīsies, tiem jau ir vajadzīgas speciālas skolas, tas atkal veidojas no skolas uzstādījuma kā tāda. Bet ne visās skolās. Skolās, kur ir veselīga administrācija, kura nenorobežojas no sabiedrības sociālajām grupām, teiksim, bērniem invalīdiem, tad arī tā izpratne ir daudz lielāka un savādāka, un plašāka.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

Eksperti norāda, ka **liela loma integrācijas procesā ir bilingvālajai izglītībai, kas devusi labus rezultātus latviešu valodas apguvē.**

- **Pamatizglītības loma integrācijas procesā**

Pamatizglītībai integrācijas procesā ir **pamatloma**, uzskata eksperti. Pamatskolā bērni iegūst savus pirmos priekšstatus par sabiedrību.

Eksperti uzskata, ka integrācijas aspektā pamatskolas laikā būtu jārunā par **valsti, valodu, dažādām sabiedrības grupām, dažādību sabiedrībā** (ko nozīmē tas, ka sabiedrībā ir cilvēki ar invaliditāti, veci cilvēki), **attieksmi pret cilvēkiem, līdzdalību.**

„Tajā [pamatskolas] laikā veidojas pilsonis un tajā laikā veidosies arī tā viņa attieksme pret brīvprātīgo darbu, pret nevalstisko organizāciju, pret līdzdalību vēlēšanās.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

ATSKAITE

„Jo jaunāks cilvēks ir, jo vieglāk viņam iedzīvoties atšķirīgā kultūrvidē, un arī sadzīvot ar citu kultūru cilvēkiem, jo mazāk viņam ir aizspriedumi.” (NVO, politikas analīze)

- **Vidējās izglītības loma integrācijas procesā**

Vidusskolas laikā „cilvēks nobriest un sāk veidoties par personību”. Vidusskolas laiks tiek vērtēts kā „pēdējā iespēja, kad valsts var tikt klāt pie jauniešu sirdīm un prātiem”.

Eksperti uzskata, ka vidusskolā **jāsāk runāt par būtiskām sabiedrības problēmām.**

Profesionālās izglītības jomā būtu svarīgi veicināt kvalitatīvu latviešu valodas apguvi, kas šo skolu studentiem radītu iespēju iesaistīties tālākā izglītības iegūšanā, uzskata viens no etniskās un politiskās jomas ekspertiem.

- **Interesešu izglītības loma integrācijas procesā**

Tāpat kā pamatzglītības un vidējās izglītības loma, arī interesešu izglītības loma integrācijas procesā tiek vērtēta kā ļoti liela, nozīmīga.

Interesešu izglītība tiek vērtēta kā milzīgs neizmantots potenciāls integrācijas veicināšanas jomā, jo gan sporta, gan kultūras pasākumos dažādu tautību bērniem ir iespējas savstarpējai komunikācijai. Tiek minēts, ka integrācijas problēmas nepastāv sportā, kur ir svarīga spēlētāja kvalifikācija, talants, nevis etniskā piederība vai citi faktori.

Viens no sociālās jomas ekspertiem min, ka **interesešu izglītība** (ieskaitot kultūras, sporta novirzienus) **Rīgā nav pienācīgi novērtēta, atbalstīta. Rīgas pašvaldībai vairāk vajadzētu atbalstīt interesešu izglītību.** (NVO, sociālie pakalpojumi).

Viens no ekspertiem atzīmē, ka Rīgā ir ļoti maz informācijas par interesešu izglītības iespējām cilvēkiem ar invaliditāti.

ATSKAITE

Eksperti uzskata, ka šobrīd **interesešu izglītībā lielāks uzsvars tiek likts uz izpausmēm, kas cieši saistītas ar latviešu identitāti** – dziesmām, dejām, folkloru. Būtu **nepieciešams vairāk akcentēt dažādību**. Tiek minēts piemērs, ka Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētkos deju koncerts ticis būvēts uz latviešu dejas pamata, kā rezultātā **nav tikusi izmantota iespēja parādīt kultūru dažādību**:

„Kāpēc mēs nevaram šajā koncertā parādīt to dažādību... ka mums ir šīs te dažādās dziesmas... Sākam ar kaut kādām tādām lietām... Uztaisīt vienu mazākumtautības koncertu un tad latviešu. Nu kāda integrācija?”
(NVO, politikas analīze)

- **Mūžizglītības loma integrācijas procesā**

Mūžizglītība Latvijā ir salīdzinoši jauna izglītības pakāpe, uzskata eksperti, tādēļ daļa no viņiem nevar novērtēt tās ietekmi integrācijas procesā.

Daļa ekspertu uzskata, ka mūžizglītība rosina cilvēkus attīstīties, apgūt ko jaunu, **veicinot sociālo integrāciju**.

Viens no sociālās jomas ekspertiem izsaka šaubas, ka mūžizglītība ir saistāma ar sabiedrības integrāciju, uzskatot, ka mūžizglītība ir kādu interesešu vadīta, tai vajadzētu būt balstītai uz kādām biznesa struktūrām:

„Es nedomāju, ka ieguldot līdzekļus mūžizglītībā, mēs panāksim lielāku integrāciju... Mūžizglītību nevajadzētu saistīt ar integrācijas jautājumiem.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

No otras puses – mūžizglītība, tāpat kā interesešu izglītība, tiek vērtēta kā milzīgs neizmantots, nepietiekoši attīstīts potenciāls. Eksperti uzskata, ka attīstoties, mainoties tehnoloģijām, zināšanām, pieprasījums pēc mūžizglītības pieaugs. Viens no etniskās un politiskās jomas ekspertiem uzskata, ka nepietiekoša bijusi mūžizglītības kvalitāte, pieejamība un tās saikne ar darba tirgu, kur tiek saskatīts tās nākotnes potenciāls:

„Darba tirgum ir milzīga loma integrācijas veicināšanā. Darba tirgus var veicināt: latviešu valodas apguvi, starpterniskus kontaktus un cilvēku piesaisti sabiedrībai, valstij, pilsētai.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

„Bieži cilvēkiem, kas ir ap 50 un vecākiem nav nemaz šīs motivācijas mācīties, jo viņi nedomā, ka tas uz viņiem vairs attiecas. Un arī šādu iemeslu dēļ viņi dažreiz neapgūst latviešu valodu, piemēram.” (NVO, politikas analīze)

Viens no etniskās un politiskās jomas ekspertiem uzskata, ka **gan mūžizglītība, gan interesešu izglītība saistāma ar augstu atstumtības risku, jo balstās uz tikai latviešu valodas izmantošanu izglītības procesā**.

ATSKAITE

- **Mācību saturs skolās ar latviešu un krievu mācību valodu**

Pēc ekspertu domām, **mācību saturs skolās ar latviešu un krievu mācību valodu formāli neatšķiras**, jo ir **vienoti standarti, vienāda satura centralizētie eksāmeni**.

Mācību saturs skolās ar latviešu un krievu mācību valodu, pēc vairāku ekspertu domām, atšķiras tādējādi, ka mācību procesā **tiek izmantotas dažādi mācību materiāli un pielietotas dažādas mācību metodes** - ar citu skatījumu, piemēram, uz vēsturi, kas nebūtu pieļaujams.

„Ir atsevišķi pētījumi, kas liecina, ka ir ne tikai divas dažādas, ka tiek veikta „dubultā grāmatvedība”. Ir tas, kas ir oficiāli atļauts: mācību grāmatas, mācību programmas un atsevišķi tas, kas īstenībā tiek izmantots.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

- **Skolu reformas mācību valodas ziņā turpināšana**

Vairākums ekspertu uzskata, ka **skolu reforma mācību valodas ziņā nav jāturpina**, tai „jāļauj ritēt savu gaitu”.

„Neaiztikt vairāk [skolu reformu], jo tas process ir aizgājis un norimis un līdz ar to kaut kādas katras jaunas idejas... radīs atkal nevajadzīgas, nevajadzīgus viļņojumus sabiedrībā un nevajadzīgus protestus. Ļaut viņai attīstīties.” (NVO, politikas analīze)

Šobrīd mazākumtautību izglītības iestādēs esošā mācību satura proporciju – 60% mācību satura tiek apgūts latviešu valodā un 40% mazākumtautību valodā – gandrīz visi eksperti vērtē kā atbilstošu, neuzskatot, ka tā būtu jāmaina. Par atbilstību liecina labi mācību rezultāti, turklāt skolu reformas jautājums tiek vērtēts kā ļoti *sensitīvs*, kā pacelšana radītu spriedzi sabiedrībā.

„Nevajag atkal saasināt, teikt pēkšņi teikt: nu mums 65% vajag – tas neko nedos. Šo te 60% ietvaros var izdarīt ļoti daudz, ja ir kvalificēti skolotāji, un arī palīdzība no ministrijas puses, zinātnieku puses.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

„Nevajag neko mainīt... Mācību rezultāti ir labi gan valodas, gan satura apguves ziņā, un nevajag labot to, kas strādā. Otrs, simboliski tas ir tik ārkārtīgi jūtīgs jautājums, ka jebkuras izmaiņas satracinās sabiedrību un veicinās spriedzi. Treškārt, šī ir tā proporcija, kas ir pieņemama no starptautisko minoritāšu tiesību viedokļa. Ja Latvija grib sev radīt sarežģījumus ar starptautiskām organizācijām, īpaši ar Eiropas Padomi, tad lai mēģina kaut ko darīt. Bet es uzskatu, ka proporcija ir laba.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

„Šajā brīdī vienkārši tas jautājums ir jāizslēdz. Jo mainīt kaut ko atpakaļ nav racionāli, mainīt radikāli uz priekšu vēl nav pamata.” (NVO, politikas analīze)

ATSKAITE

Vairāki eksperti uzskata, ka būtu **jāveic pētījumi**, kas ļautu novērtēt bilingvālās izglītības kvalitāti:

„Mums vajag tos pētījumus, lai mēs zinātu, kas metodiski būtu jālabo, kā ar grāmatām. Tad, kad to procesu uzsāka, bija ļoti smaga bija problēma ar grāmatām. Kā tas tagad tiek vērtēts? Atsevišķā, skolu direktoru līmenī, esmu runājis, bet kopējs viedoklis nav, jo nav pētījumu. Tā ir liela muļķība.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

„Galvenais, kas ir jādara, ir jāpēta. Ir tikai daži pirmie rezultāti redzami no centralizēto eksāmenu rezultātiem. Līdz šim tie signāli visi ir ļoti pozitīvi, bet ir rūpīgi jāpēta izglītības kvalitāte.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

7. ETNISKĀS ATTIECĪBAS UN NOSKAŅOJUMS, TĀ IZMAIŅAS

- **Šobrīd Rīgā pastāvošo etnisko attiecību un noskaņojuma raksturojums, to izmaiņas pēdējo gadu laikā**

Šobrīd Rīgā pastāvošās etniskās attiecības (ar tām galvenokārt domājot attiecības starp latviešiem un krieviem) sadzīves līmenī, eksperti vērtē **divējādi. No vienas puses - kā labas, pragmatiskas**, atzīmējot, ka „nekādu īpašu problēmu nav”, ”nav nekādu spriedzes elementu”, tai pat laikā minot, ka nepietiekoši attīstās kontakti dažādu etnisko grupu vidū, kas rada nošķirtību, atsvešinātību.

„Mēs gribam, lai mums neizjauc mūsu komforta zonu un tas, kas īpaši notiek ar citiem, tas mūs tā kā ne ļoti satrauc.” (NVO, politikas analīze)

Kā etniskā grupa, pret kuru sabiedrībā kopumā ir negatīva nostāja, tiek nosaukti čigāni (romi). **Pret čigāniem (romiem)** attieksme tiek vērtēta kā **aizspriedumaina, pat diskriminējoša**:

„Mēs ārkārtīgi maz zinām, kā dzīvo mūsu čigāni. Ir viens pētījums veikts pirms 7 gadiem par čigāniem un citādi mēs neko nezinām par mūsu čigāniem. Mēs nezinām, cik ir aizbraukuši, cik ir šeit. Attieksme ir aizspriedumaina, nav vardarbīgi aizspriedumaina, salīdzinot ar pārējo Eiropu, bet ir aizspriedumaina: negrib pieņemt darbā, baidās, ka zags, negrib dzīvot kaimiņos.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

Attieksmi **pret ebrejiem** eksperti raksturo **kā diezgan labu**. Neiecietību var provocēt etniskai piederībai raksturīgs vizuālais izskats/ ģērbšanās stils, uzsver viens no etniskās un politiskās jomas ekspertiem:

„Ja var vizuāli pateikt, ka cilvēks ir ebrejs, jo viņam ir tradicionālā cepure, mati un apģērbs, tad viņam var rasties problēmas Latvijā un ir tādi incidenti bijuši. Bet ebrejiem kopumā Latvijā ir diezgan labi. Kas ir labs rādītājs? Kāda veida apsardze ir nepieciešama ebreju kultūras centros, namos, sinagogās?” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

Jautājumā par to, kā **attiecības** starp dažādām etniskajām grupām ir **mainījušās** pēdējo gadu laikā, **ekspertiem nav vienota viedokļa**.

ATSKAITE

Tie eksperti, kuri uzskata, ka attiecības starp dažādām etniskajām grupām pēdējo gadu laikā ir **pasliktinājušās**, kā iemeslus tam norāda:

- ✓ **atšķirīga vēstures interpretācija, pilsonības, valodas jautājumu atšķirīga izpratne, uztvere** dažādu etnisko grupu vidū;
- ✓ **politiķu spekulācijas iepriekš minētajos jautājumos**, cenšoties mākslīgi uzturēt konfliktu etnisko grupu vidū.

„Tas, kas ir trūcis līdz šim ir tāds cieņpilns dialogs. Jā, mums var būt atšķirības mūsu izpratnē par vēsturi: tas, kurš datums bija svarīgs, tas, ko nozīmē Otrais Pasaules karš, bet varam to mierīgi un ar cieņu to pārrunāt bez meliem un liekulības, un ka šāda veida dialogs tiek atbalstīts gan no valdības, gan pašvaldības, gan izglītības sistēmas ietvaros, gan no sabiedriskām organizācijām. Un šāda veida dialoga nav”. (Valsts institūcija, izglītības nozare)

„Būs kaut kādi jautājumi, par kuriem būs vienmēr saspīlējumi. Tie ir valoda, tie ir izglītība, tie ir pilsonība, politiskā vara. Šie vienmēr būs tie jautājumi, kad, ja tie parādīsies dienas kārtībā, tad arī var kaut kādā veidā ietekmēt tās attiecības sabiedrībā.” (NVO, politikas analīze)

Eksperti, kuri uzskata, ka **attiecības** starp dažādām etniskajām grupām pēdējo gadu laikā ir **uzlabojušās**, to skaidro ar:

- ✓ **kopējiem pasākumiem, svētkiem, kuros piedalās dažādu etnisko grupu pārstāvji.**

Vairāki eksperti uzskata, ka attiecības starp dažādām etniskajām grupām pēdējo gadu laikā **nav mainījušās**.

- **Etniskās attiecības sadzīves līmenī un etniskās attiecības politiskajā līmenī**

Lielākā daļa ekspertu uzskata, ka **etniskās attiecības sadzīves līmenī ir daudz labākas, cilvēcīgākas, pragmatiskākas, nekā politiskajā līmenī.**

Attiecības politiskajā līmenī eksperti vērtē kā saspīlētas, konfliktējošas, vērstas uz sabiedrības šķelšanu:

„Tāpēc, ka politiķiem lielā mērā viņu statuss un palikšana pie varas ir atkarīga no tā, kā viņi var pārliecināt iedzīvotājus atkal par viņiem nobalsot un tas bieži ir saistīts ar pozicionēšanos, ka „mēs jūs aizstāvēsim pret kaut ko”. Un viens no vieglākiem veidiem ir teikt, ka mēs jūs aizstāvam pret pārkrievošanu.” (NVO, politikas analīze)

ATSKAITE

„Diemžēl mūsu politiskā elite nav izveidojusies. Mūsu politiķi joprojām ir diletanti. Diletanti apmēram zina savu mērķi: sevi pacelt, citu pazemināt. Viņi vēl nav tik labi izglītoti un nav mums politisko līderu grupa izveidota, kurā varētu savas intereses aizstāvēt daudz elegantāk. Mums pagaidām vienīgais, uz ko spēlē gandrīz visi, ir etniskā sašķelšana. Krievi pret latviešiem, latvieši pret krieviem. Un ar to grēko gandrīz visi politiķi, izņemot varbūt dažas partijas, kuras sevi dēvē par centriskām, un kuri nekad neatļauj sev tādus izteikumus.”
(Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

„Politiskajā līmenī ir nepieciešama konfrontācija, jo tā ir cīņa par balsojumu... Politiskajā līmenī tiek kurināts naidis.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

- **Attiecības starp dažādām etniskajām grupām veicinošie iemesli**

Attiecības starp dažādām etniskajām grupām veicina:

- ✓ kopēja sadzīve, ikdienas aktivitātes, intereses;
- ✓ etniski daudzveidīga darba vide;
- ✓ izglītība (kas sniedz zināšanas, kā komunicēt ar citu etnisko grupu pārstāvjiem), tai skaitā interešu izglītība;
- ✓ kopējas kultūras aktivitātes;
- ✓ drošības sajūta (fiziskā drošība, drošība par darbu, īpašumu, identitāti)

„Aizbraucot spēlēt volejbolu, mēs satiekamies dažādu tautību pārstāvji, mums nav ko dalīt. Strādājot vienā darba vietā mums nav ko dalīt. Apmeklējot vienas un tās pašas iestādes mums nav par ko konfliktēt.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

Viens no etniskās un politiskās jomas ekspertiem uzskata, ka attiecības starp etniskajām grupām stabilizē valsts labklājība un ekonomiskā izaugsme:

„Pasaules pieredze liecina par to, ka faktiski, ja valsts ir bagāta, tad viņai ir vairāk resursu, lai iesaistītu valsts labumos un valsts dialogā arī citas grupas, teiksim, etniskās grupas. Tur drusku tas asums noņemts. Tātad, valstij ir vairāk resursu respektēt dažādu grupu intereses.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

ATSKAITE

- **Faktori, kas kavē etnisko integrāciju**

Eksperti uzskata, ka etnisko integrāciju galvenokārt kavē:

- ✓ politiķu mēģinājumi manipulēt (piemēram, akcentējot atšķirīgo vēstures jautājumu izpratni, valodas jautājumu, pretnostatot etniskās grupas („mēs” un „viņi”));

„Valodas jautājums – tā ir viena no lielākajām psiholoģiskajām brūcēm, bet arī viena no visjūtīgākajām jomām arī cittautiešiem, ja mainās kaut kas valodas jomā, īpaši latviešu valodas stiprināšanas virzienā, tas tiek ārkārtīgi jūtīgi uztverts.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

„Politiskais diskurss, kas vērsts uz „mēs” un „viņi” – „pretnostatīšana ir ļoti būtisks faktors, kas veicina sliktas attiecības.” (NVO, politikas analīze)

- ✓ resursu nepietiekamība cittautiešu kultūras atbalstam:

„Ja Latvijā nebūtu tik liela krievu diaspora, etniskā grupa, kura varētu būt liels organizēts politiskais spēks un paliktu tikai nelielas kopienas: poļi, lietuvieši u.c., un latviešiem būtu liels demogrāfiskais pārsvars, manuprāt, latviešiem būtu mierīgāk tad, viņi būtu pārliecināti, ka visa vara pieder tikai viņiem, un tad viņi varētu arī valsts mērogā tā, labestīgi atbalstīt tās nelielās kopienas. Ja tas nav, tad tiek pausts, ka Latvija ir vienīgā vieta, kur dzīvo latvieši, kur attīstās latviešu kultūra un Latvijai nav resursu, lai šeit vēl Latvijā atbalstītu cittautiešu kultūru.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

„Es runāju ar viens nopietnas institūcijas pārstāvi. Skaidrs, ka budžeta iespējas ir nelielas, mēs to visi saprotam....Es teicu, ka tik nopietna organizācija kā mūsu var neizdzīvot burtiski, bankrotēt. Un viņa man atbildēja: ziniet, mums saviem nav naudas, viņa domā par sev tuvām organizācijām. „Saviem” un zem tā teksta ir arī doma par etnisko piederību, ka savējie – tie ir latvieši. Bet es atbildēju tajā pašā momentā: bet mēs arī esam savējie. Mēs esam lielā skaitā Latvijas pilsoņi un nodokļu maksātāji.....tas absolūti neatbilst modernai sabiedrībai un modernas sabiedrības domai.” (NVO, mazākumtautību pārstāvība)

- **Rīgas pašvaldības rīcība etnisko attiecību Rīgā uzlabošanā**

Lai uzlabotu etniskās attiecības Rīgā, eksperti sniedza dažādus ieteikumus, tai skaitā tika ierosināts:

- ✓ **organizēt kopējus pasākumus**, svētkus, kuros tiktu iesaistīti visi, neraugoties uz etnisko piederību;
- ✓ veicināt aktīvu sadarbību ar mazākumtautību NVO, skolām, veicinot mazākumtautību kultūras aktivitātes, sniedzot atbalstu (piemēram, atbalstot ar telpām);

ATSKAITE

- ✓ veicināt starpkultūru komunikāciju dažādu skolu bērnu, jauniešu, kā arī vecāku cilvēku vidū;
- ✓ **ierobežot aktivitātes, kas uzjundī emocijas etnisko grupu vidū**, piemēram, saistībā ar dažādiem vēsturiskiem datumiem:

„Rīgas domes amatpersonām vienmēr jāatceras, ka viņi pārstāv visas Rīgas iedzīvotājus: gan uzvarētājus, gan uzvarētos. Ar šiem vēstures jautājumiem ārkārtīgi uzmanīgi apieties un varbūt veicināt šo cieņpilno dialogu, kas līdz šim nav pastāvējis.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

- ✓ **pašvaldības darbā nodrošināt aktuālās informācijas**, piemēram, vēstuli, **apriti arī krievu valodā**, kā arī izmantot krievu valodu kā sarunvalodu komunikācijā ar klientiem, kuriem grūtības sagādā komunikācija latviešu valodā.

Šeit gan jāpiemin, ka valsts un pašvaldības institūcijās strādājošie darbinieki praksē jau pāriet uz krievu valodu, ka klients nesaprot vai slikti saprot latviski.

Viens no ekspertiem izvirza ideju par **Tautu nama veidošanu** dažādām etniskajām grupām, apvienojot mazākumtautību NVO, tomēr pirms šāda potenciāla projekta īstenošanas būtu jāriko publiskā apspriešana, kādam jābūt šim namam.

8. STARPPERSONU UZTICĒŠANĀS, IECIETĪBA, ATTIEKSME PRET DAŽĀDĀM SABIEDRĪBAS GRUPĀM

- **Iedzīvotāju attieksme pret dažādām sabiedrības grupām**

Iedzīvotāju attieksmi pret dažādām sabiedrības grupām (t.sk. cilvēki ar invaliditāti, seksuālās minoritātes maznodrošinātie, bezpajumtnieki u.c.) eksperti vērtē kā **samērā negatīvu, pat neiecietīgu**.

Neiecietīga attieksme, izteikumi pret dažādām sabiedrības grupām parādās interneta vidē, arī masu medijos, uzskata vairāki eksperti:

„Mums ļoti daudzi apvainojumi cilvēku saskarsmē, pat medijos, ir savesti līdz etniskumam vai kādas grupas piederības līmenim. Pie mums necieš homoseksuāļus, necieš čigānus..... Tas izpaužas tur, kur nav kontroles. Diezgan liels neiecietības līmenis mums ir.... mums vajag audzināt iecietību mūsu iedzīvotājos....” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

Viens no ekspertiem uzskata, ka **vislielākie aizspriedumi, kā arī diskriminācija un vardarbība vērsta pret vizuāli atšķirīgiem cilvēkiem – tumšādainiem, aziātiem, čigāniem (romiem), kā arī pret homoseksuāliem cilvēkiem**.

ATSKAITE

Tomēr viens no sociālās jomas ekspertiem uzskata, ka sabiedrības attieksme pret atsevišķām sabiedrības grupām, piemēram, cilvēkiem ar invaliditāti, seksuālajām minoritātēm, čigāniem (romiem) **pakāpeniski uzlabojas**, kas tiek saistīts ar sabiedrības izglītošanu, informēšanu:

„Ja attieksme pret invalīdiem pirms desmit gadiem, pirms pieciem bija ļoti kritiski slikta, tad tagad ir daudz savādāka, daudz palīdzošāka, daudz atbalstošāka. Tai skaitā arī par seksuālajām minoritātēm runājot, vairāk informāciju iegūstot par ebrejiem, čigāniem, redzot viņus sabiedrībā, arī tā attieksme mainās uz pozitīvo pusī.”
(NVO, sociālie pakalpojumi)

Kopumā eksperti secina, ka **sabiedrībā ir iesakņojušies spēcīgi stereotipi, kas skar dažādas grupas kā, piemēram, bezpajumtniekus, čigānus (romus), cilvēkus ar invaliditāti:**

„Stereotipi ir tik grūti izdzēšami sabiedrības apziņā, ka bezpajumtnieks... pirmā bilde, kas parādās: nodzēries, netīrs, rokas pa miskastēm.... Ja čigāns, tad obligāti zog.... ja cilvēks ar invaliditāti, tad nevar strādāt.”
(Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

„Būtībā tas ir absurdi, bet cilvēki nesaprot, ko nozīmē persona ar invaliditāti, ir īpaši ar garīgās veselības problēmām... Joprojām uz ielas zākā par idiotu, muļķi, kropli... dažkārt vispār ignorē... Ir lieli stereotipi par to, kas ir cilvēks ar invaliditāti, it īpaši garīgās veselības jautājumos.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

Eksperti sniedz sekojošus attieksmes pret dažādām sabiedrības grupām raksturojumu:

- ✓ Bezpajumtnieki

Kopumā attieksme pret bezpajumtniekiem tiek raksturota kā **negatīva**. Sabiedrībā pastāv spēcīgi stereotipi par bezpajumtniekiem kā alkoholiķiem, kuri savas nolaidības dēļ zaudējuši pajumti, darbu utt., atzīst viens no sociālās jomas ekspertiem. Liela daļa iedzīvotāju saskarsmē ar bezpajumtnieku, izvairās, mēģina norobežoties, distancējas.

- ✓ Cilvēki ar invaliditāti

Eksperti norāda, ka pastāv **aizspriedumaina attieksme** pret **cilvēkiem ar fiziskiem vai garīgiem traucējumiem**, galvenokārt kā pret nespējīgiem strādāt. Dažkārt cilvēki ar invaliditāti tiek uzskatīti par „mazāk vērtīgiem”. Visspilgtāk tas izpaužas izglītības, nodarbinātības jomā, atzīst viens no sociālās jomas ekspertiem. Vēl aizvien invalīdi saskaras ar zemu pakalpojumu pieejamību, norāda vairāki eksperti.

„Runājot par izglītības sistēmu, cik tad mūsu skolas ir gatavas pieņemt bērnus ar invaliditāti, ar, piemēram, kustību traucējumiem. Manu bērnu skolā tur neviens netiktu iekšā. Cik ir skolas, kurās ir reāli uzbrauktuves, kurās šie bērni var mācīties kopā ar citiem. Par kādu integrāciju mēs varam runāt.” (NVO, politikas analīze)

ATSKAITE

„Mēs gribam invalīdus un garīgi slimos ielikt institūcijās prom no centra, lai mums nav viņi jāredz, un, protams, šī segregācija arī veicina aizspriedumus.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

✓ Trūcīgie, maznodrošinātie

Eksperti iedzīvotāju **attieksmi pret trūcīgiem vecāka gadagājuma cilvēkiem** raksturo kā iecietīgāku nekā pret jauniem cilvēkiem, kuri nonākuši trūkumā:

„Es domāju, jebkurš Latvijas iedzīvotājs zina vienu trūcīgu pensionāru, kas var knapi izvilkēt ar savu pensiju vai vispār nespēj savilkt galus kopā u.tml. Es domāju, tur ir zināma solidaritātes sajūta. Ar jauniešiem ir tā: pats vainīgs.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

Ir vērojama arī **neiecietīga attieksme pret bijušajiem cietumniekiem, kā arī AIDS slimniekiem**, uzsver vairāki eksperti.

- **Tolerances dažādu sabiedrības grupu vidū novērtējums. Tolerances veicināšana starp dažādām sabiedrības grupām**

Tolerance pret iepriekš minētajām sabiedrības grupām tiek vērtēta kā **zema, nepietiekama. Tolerance pret dažādām grupām būtu veicināma, izglītojot sabiedrību**, uzskata eksperti. Būtu jāsāk ar izglītošanu par dažādām sabiedrības grupām jau skolu programmu saturā. Bērniem ar īpašām vajadzībām jārada iespēja apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādes, skolas.

„Izglītības sistēma... var dot pamatu, izprast tos jautājumus. Cilvēki nekad nepadomā kā būtu, ja es nostātos šī te cilvēka vietā.” (NVO, politikas analīze)

„Es domāju, lietas iet uz labo pusi, bet te atkal ir ļoti daudz darāmā skolu līmenī. Tai integrācijai ir jāsākas ar to sociālo integrāciju - lai bērni ar īpašām vajadzībām, lai viņi lielāks skaits nonāktu bērnudārzos: gan tie, kuri ir ar kustību traucējumiem, gan arī ar kādu mentālu problēmu [...] Kad izskaidro mazam bērnam, kāpēc tas bērns tāds un ne citāds, tad tā izpratne ir daudz dziļāka.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

ATSKAITE

- **Sabiedrības grupas, kas pakļautas neiecietīgākai attieksmei, diskriminācijai. Neiecietīgas attieksmes, diskriminācijas izpausmes sabiedrībā, to novēršanas iespējas**

Ekspertu skatījumā neiecietīgākai attieksmei, diskriminācijai salīdzinoši biežāk pakļautās grupas ir:

- ✓ atšķirīga ārējā izskata cilvēki (cilvēki ar atšķirīgu ādas krāsu), čigāni (romi) (arī kultūras un dzīvesveida atšķirību dēļ);
- ✓ seksuālās minoritātes;
- ✓ bezpajumtnieki;
- ✓ cilvēki ar invaliditāti;
- ✓ trūcīgie, maznodrošinātie.

- **Pašvaldības rīcība iecietības, tolerances veicināšanā sabiedrības grupu vidū**

Lai novērstu neiecietīgu attieksmi un veicinātu toleranci, eksperti iesaka:

- ✓ **Informēt un izglītēt sabiedrību**, popularizējot pozitīvus piemērus, kas saistīti ar iedzīvotāju no atstumtākajām sabiedrības grupām dzīvi; **informēt par dažādu sociālo grupu tiesībām un pienākumiem**

„Rādot pozitīvus piemērus no pašu čigānu dzīves, ar pašu čigānu iesaistīšanos, ar kaut kādas palīdzības organizēšanu bezpajumtniekiem.... Katram savādāk, bet droši vien informācija varētu būt viens no atslēgajautājumiem.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

„Jo cilvēki būs vairāk informēti par savām tiesībām, saviem pienākumiem, teiksim, un tādām lietām, jo viņi varbūt arī skatīsies savādāk uz tiem jautājumiem attiecībā pret citiem. Ja cilvēks sapratīs, ka es negribu būt diskriminēts, es arī nekad nediskriminēšu tā teikt otru, nu kaut kādas tādas lietas. Nu jā, te lielā mērā ir tāds informētības, izglītības jautājums.” (NVO, politikas analīze)

„Man liekas, ir ļoti liela korelācija starp izglītību un toleranci – jo izglītotāks cilvēks, jo tolerantāks.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

Kā pozitīvu piemēru tolerantas attieksmes veicināšanā pret cilvēkiem ar garīgās veselības problēmām, viens no sociālās jomas ekspertiem min kādas Eiropas valsts **informatīvu kampaņu**:

„Uz ielām lieli plakāti ar ļoti slaveniem cilvēkiem, kā Einšteins, Mendeļejevs u.c. un jautājums, kas viņiem kopīgs. Beigās izrādījās, ka kopīgas viņiem ir kādas garīgās veselības problēmas. Ja tu sāc domāt, ka tam, tam, tam bija un tu viņu tā cieni.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

ATSKAITE

- ✓ **veikt darbinieku apmācību** (piemēram, klientu centros) kā strādāt ar dažādu sabiedrības grupu pārstāvjiem;
- ✓ **veikt izglītojošo, izskaidrojošo darbu skolu līmenī - gan skolēnu, gan skolotāju vidū:**

„Mācām metodikas, vai to, kā dažādību ieviest dzīvē, ko darīt skolotājam, ja viņam ir skolā viens šāds apceļamais bērns, kurš ir atšķirīgs pēc savas etniskās piederības vai valodas, vai tas ir sociālā pedagoga lauks, vai psihologa vai visi kopā to dara. Kādas ir šīs konfliktu risināšanas metodes, vai nevajag skolas nolikumos vai ētikas kodeksā skolotājiem kaut ko mainīt vai papildināt, arī caur tādiem reglamentējošiem dokumentiem to var izdarīt, kur mēs tos pamatprincipus nedefinējam.” (Valsts pārvalde, politikas veidošana)

„Tolerance – tā ir audzināšana. Pašvaldības skolās ar to jāsāk. Varbūt jābūt kādam priekšmetam, jāsāk ar to darboties. Jāsāk ar izglītību.” (NVO, mazākumtautību pārstāvība)

- ✓ **pašvaldībai tiesību pārkāpuma gadījumā darboties kā starpniekam** (piemēram, situācijā kad čigānu (romu) ģimenei atteiktas trīs tiesības to pamatojot ar tautību, palīdzēt šo situāciju atrisināt):

„Un bieži vien šīs [pašvaldības] institūcijas var būt arī kā tādi gan informējoši, gan atbalstītāji, kas palīdz tās lietas novadīt līdz tam atbildīgajam, kam tas ir vajadzīgs.” (Valsts pārvalde, politikas veidošana)

- ✓ **veicināt starpkultūru kontaktus**, caur izglītības programmām, NVO;
- ✓ tolerances veicināšanā pašvaldībai sadarboties ar valsti, atjaunojot, aktualizējot *Nacionālo programmu iecietības veicināšanai:*

„Bija nacionālā programma iecietības veicināšanai, kas tika trīs gadus īstenota un tad atmesta, kurai bija labas iestrādes, balstītas uz pētījumiem, balstītas uz šāda veida aktivitātēm. Nekas jauns nav jāizdomā, vienkārši ir jāatjauno, jāaktualizē programma.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

Neiecietīgu attieksmi varētu novērst izmantojot **pozitīvas attieksmes paušanu**, uzskata viens no ekspertiem. Etniskās un politiskās jomas eksperts min Rietumeiropas pilsētu pieredzi, kur dažādu pasākumu laikā, domes pārstāvji atklāti pauž savu atbalstu visiem savas pilsētas iedzīvotājiem, ko varētu pārņemt arī Rīgas domes pārstāvji:

„Atklāti teikt, ka mēs šeit gribam redzēt visus rīdziniekus laimīgus, vienalga, vai tie ir pensionāri vai uzņēmēji, latvieši, krievi, čigāni, vienalga vai viņiem ir tradicionāla vai netradicionāla ģimene, mēs visus gribam redzēt šeit laimīgus. Tas ir tāds primitīvs, bērnišķīgs, banāls veids, bet tas tiešām darbojas, ļoti palielina cilvēku uzticēšanos.” (NVO, politikas analīze)

ATSKAITE

Resursi pietiekamības gadījumā, pašvaldība varētu **atbalstīt projektus, kas veicina starpkultūru dialogu**, uzskata viens no etniskās un politiskās jomas ekspertiem:

„Noteikti mēģināt Rīgu prezentēt kā dažādu tautību kopēju pilsētu, kur katrai kopienai tomēr ir sava vēsture, neliela, bet kultūras mantojuma sastāvdaļa.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

Sociālās jomas eksperts uzskata, ka runājot ar sabiedrību **jāuzsver dažādo grupu vienlīdzība, nevis atšķirība**:

„Tikko kā mēs sākam kaut ko darīt priekš konkrētas mērķa grupas, bieži vien mēs panākam pretēju efektu. Mēs, labu gribot, īstenībā uzsvaram, ka viņi ir diskriminēti. Un viens vidusmēra cilvēks, kas dzīvo sabiedrībā, nekad par to nav domājis „o! viņi ir diskriminēti, ir savādāki!” Bet es tak par to pat nebiju aizdomājies. Un te ir jābūt ļoti uzmanīgiem ar tiem speciālajiem pasākumiem... Mums ir jārada vide tāda, kas nebrīnās par atšķirīgo, kas nebrīnās par personu ar invaliditāti, kas nebrīnās, ka uz darbu iet strādāt čigāni un tā tālāk.” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

Kā pozitīvu piemēru sabiedrības informēšanā viens no sociālās jomas ekspertiem min kādas NVO informatīvu materiālu filmas veidā, kurā parādīts, ka neredzīgam cilvēkam nepieciešama minimāla palīdzība:

„Nevajag īpašu attieksmi. Vajag, lai saprastu, kādas tajā situācijā ir viņa īpašās vajadzības. Un otrs ir šīs līdzietības jeb tolerances prakse, kas jāsāk katram savā darba vietā, katram savā mājā, savā tuvākajā apkārtnē... Sākam ar sevi!” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

Viens no etniskās un politiskās jomas ekspertiem uzskata, ka **būtu jāsāk ar toleranci politiskajā līmenī, NVO projektu atbalstīšanu, dažādības veicināšanu Rīgas domes sastāvā**:

„Paskatīsimies uz cilvēkiem, kas strādā dažādos amatos [Rīgas domē]... Vai mēs tur redzam invalīdus? Vai mēs tur redzam dažādu sabiedrības grupu pārstāvjus? Cik liela proporcija ir sievietes vadošos amatos?... Šīs te dažādās institūcijas patiesībā atspoguļos šo te sabiedrības dažādību, tādējādi informējot, ka tu esi gaidīts un ja cilvēks spēj ieraudzīt šajā te iestādē kādu sev līdzīgu, viņš arī apzinās, ka viņš tur var droši iet, vai droši kaut ko lūgt vai darīt.” (NVO, politikas analīze)

ATSKAITE

9. SOCIĀLĀ INTEGRĀCIJA

- Rīgas pašvaldības (*Sociālais dienests, dienas un atbalsta centri, interešu izglītības iestādes, krīzes centrs, u.c.*) sniegto pakalpojumu vērtējums

✓ **cilvēki ar īpašām vajadzībām**

Divi no etniskās un politiskās jomas ekspertiem, runājot par sociālās integrācijas jautājumiem, uzsver, ka Rīgā **sniegto sociālo pakalpojumu klāsts ir plašs**. Viņi uzskata, ka Rīgā tas, salīdzinot ar citām Latvijas pilsētām un reģioniem, pat ir visplašākais. No otras puses, ņemot vērā iedzīvotāju skaitu Rīgā, arī pieprasījums pēc šiem pakalpojumiem ir lielāks.

Rīgas pašvaldības sniegtos pakalpojumus **cilvēkiem ar īpašām vajadzībām**, gan sociālās, gan etniskās un politiskās jomas eksperti vērtē kā **kopumā mazattīstītus**. Kāds etniskās un politiskās jomas eksperts norāda ka:

„Ja man ir grūti pārvietoties ar riteni, man ir grūti iedomāties, kā tas ir ar ratiņkrēslu pa Rīgu braukāt. Es domāju, ka iziet no jebkuras mājas un braukt 100 m būtu grūti. Sabiedriskais transports ir stipri labāks un pieejamāks cilvēkiem ar īpašām vajadzībām nekā ietve.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

Arī divi citi no etniskās un politiskās jomas ekspertiem saskata šo problēmu, vienlaikus gan esošo situāciju skaidrojot **ar finansējuma trūkumu**:

„Skolēnu pilī nevar uzrāpties pa trepēm bērns-ratiņnieks tāpēc, ka tur nav lifta. Un tā ir lielākā daļā Latvijas skolu. Tāda tā infrastruktūra ir. Sociālie dienesti savu iespēju un finansējuma ietvaros savu darbu dara.... (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana).

„Nav pietiekami, jo trūkst resursu – šie pasākumi ir ļoti dārgi”. (Pašvaldība, lēmuma pieņemšana)

Kāda sociālās jomas eksperte Rīgas pašvaldības **sniegtos pakalpojumus cilvēkiem ar īpašām vajadzībām vērtē** kā kopumā **apmierinošus**. Viņa norāda, ka sociālo dienestu skaits ir pietiekams, bet dienas centru skaits ir nepietiekošs, it sevišķi bērniem ar invaliditāti. Ja dienas centru būtu vairāk, tad bērnu ar invaliditāti būtu iespējams atstāt *„dienas centrā un vecāks varētu doties uz darbu. Vai arī vienkārši atpūsties”*. (NVO, sociālie pakalpojumi)

Kā problēma tiek atzīts arī tas, ka par tiem centriem, kas ir pieejami, sabiedrībā **trūkst informācijas**.

ATSKAITE

Jāuzsver, ka **daži** sociālās jomas eksperti arī norāda, ka **sociālo pakalpojumu joma** pēdējo gadu laikā Rīgā ir **uzlabojusies**, vienlaikus gan atzīmējot, ka iesāktais ir jāturpina un daudz vēl arī jādarā. Kā norāda daži sociālās jomas eksperti:

„Izdarīts ir ļoti daudz, bet joprojām jāizdara vēl ļoti daudz. Ir pakalpojumu veidi, kas ir ļoti pieejami un ļoti labi: tie paši dienas centri utt. Bet mēs esam sasnieguši nākamo pakāpi, kā jau visur, kad kaut kas sasniegts jādarā tālāk, lai būtu labāk. Ir pakalpojumu veidi, kas būtu jāattīsta.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

„Viņi [pakalpojumi] ir labi. Pašvaldība ļoti attīsta šos pakalpojumus. Cilvēkiem ar īpašām vajadzībām pieejamība tiek nodrošināta, jo ir pacēlāji pie mājām, izbūves, pārbūves utt. Varbūt diezgan birokrātiska tā piešķiršana, bet par to tiek domāts un saskaņots, darīts un līdzekļi arī ir diezgan pietiekoši. Ir pagrūti pēdējā laikā palicis ar invalīdu transportu, jo tas ir, kā visur maksa, maksa, maksa, kas arī cilvēkiem ar invaliditāti nemaz tik spoža tā pensija nav.” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

Daži sociālās jomas eksperti norāda, ka sniegtie pakalpojumi ir „daudz, labi, bet nesistemātiski un nemotivējoši”. Lai gan, ekspertuprāt, tiek sniegti pietiekami daudz dažādi atbalsta pasākumi (piem., pabalsti, palīdzība transporta jomā), tai pat laikā sniegtā palīdzība tiek atzīta kā **nemotivējoša**, jo neveicina pašu iedzīvotāju iesaistīšanos savu problēmu risināšanā. Kāds sociālās jomas eksperts to skaidro šādi:

„Tā palīdzība bieži vien pieradina cilvēku, ka es palīdzību saņemšu un neveicina motivāciju pašam kaut ko darīt. Tas neveicina cilvēka ar invaliditāti vēlmi strādāt, tas veicina tikai to, ka man no pašvaldības viss ir nodrošināts un ar to man pilnīgi pietiek.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

- ✓ **Citas sociālā riska grupas (trūcīgie iedzīvotāji, tai skaitā daudzbērnu ģimenes, ģimenes, kurās ir tikai viens vecāks, ilgstošie bezdarbnieki, pensionāri u.c.)**

Kāda etniskās un politiskās jomas eksperte norāda, ka sociālā riska grupām sniegtie pakalpojumi **nav pietiekoši**:

„Un pašlaik arī nepietiek, jo pārtikas pakas, kuras izdala Rīga, pat tās nav. Visi sūdzas tagad, ka tur ir pārslas tikai un nekas vērtīgs.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

Tomēr kāda cita sociālās jomas eksperte norāda, ka **sniegto pakalpojumu klāsts pēdējā laikā ir uzlabojies**:

„Reāli pakalpojumi ļoti uzlabojas, jo Dienas centrs beidzot ir bezpajumtniekiem. Tā viņus visus tikai pie velna sūtīja.” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi).

ATSKAITE

Līdzīgi kā runājot par palīdzības sniegšanu cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, arī attiecībā uz palīdzības sniegšanu citām sociālajām grupām sociālās jomas eksperti atzīmē, ka šāda palīdzība nereti ir **nemotivējoša** un neveicina pašu cilvēku aktīvāku līdzdarbošanos savas situācijas uzlabošanā. Ja palīdzība tiek sniegta materiālā veidā, tā neatrisina problēmu kopumā, bet drīzāk ir **vērtējams kā īslaicīgs risinājums**:

„Nodzēš mazu ugunsgrēku uz brīdi, bet pati situācija neizmainās bieži vien” (NVO, sociālie pakalpojumi).

„Ieteiktu pāriet no pabalstiem uz citām aktivitātēm. Kā sākumā runājām: sociālā nodarbinātība, iesaistīt mājrāžotājos... Lai cilvēks nevis vienkārši būtu patērētājs, bet kaut kā darītājs” (NVO, sociālie pakalpojumi).

Jāatzīmē, ka Rīgas iedzīvotāju vidū veiktā **aptauja apliecina**, ka gandrīz **puse aptaujāto rīdzinieku** uzskata, ka viņu materiālo grūtību atrisināšana ir **valsts vai pašvaldības pienākums**.

- **Rīgas domes sniegto pakalpojumu pietiekamība**

Pēc vairuma visu jomu ekspertu domām, Rīgas domes sniegtie **pakalpojumi kopumā nav pietiekami**, uzsverot, ka:

„Tie pietiekoši būs tad, kad tādu trūcīgo vairs nebūs un kad mēs, pašvaldība, daudz bērnu ģimenēm un visiem pārējiem varētu sniegt pietiekošu atbalstu, lai viņiem dzīves līmenis nebūtu zem kritiskā līmeņa. Diemžēl, tas līmenis nav tāds un pašvaldības atbalsts nav pietiekamā līmenī. Un tieši tādā veidā jāskatās uz integrāciju. Nevajadzētu iedomāties, ka nesniedzot reālu palīdzību daudz bērnu ģimenēm mēs ar spontānām integrācijas aktivitātēm varēsim kaut ko būtisku uzlabot” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana).

„Pati Rīgas dome... Viņi strādā pie alternatīvo pakalpojumu izstrādes plāna. Un tur jau parādās, ka pietrūkst krīzes centri, patversmes, grupu mājas, specializētās darbnīcas, sociālie dzīvokļi veciem ļaudīm, atbalsta personas, asistenti. Tas saraksts jau ir garš.” (NVO, sociālie pakalpojumi).

Kāds cits sociālās jomas eksperts norāda, ka **pakalpojumi ir salīdzinoši kvalitatīvi**, ko „*apliecina pētījumi un pierādījumi, ka pakalpojumu saņēmējs ir vairāk vai mazāk apmierināts*”, vienlaikus atzīstot, ka: *„jautājums ir par to kvantitāti un diferenciāciju.” (NVO, sociālie pakalpojumi)*

Lai gan tiek atzīts, ka sniegtie pakalpojumi nav pietiekami, tomēr, kā uzsver kāds sociālās jomas eksperts – sniegto pakalpojumu **klāsts tiek paplašināts**: *„attīstība notiek ilgtspējas virzienā, kas nozīmē, ka mēs neko nesamazinām, mēs katru gadu- šajā krīzes periodā mēs paplašinām sociālo pakalpojumu loku” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi).*

ATSKAITE

Kā nesen izveidoti pakalpojumi tiek minēti:

- ✓ dienas centrs bezpajumtniekiem;
- ✓ ģimenes asistenta pakalpojums;
- ✓ reorganizācija bērnu centrā, telpas pielāgojot bērniem – invalīdiem ar kustību traucējumiem.

Vienlaikus sociālās jomas eksperts norāda, ka jau izveidoto pakalpojumu klāsts (piem., sociālās aprūpes dienas centri bērniem – invalīdiem, kopienas jeb dienas centri pilngadīgajiem) **būtu jāpaplašina un jāattīsta:**

„Sociālas rehabilitācijas un sociālās aprūpes dienas centri bērniem - invalīdiem. Tas ir ļoti aktuāli... Un mums viņu ir pa maz... Šādi centri mums ir divi, šķiet.” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

„Vēl mēs runājam par to, ka varētu būt tie kopienas jeb dienas centri pilngadīgajiem. Tas lēnām rodas, mēs paši mācamies un būtībā un tikko tās iespējas parādās, dome ir ļoti atsaucīga šajā gadījumā sociālo pakalpojumu jomā. Nu ne par velti šis gads bija budžeta prioritāte viena no četrām bija sociālie pakalpojumi, sociālā palīdzība.” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

- **Nepieciešamība Rīgas domes sniegto pakalpojumu klāstu papildināt ar jauniem pakalpojumiem.**

Kopumā, pēc visu jomu ekspertu domām, sniegto pakalpojumu klāstu **vajadzētu papildināt ar dažādiem jauniem pakalpojumiem**, kā arī dažus pakalpojumus vajadzētu deleģēt NVO.

Kā jauni pakalpojumu veidi tiek minēti:

- ✓ auklīšu pakalpojumi, personiskā asistenta pakalpojumi (piem., ģimenēs ar bērniem – invalīdiem);
- ✓ prakses vietu izveidošana bezdarbniekiem, vecākiem pēc bērnu kopšanas atvaļinājuma u.c.;
- ✓ atbalsta pasākumi cilvēkiem, kuri atgriezušies pēc ilgstošas prombūtnes ārzemēs, lai vieglāk integrētos darba tirgū, skolā;
- ✓ pašpalīdzības grupas krievu skolēnu vecākiem, kuri vēlas sūtīt/sūta bērnus skolā ar latviešu mācību valodu;
- ✓ patversme, kur ievietot bezpajumtniekus, kuri atrodas alkohola reibumā;
- ✓ atkarībā no cilvēku vecuma, veselības stāvokļa u.c. parametriem diferencēti pansionāti (piem., cilvēkiem ar invaliditāti, vecāka gadu gājuma cilvēkiem);
- ✓ hospiss — nedziedināmo aprūpe (piem., cilvēks, kas nedziedināmi slimajam palasītu grāmatu, parunātos ar viņu utt.).

ATSKAITE

Raksturojot **jaunos pakalpojumu veidus**, eksperti norāda, ka:

„Pakalpojumi varētu būt visdažādākie, piemēram, tie varētu būt: auklīšu pakalpojumi, personiskā asistenta pakalpojumi, pakalpojumi, lai uzlabotu sociālās prasmes un iemaņas cilvēkiem, kuriem varbūt tādas nav, ko nedara valsts atkal.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

„Būtu nepieciešama ēka, kur varētu būt cilvēki ar invaliditāti un vecāka gadu gājuma cilvēki, kurus nav kam aprūpēt. ... Nevar vienā pansionātā būt cilvēki pēc cietuma, gan jauni cilvēki ar invaliditāti, gan veci. Nevar būt visa veida cilvēki vienā pansionātā. Vajag tomēr dalīt... Viņiem ir ļoti dažādas intereses un ļoti dažādas vajadzības. Ideālā variantā viņam ir jābūt savam dzīvoklītim. Vai arī pašvaldībai vajadzētu nodrošināt to aprūpi cilvēkam tomēr arī mājās, ja cilvēks vēlas palikt mājās un nevēlas doties ārpus dzīvokļa... Man liekas, ka nepietiekami šo aprūpi dara. Cilvēku, cik es saprotu, atnāk un pabaro. Vajadzētu izvest pastaigā, aizvest uz teātri, veidot sabiedrisko dzīvi.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

„Vienīgais, kas mums nav, mums nav speciālo iestāžu tīkls hospiss. Tas ir īpašs pakalpojums, tas ir dārgs, bet tur var arī brīvprātīgos un baznīcu kaut kā piesaukt. Vajag to darīt, bet mēs neesam pagaidām spēcīgi medicīnas jomā: tur ir puse medicīna, puse sociālais pakalpojums. Tas ir vajadzīgs.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

Eksperti norāda, ka attīstot **patversmes sniegtos pakalpojumus**, būtu jārod iespēja nodalīt telpas:

„Tas, ka Rīgas Pašvaldības policijai bija savulaik šīs atskurbšanas telpas, tas bija ļoti labi. Tagad līdzekļi ir noņemti”. (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

„Patversme ir, lieciet, kur gribat, visur ārzemēs patversmēs ņem iedzērušus. Viņi tikai aizmirst to, ka tos cilvēkus ņem un liek atsevišķās telpās. Mums tādas iespējas nav, ideja jau ir laba. (..) Kaut cik jau ir tagad sakārtots, bet par maz. Es domāju, ka tam tomēr jāskatās acīs, ka ir un būs bezpajumtnieki, ir un būs šie dzērāji”. (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

„Mums pietrūkst vēl sistēma, tāpēc, ka valstī viņa bija pilnīgi atcelta, mums nepastāv, ko darīt ar no alkohola atkarīgiem cilvēkiem. Jo mums kādu laiku bija slēgtas visas atskurbtuves. Izrādījās, ka bez tā nevar, kaut ko vajag tad piedāvāt citu” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana).

- **Dažādu iedzīvotāju grupu informētības, informācijas pieejamības par Rīgas pašvaldības sniegtajiem pakalpojumiem vērtējums**

Raksturīgi, ka iedzīvotāju informētību un informācijas pieejamību par Rīgas pašvaldības sniegtajiem pakalpojumiem **pašvaldībās** strādājošie eksperti vērtē kā **diezgan labu vai vismaz pietiekamu**, kamēr **NVO pārstāvji kā nepietiekošu vai pat par sliktu**.

ATSKAITE

Tā visi pašvaldībās strādājošie eksperti, analizējot iedzīvotāju informētību un informācijas pieejamību par Rīgas pašvaldības sniegtajiem pakalpojumiem, norāda, ka informācijas apjoms **kopumā ir pietiekams un vajadzības gadījumā arī atrodams:**

„Tie, kas interesējas, tie var atrast.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

„Būtiskākais ir domei noturēt, lai šī informācija tiek aktualizēta un netiek atstāta novārtā, bet informāciju var atrast.” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

Kāds pašvaldību pārstāvošs eksperts norāda, ka informācijas pieejamība ir **diezgan laba**, vienlaikus atzīstot, ka, piemēram, **bezpajumtnieku iespējas saņemt informāciju caur izdales materiāliem ir mazākas**, nekā tās bijušas iepriekš finansējuma samazinājuma dēļ.

Kā „riskā grupa” tiek atzīti arī **pensionāri**, kas bieži vien nezina par pieejamajiem pakalpojumiem. Būtiski, lai sniegtā informācija tiktu atspoguļota visām iedzīvotāju grupām **viegli uztveramā un saprotamā valodā**. Savukārt NVO pārstāvji, analizējot informācijas pieejamību par Rīgas pašvaldības sniegtajiem pakalpojumiem, norāda, ka **informācija nav pieejama vienuviet, nereti tā ir grūti atrodama, sarežģīta vai specifiska**, kā rezultātā mērķauditorija nesaņem informāciju tādā apmērā un veidā, kādā tā viņiem būtu nepieciešama:

„Nav tā viena vieta, kur cilvēkam... visu atrast. Sociālajam dienestam vajadzētu to visu informāciju arī sniegt.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

„Sociālajā dienestā tu saņem informāciju tikai par sociālo dienestu, ja tu ej uz citu iestādi, tad tikai par to tu saņem, un nenotiek jau tā sadarbība pašu pašvaldības dažādu iestāžu jomā, kā rezultātā vienas iestādes darbinieki nezina par to, kas citā iestādē notiek.” (NVO, sociālie pakalpojumi).

„Piemēram, sociālais darbinieks, kas strādā sociālajā dienestā bērna invalīda vecākiem nevar pateikt, kurā skolā viņš varētu mācīties, jo viņš nezina, kuras skolas ir pieejamas vai kurās skolās ir speciālas izglītības programmas. Sociālajam darbiniekam vajadzētu zināt par visiem pieejamajiem pakalpojumiem, kas tajā dzīves situācijā būtu vajadzīga, nepieciešama. Bet tajā pat laikā pie mums cilvēks atnāk un mēs zinām informāciju par sociālajiem pakalpojumiem, par izglītības iespējām, par veselības iespējām, rehabilitācijas iespējām, mēs zinām veidus, kā līdzdarboties, lai uzlabotu apkārtējo vidi: lai iekārtotu pacēlāju, lai sakārtotu ielas segumu, ja tu ar ratiņkrēslu netiec iekšā... Tā informācija jau ir apkopojama kaut kur. Bet pašvaldībā tu to nevari dabūt un tāpēc cilvēki nāk pie mums, piemēram, vai uz citām nevalstiskām organizācijām. Šeit cilvēki ir izgājuši līdzīgas situācijas un viņi zina tos dažādus risinājumus, kas strādā un kas nestrādā.” (NVO, sociālie pakalpojumi).

„Es pati tajos [portālos] bieži neko nevaru atrast. Un, ja mēs cilvēki, kas ar to ikdienā strādājam, mums ir grūti atrast kaut kādu informāciju, tad nu, tad ir jādomā.” (NVO, politikas analīze)

ATSKAITE

Kāds NVO pārstāvis arī norāda, ka Sociālajam dienestam informācijas izplatīšanas ziņā „*būtu jāstrādā labāk*”, (NVO, *sociālie pakalpojumi*).

Tiek izteikts arī viedoklis, ka nepietiekoši informāciju saņem arī tie cilvēki, kuri dažādu iemeslu dēļ **netiek līdz sociālajam dienestam** (piem., invalīdi).

- **Veids, kādā Rīgas pašvaldība varētu veicināt iedzīvotāju informētību par dažādām sabiedrības grupām pieejamajiem pakalpojumiem**

Kopumā, ekspertuprāt, rīdzinieku informētības līmeni par dažādām sabiedrības grupām pieejamajiem pakalpojumiem Rīgas pašvaldība varētu **veicināt dažādos veidos**:

- Sniedzot informāciju plašsaziņas medijos (radio, TV, prese, internets);
- sniedzot informāciju bezmaksas preses izdevumos (piem., „5 minūtes”);
- sniedzot informāciju īpašā Rīgas pašvaldības informatīvā avīzē;
- izveidojot īpašu Rīgas radio vai Rīgas televīziju;
- ar īpašu informatīvu bukletu palīdzību;
- ar bezmaksas tālrunu palīdzību, kur varētu saņemt informāciju;
- izvietojot informāciju informatīvos stendos dzīvojamo māju kāpņu telpās.

Vairāki sociālās jomas eksperti norāda, ka uzsvars jāliek uz informēšanu ar **radio un TV palīdzību**, jo daudzi iedzīvotāji nevar atļauties iegādāties preses izdevumus; internets ne visiem ir pieejams un ne visi prot interneta vidē atrast informāciju. Kā visiem pieejams preses izdevums tiek minēta avīze „5 minūtes”, vienlaikus gan tiek norādīts uz problēmu, ka to „izķer momentā”, tādēļ avīze nav uzskatāma par plaši pieejamu:

„Tāda avīze kā „5 minūtes”, ko lasa, varbūt jāizmanto, ka to lasa visi tie, kam tiešām ir vajadzīgi sociālie pakalpojumi vai sociālie pabalsti. Tas ir tāds laikraksts, kas ir par brīvu, tur varētu publicēt diezgan daudz un vajadzīgu informāciju, kas nonāktu pie adresāta.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

Kāda eksperte ierosina izvietot informāciju informatīvos stendos dzīvojamo māju kāpņu telpās:

„Es domāju, ka šis ir viens labs variants iedzīvotājiem viņu kāpņu telpās, pie durvīm ir tie informatīvie stendi... teiksim, šādā veidā informēt cilvēkus. Jo es saku, parastais vienkāršais cilvēks, nu diez vai viņš baigi pēta tur Rīgas portālu.” (NVO, politikas analīze)

Pašvaldībās strādājošie eksperti pauž viedokli, ka informētības līmeni par dažādām sabiedrības grupām pieejamajiem pakalpojumiem vislabāk varētu celt, **izdodot īpašus bukletus vai ievietojot informāciju īpašā informatīvā avīzē**, vienlaikus atzīstot, ka tas ir arī **finansējuma** jautājums.

ATSKAITE

„Ja man klients atnāk un es jūtu: aha, vajag... es iedodu līdzīgu tad tādu papīrīti” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi).

Kāds cits pašvaldībā strādājošs eksperts uzskata, ka nepieciešams, lai lielākām pašvaldībām būtu savi mediji, kas ir neatkarīgi no reklāmas. **Rīgas pašvaldībai būtu nepieciešama sava informējoša avīze**, kurā būtu iespējams paust aicinājumus, viedokļus, informāciju. Avīzi varētu papildināt tāds medijs kā radio.

Arī NVO pārstāvošs sociālās jomas eksperts norāda uz ģipšu, rīdiniem domātu mediju nepieciešamību:

„Mums jābūt Rīgas radio un jābūt Rīgas televīzijai. Punkts. Pašlaik [ar informētību] ir vāji.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

Vairāki **NVO pārstāvoši eksperti akcentē**, ka Rīgas pašvaldībai būtu nepieciešams ciešāk **sadarboties ar NVO**:

„Ir ...[nepieciešama] ciešāka sadarbība ar nevalstiskajām organizācijām, sniedzot informāciju un pārbaudot, vai tā informācija ir nonākusi. Nepietiek, ka man kāds ierēdnis atsūta kaut kādu informāciju, ko es palaižu garām.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

Izskan viedoklis, ka būtu nepieciešams **paaugstināt pašvaldības darbinieku profesionalitāti un atbildību** par saviem pieņemtajiem lēmumiem, kas ietekmē iedzīvotāju dzīvi, uzskata NVO strādājošie eksperti:

„Ja visā pasaulē sociālais darbinieks ir atbildīgs par savu darbību, Latvijā viņš par to atbildīgs nav. Un tu vari viņam (klientam) atteikt, tu viņam vari ieteikt kaut ko, kas viņam palīdz vai nepalīdz, un tava sociāla darbinieka dzīvē un profesionālajā karjerā nekas nemainās, un tevi neviens neizvērtē, vai tavs ieteikums bijis labs, palīdzošs tieši tajā situācijā, vai tu esi sniedzis maksimāli visu informāciju, kas cilvēkiem ir vajadzīga. Citur pasaulē tā nav, tu esi atbildīgs par to, ko esi ieteicis. Ja tu neesi cilvēkam ieteicis to, kas viņam vajadzīgs, tā ir tava atbildība līdz pat tiesas darbiem, atlaišanai no darba u.tml. Tā ir ārkārtīgi liela atbildība un sociālais darbinieks nav tikai pabalstu izmaksātājs un situācijas noskaidrotājs. Viņš ir tas, kurš cilvēkam palīdz tajā grūtajā dzīves situācijā.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

„Otra lieta, ir šī te nemitīgā sūtīšana no viena pie otra atbildīgā ierēdņa, ziniet, tas var tā tracināt, ka nomet vienā brīdī klausuli vai vienkārši, ja tu esi ar iekšām, pasaki STOP, es vairs nevienam nezvanīšu. Nu tā ir elementāra attieksme pret klientu. Elementāra cieņa, elementāra attieksme pret klientu.” (NVO, politikas analīze)

ATSKAITE

- **Veids, kādā integrācijas procesā varētu iesaistīt sociālās atstumtības riskam pakļautos jauniešus (ielu bērnus, ielu bandas u.c.)**

Kāds sociālās jomas eksperts pauž viedokli, ka: „mums jau nav tādu izteiktu ielu bērnu, tādu, kas dzīvo uz ielas. Mūsu ielu bērnu definīcija skanētu šādi - tie, kas lielāko daļu sava brīvā laika pavada uz ielas”. (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi).

Tomēr integrēt sociālās atstumtības riskam pakļautos jauniešus (ielu bērnus, ielu bandas u.c.), pēc ekspertu domām, būtu iespējams, sākotnēji piedāvājot šiem jauniešiem piedalīties **viņus interesējošos pasākumos**:

- organizēt hip-hop studiju;
- grafitti zīmēšanas studiju;
- futbola komandu;
- dažādas sporta un brīvā laika pavadīšanas aktivitātes (piem., galda spēles).

Tādējādi būs iespējams pietuvoties šiem bērniem, jauniešiem, panākt viņu uzticību, tālāk jau iesaistot viņus formālajā izglītībā, spriež sociālās jomas eksperti. Šajā procesā liela loma ir sociālajam darbiniekam, viņa spējām un profesionalitātei.

Kāda sociālās jomas eksperte norāda, ka, strādājot ar sociālās atstumtības riskam pakļautajiem jauniešiem, būtu nepieciešamība pēc **lielāka darbinieku skaita**:

„Mums ir sociālais darbs ar ielu bērniem, ir tāda mobilā brigāde. Es domāju, ka tur jāpievērš uzmanība, tur ir 3-4 darbinieki, bet tur varētu pielikt vairāk darbiniekus.” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi).

Gan NVO, gan pašvaldību pārstāvošo ekspertu vidū kā laba iespēja tiek minēta **jauniešu iesaistīšana dienas centros**, vienlaikus strādājot ar ģimenēm, no kurām nāk šie bērni.

„Mums ir pieredze, mums ir dienas centrs. Mēs esam domājuši arī par ielu sociālo darbu, tas ir – sākumā uz ielas tiek nodibinātas tādas uzticīgas attiecības, pēc tam līdz tādām, kad jauniešus aicina uz dienas centru.” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

„Tas ir tāds labs veids. Tur ir galda spēles, tur ir atraktīvas lietas, kas viņus [bērnus, jauniešus] pievelk... Atšķirībā no interešu izglītības, kur tiek iegūtas jaunas prasmes un kuru mērķis ir saturīgi pavadīt laiku, dienas centros saturīga brīvā laika pavadīšana ir tikai piesaistes līdzeklis, lai tiktu klāt jaunieša viedoklim, domām, lai viņam varētu vēlāk mācīt, kā uzvesties grupā, sabiedrībā, kā respektēt citus... Šādi dienas centri varētu būt vairāk.” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

„Maksimāli atbalstīt šos te dienas centrus. Šiem bērniem dažreiz varbūt tikai vajag pusdienas paēst.” (NVO, politikas analīze)

ATSKAITE

NVO pārstāvoši eksperti norāda uz nepieciešamību šajā sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu integrācijas procesā iesaistīt **pašvaldības policiju**:

„...Mēģināt policiju arī sava veida sociālajā darbā iesaistīt... kaut kādā veidā veicināt arī viņu sadarbību ar šiem te dienas centriem un krīzes centriem.” (NVO, politikas analīze)

„Viens no tiem būtiskajiem principiem, lai mēs šīs te saucamās represīvās institūcijas redzam nevis tikai tad, kad mums ir problēmas, bet lai mēs saprotam, ka viņi ir ikdienā starp mums un es jebkurā brīdī varu ar viņiem cilvēcīgi kontaktēt!” (NVO, politikas analīze)

Kāds sociālās jomas eksperts kā risinājumu iesaka pašvaldības **organizētu nometņu rīkošanu**:

„Tikko to bērnu atrod, tur ir jāsāk ar ļoti vienkāršām lietām: ko viņam patīk darīt...var rīkot nometnes... vasarā tos knariņus visus savākt un lai viņi iet mežā, iemācīt viņiem orientēšanos”. (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi).

10. SABIEDRĪBAS, KOPIENU SADARBĪBA PROBLĒMU RISINĀŠANĀ

- **Sadarbības problēmu risināšanā vērtējums dažādu kopienu vidū (sabiedrības grupu, vienas mājas, ielas, rajona iedzīvotāju)**

Dažādu kopienu (sabiedrības grupu, vienas mājas, ielas, rajona iedzīvotāju) sadarbība problēmu risināšanā tiek vērtēta kā **samērā vāja, nepietiekama. Sadarbības veidi tikai šobrīd sāk veidoties**, uzskata eksperti. Ciešākas saites pastāv nelielākās kopienās, piemēram, vienas mājas iedzīvotāju vidū, nekā plašākās.

Vājā sadarbība problēmu risināšanās tiek skaidrota ar **latviešu mentalitāti**, Latvijas, tai skaitā Rīgas, iedzīvotāju **neuzticēšanos** citiem:

„Es domāju, ka mums jāņem vērā tas faktors, ka Latvijas iedzīvotāji ir noslēgti, viņi bijuši no laika gala tādi viensētu iedzīvotāji, ar tādu noslēgtu vidi.” (Valsts pārvalde, politikas veidošana)

„Kopumā cilvēki nepazīst savus kaimiņus, baidās no viņiem, neuzticas viņiem, un tikai retos gadījumos veidojas kaut kāda vietējā kopienas izjūta. Notiek milzīga noslāņošanās, cilvēki aiz augstām sētām slēpjas.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

Tiek minēts, ka sadarbības veiksmīgāka vai neveiksmīgāka norise ir atkarīga arī no dzīvesvietas, minot, ka privātmāju rajons, iela vairāk veicina sadarbību nekā „guļamrajons”, kur cilvēki ir atsvešinātāki cits no cita.

ATSKAITE

Kā viens no veiksmīgiem sadarbības piemēriem tiek minēts kooperatīva māju siltināšanas process, kur pakāpeniski organizējas daudzdzīvokļu māju iedzīvotāji:

„Tas ir viens process, kur arī sava integrācijas atdeve ir, jo tur pārsvarā ir dažādu tautību cilvēki. Mācās apsaimniekot savu māju, grūti iet... Un tā arī ir viena no nevalstiskām organizācijām – īpašnieku biedrība, kas veidojas. Māju siltināšanas programma veicina to, lai iedzīvotāji apvienotos biedrībā. Mēģina izveidot biedrību, slēgt līgumu ar apsaimniekotāju – tās visas ir dažādas jaunas formas. Bet tā grūtākā lieta ir cilvēkiem vienoties par kopīgu darbību... Bet tā kustība vēl ir pārāk trausla un pašos sākumos tikai.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

Kopēju problēmu risināšanā iedzīvotāji ir gatavi apvienoties, ja tiek **skartas nozīmīgas, kopējas iedzīvotāju intereses** (piemēram, ja blakus dzīvojamai mājai tiek plānots būvēt augstceltni, norāda viens no sociālās jomas ekspertiem).

Eksperts etniskajā un politiskajā jomā min piemēru no personīgās pieredzes, ka mājas iedzīvotājiem savstarpēji veiksmīgi sadarbojoties, paužot savu vajadzību pašvaldībai, „savācot parakstus”, ar pašvaldības atbalstu izdevies arī savu mērķi panākt.

Rīgas iedzīvotājiem savu interešu aizstāvībai raksturīga kampaņveidīga apvienošanās vienreizējā pasākumā. Šī sadarbība nav ilgtspējīga jo nav regulāra, kā arī nav īpaši konstruktīva, min viens no sociālās jomas ekspertiem. Būtu **nepieciešama kopienas darbinieka esamība**, kura uzdevums būtu **palīdzēt noorganizēt sadarbības procesu**, padarīt to regulāru:

„Pretējā gadījumā [ja nebūs kopienas darbinieka – organizatora] viņas [kopienas aktivitātes] tādas arī paliks - protesta formās, akciju veida, mazkonstruktīvas.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

Kā veiksmīgi piemēri, kas tuvina iedzīvotājus, tiek minēti **ielas svētki** (piemēram, Kalnciema ielas svētki, kur arī kaimiņiem notikušas dažāda veida aktivitātes, Mārupes ielas svētki, kur organizatora lomu uzņēmusies Baptistu baznīca), **kaimiņu svētki, dažādas sporta aktivitātes** (orientēšanās skrējieni caur Rīgu, Vecrīgu, pa kādu Āgenskalna rajonu).

„Ielas svētki ir lielisks pasākums un tieši integrējošais pasākums. Cilvēki dzīvo blakus viens otram un pat nezina ne uzvārdus, ne vārdus, ne kādas specialitātes, profesijas cilvēki ir... [Tas ir] viens no tādiem interesantiem, patiešām rezultatīviem pasākumiem.” (NVO, mazākumtautību pārstāvība)

ATSKAITE

- **Sadarbību dažādu kopienu vidū veicināšanas iespējas. Rīgas pašvaldības rīcība sadarbības veicināšanai problēmu risināšanā**

Sadarbību dažādu kopienu iedzīvotāju vidū varētu veicināt, **iedzīvotājiem rīkojot kopējus pasākumus – svētkus, teritorijas sakopšanas talkas**, kuru laikā iespējams tuvāk iepazīt tuvākajā apkārtnē dzīvojošos cilvēkus.

Viens no etniskās un politiskās jomas ekspertiem uzskata, ka **iniciatīvai kopēju pasākumu rīkošanai ir jānāk no pašu iedzīvotāju puses.**

Sadarbības dažādu kopienu vidū veicināšanai eksperti pašvaldībai iesaka:

- ✓ **atbalstīt iedzīvotāju iniciatīvas**, tās **publiskojo**t, parādot kā veiksmīgu piemēru citiem iedzīvotājiem;
- ✓ **sniegt finansiālu, organizatorisku atbalstu** (piemēram, svētku organizēšanai)

Eksperti uzskata, ka piešķirot līdzekļus, jāseko līdzi naudas izlietojumam. Tiek ieteikts rīkot iedzīvotāju sanāksmes:

„Taisām tos pašu iedzīvotāju forumus. Ņemam kādu, kurš to noorganizēs, sasaucam kopā cilvēkus un prasām, kas viņiem ir svarīgs, vai ko viņi grib risināt. Tās metodikas var izvēlēties vai nu vienu, vai otru, jautājums, ko mēs gribam risināt.” (Valsts pārvalde, politikas veidošana)

Viens no etniskās un politiskās jomas ekspertiem min piemēru par **kopienas fondiem**, kur konkrētas **pašvaldības iedzīvotāji tiek aicināti saziestot naudu**. Pēc tam kopā tiek lemts, kā šo naudu lietderīgi izlietot kopējām interesēm.

- ✓ **radīt vidi, kurā regulāri varētu notikt kolektīva rīcība**, veidojot **lokālas līdzdalības formas**, piemēram, **kopienas centru**, kurā īpašs cilvēks organizē sabiedriskās apspriešanas par kolektīvām problēmām, kas pastāv kopienā (piemēram, mikrorajonā) - atkritumiem, netīrību, noziedzību u.c.

„Cilvēkiem ir jārunā par mazākas apkārtnes mikrorajona, rajona problemātiku. Cilvēkiem ir jābūt piesaistītiem vai ieinteresētiem kaut kādu jautājumu risināšanā, jo visas Rīgas problēmas viņi nespēj ietekmēt.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

ATSKAITE

11. AR IMIGRĀCIJU SAISTĪTI JAUTĀJUMI

- **Imigrācijas jautājuma aktualitāte Rīgas pašvaldībai šobrīd un nākotnē**

Eksperti ir pārliecināti, ka **imigrācijas jautājumi Rīgas pašvaldību šobrīd lielā mērā neskar, bet imigrācijas jautājums būs aktuāls nākotnē.**

Kāds etniskās un politiskās jomas eksperts prognozē, ka **ekonomikas augšupeja būs iemesls imigrantu pieplūdumam Rīgā:**

„Kad sāksies ekonomikas atveseļošanās un būs milzīgs spiediens no uzņēmējiem samazināt barjeras, lai varētu importēt darbaspēku... ir skaidrs, ka Latvija ar laiku kļūs par galamērķi patvēruma meklētājiem no tālākām zemēm un, ka tas vairāk skars Rīgu.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

Līdzīgi arī vēl kāds etniskās un politiskās jomas eksperts prognozē: *„Mēs brauksim ārā, mūsu vietā taču kāds brauks iekšā. Tie paši Rumānijas strādnieki vai no NVS valstīm brauks iekšā, līdz ar to es domāju neapšaubāmi tas jautājums skars pašvaldību nākotnē aizvien vairāk.” (NVO, politikas analīze)*

Imigrācijas jautājumu kontekstā kāds etniskās un politiskās jomas eksperts, līdz ar potenciālu pieaugt imigrantu skaitam Latvijā, izsaka savas bažas, ka **Latvija nav gatava imigrantu uzņemšanai:** *„Latvijā ne iedzīvotāji tam ir gatavi, ne valsts un pašvaldības struktūras. Un politiķi par to vispār negrib runāt...” (Valsts institūcija, izglītības nozare)*

- **Rīgas pašvaldības funkcijas attiecībā uz imigrantiem**

Eksperti kopumā **piekrīt**, ka Rīgas pašvaldībai imigrantiem, kuri uzturas legāli un saņēmuši pastāvīgās uzturēšanās atļaujas, būtu **jānodrošina mājokļa, pamatizglītības, ar veselības aprūpi saistītus pakalpojumus tādā pat (ap)mērā kā pastāvīgajiem iedzīvotājiem.**

Šīs funkcijas būtu jāsaģlabā esošajā apjomā:

„Vajag atstāt [esošos pakalpojumus]. Ja cilvēkam ir likumīgas tiesības šeit dzīvot, viņam šeit jādzīvo kā visiem citiem. Mums nevajag dalīt sabiedrību savējos un svešos, jo tas ir neiecietības pamats.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

„Šiem cilvēkiem ir jānodrošina visas pamattiesības kādas ir iedzīvotājiem. Protams, viņiem nebūs politiskās tiesības.” (NVO, politikas analīze)

ATSKAITE

Tomēr kāds sociālās jomas eksperts sociālo garantiju kontekstā uzsver nepieciešamību **radīt tādu vidi, kas veicinātu imigrantu iekļaušanos sabiedrībā:**

„Lai neizveidojas situācija, kāda ir Francijā vai citās valstīs, kur nodrošina imigrantiem augstas sociālas garantijas, kas atļauj viņiem nestrādāt, neiesaistīties nekādās funkcijās, dzīvot savās kopienās un radīt pilnīgu pretstatu sabiedrības daļai, kas ir pamatiedzīvotāji. Nepieciešams izstrādāt sociālas garantijas un visu pārējo tik lielā apmērā, lai viņi būtu ieinteresēti iesaistīties un piedalīties kaut vai šajos pašos nodarbinātības jautājumos un izglītības procesos.” (NVO, sociālie pakalpojumi).

Funkciju veiksmīgākai nodrošināšanai Rīgas pašvaldībai, pēc viena no etniskās un politiskās jomas eksperta domām, **būtu vairāk jāvelta uzmanība skaidrojošam, informatīvam darbam** – skaidri definējot kas/kādā veidā tiek nodrošināts un kādas procedūras un (papildus) izmaksas ir par konkrētiem pakalpojumiem. Tā attiecībā uz bērna iekārtošanu skolā etniskās un politiskās jomas eksperts:

„Mēs šo bērnu nedabūjam skolā iekšā. Te ir jautājums, ka likums jau nosaka, ka viņš var mācīties, viņam ir tikai jāmaksā. IZM aizsūta uz pašvaldību, pašvaldība nav spējīga pateikt! Pašvaldība pasaka – ziniet, mēģiniet sarunāt ar to skolu! Tā ir normāla attieksme? Tā nav normāla attieksme! Ja man ir jāmaksā, es esmu gatavs, nu pasakiet konkrēti, cik ir tā summa! Un es domāju, tas pats ir arī ar medicīnu vai citām lietām!. Tai sistēmai vienkārši ir jābūt skaidrai, un, ja man pienākas maksas pakalpojums, man ir jāzina, cik man par to ir jāmaksā! Nevis jātaustās pa kabatām un jāmēģina sarunāt ar to, kas man tur pretī sēž.”(NVO, politikas analīze)

Divi etniskās un politiskās jomas eksperti imigrācijas un ar to saistītu Rīgas pašvaldības funkciju kontekstā kā īpašu izvirza **diskusiju par izglītības sistēmu un tās gatavību „pieņemt” imigrantu bērnus:**

„Te ir jautājums, cik gatava ir mūsu izglītības sistēma pieņemt imigrantu bērnus. Piemēram, vai mums ir adaptācijas programmas, lai šie bērni vispār varētu sākt mācīties mūsu skolās.” (NVO, politikas analīze)

„Lielākās problēmas ir izglītības jomā.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

Bez tam kāds no etniskās un politiskās jomas ekspertiem par aktuālu izvirza **jautājumu par skolēnu/studējošo ārzemnieku (imigrantu) uzskaiti:**

„Neviens Izglītības ministrijā vai Rīgas domē nevar pateikt, cik ārzemnieku studē, mācās mūsu skolās. Nevienam nav ne jausmas, tie dati netiek apkopoti.... nevienam nav dati.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

ATSKAITE

Rīgas pašvaldību funkciju izpildes atvieglošanai attiecībā uz imigrantiem kāds etniskās un politiskās jomas eksperts ierosina attīstīt un veicināt etniskās organizācijas/ to savstarpēju un sadarbību ar pašvaldību:

„Vajadzētu maksimāli atbalstīt sadarbību ar dažādām etniskajām organizācijām, tādējādi veicinot, ka tās kļūst par tādu kā resursu centru jaunajiem imigrantiem, kas patiesība atvieglos gan pašvaldības darbu, gan arī dos iespēju attīstīties šai te nevalstiskajai organizācijai. Tā ir tā saucamā funkciju deleģēšana.” (NVO, politikas analīze)

12. POLITIĶU UN POLITISKO PARTIJU LOMA SABIEDRĪBAS INTEGRĀCIJAS PROCESĀ

Eksperti atzīst, ka **politiku un politisko partiju loma sabiedrības integrācijas procesā ir ļoti nozīmīga - it īpaši saistībā ar dažādu etnisko grupu integrāciju**. Bet, neskatoties uz to, vairums etniskās un politiskās jomas ekspertu, pašreizējā situācijā Latvijā, **asi kritizē politiku/politisko partiju darbību**, kas ir ne tikai nepietiekoša integrācijas procesu veicināšanā, bet **tiek raksturota pat kā integrācijas procesu kavējoša, bremzējoša, graujoša**.

Etniskās un politiskās jomas eksperti atzīst, ka: *„Diemžēl politiķi joprojām mēģina sašķelt sabiedrību un uzturēt divkopienu sabiedrības eksistēšanu.” (Pašvaldība, lēmuma pieņemšana)*

Tādējādi veidojās neiecietība, neuzticība etnisko grupu starpā, attiecībās ar valsti, valodu utt.: *„latvieši neuzticas mazākumam, neinteresējas par mazākumu. Liela daļa no mazākuma, vismaz samērā aktīva daļa, neatzīst valsti, neatzīst valodu, neatzīst kultūru un vēsturi, negrib par to dzirdēt, vairāk orientējas uz Krieviju.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)*

Etniskās un politiskās jomas eksperti savu kritiku pamato un skaidro ar:

- ✓ **politiskās elites sašķeltību/nevienprātību integrācijas jautājumos:** *„Viņi [politiķi] veicina stereotipus, iebaida vienu [sabiedrības] daļu ar citu. Kopumā politiķiem nav vienotības, ko viņi grib panākt.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)*
- ✓ **politiku, politisko partiju pozicionējumu elektorāta priekšā: kā diferenciāciju izmantojot etniskās piederības pazīmes:** *„ Politiķi ir ļoti gatavi manipulēt šos jautājumu priekšvēlēšanu laikā. Un līdz šim nav bijusi tāda partija, kas var savākt krievu balsis nezaudējot latviešu balsis. Vai otrādi.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)*

ATSKAITE

- ✓ **tradīciju trūkumu: politisko partiju veidošanās Latvijā pēc etniskās pazīmes.** „Mums partijas veidojas pēc etniskās pazīmes. Un ir būtiska atšķirība no Igaunijas, kur tie prata partijas izveidot pēc sociālās programmas un mērķiem. Rietumu tradīcijās, kur tā demokrātija gadsimtiem veidojusies, nekad nav krievi tāpēc kreisi, ka viņi ir krievi, un latvieši labēji tāpēc, ka viņi ir latvieši. Tas ir pavisam cits dalījums. Nav tautībai kaut kādas politiskas orientācijas, etniskai grupai nav politiskas orientācijas, atšķirīgas no citas etniskās grupas.” (Pašvaldība, lēmuma pieņemšana)

Situācijas uzlabošanai kāds etniskās un politiskās jomas eksperts ierosina:

„Veidot saskaņotās programmas, aktivitātes, skatoties, lai tās ir saskaņotas gan ar valsts uzstādīto politiku, gan ņemt vērā katras pašvaldības specifisko situāciju, specifiskās vajadzības, meklēt atbalstu sabiedriskajā sektorā, nevalstiskajās organizācijās gan deleģējot funkcijas, gan veidojot savstarpējo sadarbību un informācijas apmaiņu.” (NVO, politikas analīze)

Kāds etniskās jomas eksperts politiķu un politisko partiju lomu integrācijas veicināšanā saskata līdz ar aktīvāku, plašāku dialogu dažādu, t.sk. etnisko grupu starpā, veicināšanu:

„Dialogam jābūt gan skolā, gan politikā. Uz skolām [gan latviešu, krievvalodīgajām, mazākumtautību] vajadzētu iet interesantiem, dažādiem sabiedrībā pazīstamiem, interesantiem cilvēkiem, piem., citu tautību pārstāvjiem. Diez vai Jūs nosauksiet man kādu latviešu skolu, kur pēdējā gadā bijis kāds interesants pārstāvis – ne latvietis?” (NVO, mazākumtautību pārstāvība)

13. PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻU LOMA INTEGRĀCIJAS PROCESĀ

- **Plašsaziņas līdzekļu (prese, TV, radio, internets) loma sabiedrības integrācijas procesā**

Plašsaziņas līdzekļu (preses, TV, radio un interneta) loma integrācijas procesā tiek vērtēta kā ļoti nozīmīga, taču šobrīd drīzāk atstāj negatīvu vai pat graužošu ietekmi uz sabiedrības integrāciju

lemesls tam ir atšķirīgo informatīvo telpu (latviešu un krievvalodīgo) pastāvēšana. Latviski runājošie biežāk izmanto plašsaziņas līdzekļus latviešu valodā, bet krievvalodīgie – krievu valodā. Vairākums ekspertu min problēmu, ka latviešu un krievu plašsaziņas līdzekļi mēdz paust pretējus viedokļus, ne vienmēr objektīvi pasniedz informāciju, un tā rezultātā tiek sekmēta divkopienu valsts veidošanās. Divkopienu valsts, pēc ekspertu domām, ir izdevīga atsevišķiem politiskajiem spēkiem, kuri savu mērķu sasniegšanai izmanto arī plašsaziņas līdzekļus.

„Mediji un politiķi ir galvenie integrācijas šķēršļi. Viņi ir tie, kas uzkūda, uzkurina, sarīda un manipulē katrs ar savu auditoriju. Un tur vismazāk pārklājas intereses. Viņi var izjaukt to, ko dara nevalstiskās organizācijas, pašvaldības un visi pārējie.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

ATSKAITE

„Prese grauj izteikti. „Latvijas avīze” pret „Vesti segodnja” un „Chas” tur izteikti rīda savus lasītājus pret otro grupu.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

„Ja latviešu pozīcijā viņa [prese] ir tāda vairāk neitrāla, laikraksts no laikraksta atšķiras, ne tik nacionāli pretstatīta, tad krievu prese jau vairāk grauj nekā veicina. Tas varētu būt viens no Rīgas domes [uzdevumiem] informācijas kampaņa, kad krievu presē publicē kādas labās ziņas par Rīgas integrāciju vai brīvprātīgo darbu, jo ar krievu presi maz kas strādā.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

„Krievu prese ļoti daudz raksta tikai par krieviskiem jautājumiem, latviešu prese tikai par latviešu jautājumiem, un netiek saistīti viņi kopā kā vienas pašvaldības... dažas ziņas vispār netiek sniegtas vai noklusētas, vai pietušēta.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

Vienīgais risinājums atšķirīgu informatīvo telpu (latviešu un krievvalodīgo) pastāvēšanai: „Maksimāli censties no plašsaziņas līdzekļiem izņemt ārā visas šīs te aicināšanas un sabiedrības kaut kādu savstarpējo rīdīšanu, kas nāk no politiķu puses.” (NVO, politikas analīze)

Tiek minēts fakts, ka sabiedriskajā TV un radio ir būtiski samazinājies integrējoša rakstura raidījumu skaits.

„Nacionālā televīzija un radio, viņai ir neliela integrāciju veicinoša loma, jo valsts pasūtījums tradicionāli tomēr ietver integrējoša rakstura raidījumus, teiksim, Doma laukums, ziņu izlaidumi krievu valodā, bija raidījumi, kas vienlaikus latviešu un krievu valodā, tas bija sen jau.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

Ņemot vērā šo situāciju (privātas kompānijas, maz raidījumu, kuri veicinātu integrāciju; ne vienmēr objektīvi pasniegta informācija latviešu un krievvalodīgo plašsaziņas līdzekļos; uzkrītoša izvairīšanās vispār runāt par jūtīgiem jautājumiem; dažādu ar sabiedrības integrācijas jautājumiem saistītu pasākumu klaja ignorēšana), **ekspertu ieteikums ir pašvaldībai veidot pārraidi, caur kuru tā varētu paust savu viedokli**, tai skaitā veicināt sabiedrības integrāciju.

„Televīzija un radio ir iecietīgāki kopumā nekā avīzes, pilnīgi noteikti. Varētu darīt vairāk. Būtu ļoti forši, ja, piemēram, Latvijas televīzijā, vienalga vai tā būtu komerc vai sabiedriskā, būtu vairāk interesantu programmu par Latviju. Tas ir resursu jautājums.” (NVO, politikas analīze)

Piemērs par plašsaziņas līdzekļu mazo ieinteresētību: „Mūsu lielo festivālu „Vienoti dažādībai”, kuru mēs organizējam jau 8. gadu, bet pat uz atklāšanām nenāk televīzija, neskatoties uz to, ka atsūtīti ielūgumi utt. Paldies Latvijas radio 4.kanālam!” (NVO, mazākumtautību pārstāvības eksperts)

Radio tiek vērtēts kā demokrātisks medijs (jo nav dārgs), kuru labi varētu izmantot integrācijas procesā. „Integrāciju varētu veicināt raidījumi Kristīgajā radio.” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

Kā līdz galam neizmantota iespēja tiek minēta **televīzija** (īpaši - sabiedriskā televīzija), gan latviešu, gan krievu valodās, kas dažādu iemeslu dēļ ir līdz šim pārāk maz izmantota integrācijas veicināšanai.

ATSKAITE

„Latvieši neko daudz nezina par to, kādi krievu mākslinieki ir, vai kādi ir Latvijā dzīvojošu krievu panākumi, un mums tā liekas, ka tas tā neinteresanti, mums tikai latvieši ir interesanti. Un krieviem ir ļoti līdzīgi... Viņi varbūt vairāk zina par latviešu kultūru, nekā latvieši par krievu kultūru Latvijā.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

Internets tiek minēts kā augošs medijs. Interneta loma integrācijas procesā tiek vērtēta atšķirīgi. No vienas puses biežā cilvēku anonīmā izpaušme, izsakot interneta vidē to, ko viņi neuzdrošinās paust atklāti, tiek vērtēta kā integrāciju kavējoša, no otras puses – interneta vidē ir iespējams atrast sevi interesējošo informāciju.

„Piedāvājums interneta vidē ir tik plašs, lai jebkurš var tur atrast sev vajadzīgo informāciju, un tas ir labs integrācijas nosacījums.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

Interneta vidē no portālu redaktoru puses būtu nepieciešams aktīvāks interneta komentāru monitorings, lai nepieļautu būtisku sabiedrības šķelšanu.

Integrācijas jautājumiem īpaši jāizmanto tie plašsaziņas līdzekļi, kuriem pārklājas auditorijas, piem., atsevišķi jauniešu žurnāli, atsevišķi sieviešu žurnāli, 5 minūtes, atsevišķi portāli (Dialogi.lv un Delfi).

Kā ļoti nozīmīga tiek minēta mediju ietekme sabiedriskās domas veidošanā attiecībā uz dažādām sabiedrības grupām, piemēram, invalīdiem, stāstot par viņu dzīvi, problēmām un sasniegumiem:

„Ja prese runā: re, kā viņi var, un cik daudz te ir iespēju – tas jau izglīto sabiedrību, tas izglīto darba devējus, tas izglīto skolotājus.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

- **Virtuālā vardarbība un tās ietekme uz bērniem, jauniešiem**

Virtuālā vardarbība, ko veido naidīgi teksti interneta vidē, zemas kvalitātes filmas, primitīvas datorspēles, kā arī pornogrāfiska satura filmu pieejamība, tiek atzīta kā **nozīmīga mūsdienu sabiedrības problēma** attiecībā uz bērniem, jauniešiem.

Bērni un jaunieši būtu **jāinformē par iespējamajiem draudiem/risikiem**, ja viņi savus personas datus ievada interneta vidē.

Interneta vidē izplatīta ir emocionālā vardarbība - bērni, jaunieši sociālajos tīklos atļaujas ņirgāties par citiem bērniem (piem., izveidojot viltus profilu utt.). Šķietami anonīmā interneta vide liek justies pasargātam, un tāpēc – nesodītam:

„Viņš domā, ka viņu nekad neatradīs un tāpēc tas arī, lai arī ir bijuši daži šie te tiesas spriedumi, kur soda, piemēram, par naida kurināšanu, ja, vai nacionālā, etniskā naida neiecietības veicināšanu. Patiesībā jau cilvēki par to daudz nezina.” (NVO, politikas analīze)

ATSKAITE

Lai bērnus un jauniešus pasargātu no virtuālās vardarbības draudiem, **skolotājiem un vecākiem** tie būtu **jāinformē** par dažādām lietām, kas aizsargātu to drošību: **neievietot personiska rakstura informāciju interneta vidē** (personas datus, telefonu numurus, adreses), **būt uzmanīgiem sociālajos portālos, saziņā ar svešiem cilvēkiem.**

Vecākiem jākontrolē interneta lapas, kuras bērns lieto; kas ir tie cilvēki, ar kuriem bērns sarakstās interneta vidē:

„No vienas puses tev ir jādod bērnam tā brīvība, bet no otras tev viņš ir jāmēģina maksimāli pasargāt.” (NVO, politikas analīze)

Skolās rādīt mācību filmas. Jautājumu aktualizēšana izglītības sistēmā, piemēram, par seksuālo veselību.

„Bērniem stāstīt, kurā momentā un kurās vietās, un kur ir tie āķīši, kad viņus var sākt izmantot.” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

Pozitīvi tiek vērtēti **anonīmie bērnu uzticības telefoni**, uz kuriem iespējams zvanīt problēmu gadījumā. Arvien vairāk kļūst vientuļo bērnu, kuru vecāki ir aizņēmti darbā un kuriem bieži nav spēka iedziļināties sava bērna problēmās, savu viedokli izsaka eksperti.

- **Pašvaldības iespējamā rīcība, lai aizsargātu bērnus, jauniešus no virtuālās vardarbības**

Lai pasargātu bērnus no virtuālās vardarbības, **pašvaldībai būtu jāsadarbojas ar NVO**, uzskata eksperti:

- ✓ jāveido **izglītojošas kampaņas bērniem, jauniešiem** par to, ka „*ekrāna otrā pusē sociālajā tīklā varbūt ir nevis Māriete un Jānītis, bet onkulis, kas tev vēl ļaunu*”. (Šādas kampaņas jau ir tikušas organizētas no NVO puses, norāda eksperti.);
- ✓ jāsniedz finansiāls atbalsts NVO informatīvo materiālu izplatīšanai par organizācijas atrašanās vietu, palīdzību ko iespējams saņemt;
- ✓ organizēt virtuālus kursus, kā bērniem, jauniešiem sevi pasargāt interneta vidē, iesaka etniskās un politiskās jomas eksperts:

„Organizēt virtuālus kursus, kā tu vari sevi pasargāt un droši sērfot internetā. Lai nevalstiskās organizācijas konkursa kārtībā piesakās, kurš labāku koncepciju piedāvā, kā to darīt, un rīkot virtuālos kursus Rīgas jauniešiem.” (NVO, politikas analīze)

ATSKAITE

14. RĪGAS IEDZĪVOTĀJU UZTICĒŠANĀS PAŠVALDĪBAS INSTITŪCIJĀM (STRUKTŪRĀM)

Kopumā iedzīvotāju uzticēšanos pašvaldības institūcijām, pēc ekspertu domām, varētu veicināt:

- ✓ **ar komunikāciju, dialogu**

*„Ar ļoti labu komunikāciju ar iedzīvotājiem, varbūt ieguldot vairāk gan cilvēkresursus, gan laika komunikācijā.”
(NVO, politikas analīze)*

„Ja nav dialoga ar klientu grupām, tad darba rezultativitāte divkārt samazinās. Jebkurš dialogs ļoti veicina darbības rezultatīvos rādītājus.” (Pašvaldība, lēmuma pieņemšana)

- ✓ **ar kompleksu pieeju problēmu risinājumos:** *„Palīdzībai vajadzētu būt daudz plašākai un kompleksākai” (NVO, sociālie pakalpojumi);*
- ✓ **ar institūciju darbinieku kompetenci un spēju sniegt precīzu informāciju/norādījumus par turpmāko rīcību, ar prasmi pasniegt informāciju iedzīvotājiem saprotamā veidā**

Kāds no etniskās un sociālās jomas ekspertiem par būtisku uzticību graujošu faktoru min pašas pašvaldības struktūru darbinieku nepietiekošu informētības līmeni par atbildības jomām struktūrvienību ietvaros un nekompetenci un nespēju sniegt precīzus un skaidrus norādījumus/informāciju par turpmāko rīcību: *„Ja es piezvanīšu uz vienu, mani sūtīs pie pieciem citiem.” (NVO, politikas analīze)*

„Otrs, kā informācija tiek izskaidrota: Vai tev tiek iedots viens likumu pants, no kura neviens nesaprot neko, vai tomēr tev tiek izstāstīts.” (NVO, politikas analīze)

- ✓ **ar ieinteresētu, atvērtu, cilvēcisku attieksmi/individuālu pieeju no institūciju darbinieku puses:**

„Noteikti jāmazina birokrātija un birokrātiskas atbildes cilvēkiem.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

„Jo vairāk šo dienestu cilvēki nāks pretī un vairāk mēģinās atrisināt šīs problēmas, es domāju arī, ka kļūs arvien lielāka iedzīvotāju uzticēšanās šīm iestādēm.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

- ✓ **nodrošinot darbinieku pieejamību;**

ATSKAITE

- ✓ **nodrošinot pietiekama informāciju par katras institūcijas (struktūras) funkcijām/darbības jomu:** pietiekamu informāciju par pašvaldības darbu, to, kurp vērsties nepieciešamības gadījumā utt. **Informētība** par pašvaldību/tās institūcijām lielā mērā **nosaka uzticēšanos** tai/tās institūcijām. To apliecina arī kāda sociālās jomas eksperta teiktais: *„Jo tu labāk cilvēku vai iestādi pazīsti, jo tev ir lielāka uzticēšanās, tu zini, ko no viņas sagaidīt.”* (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

Iedzīvotāju informētības līmeņa paaugstināšanai, atsevišķi eksperti ierosina dažādus aktivitāšu veidus:

- ✓ Kāds etniskās un politiskās jomas eksperts, paaugstinot iedzīvotāju informētības līmeni un līdz ar to arī uzticēšanos, ierosina organizēt **atvērto durvju dienas**:

„Lai rīdzinieki varētu saprast, ar ko nodarbojas šeit, Rīgas domē, valstī, ar ko vēl nodarbojas Drošības departaments? Kāpēc nerīkot Drošības departamentā atvērto durvju dienu?... Skolotāji nezina, ar ko nodarbojas pašvaldība, ar ko viņa atšķiras no valdības, kas pašvaldībā ir likumdevēji un kas ir izpildvara, kas ir Rīgas dome kā tāda un kas ir departamentu un izpilddirekcijas kā izpildvaras struktūras.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

- ✓ Iedzīvotāju informētības līmeņa paaugstināšanai par pašvaldības (tās struktūru darbu) var tikt izmantotas arī **radošas, atraktīvas aktivitāšu formas, akcijas**.

Kāda etniskās un politiskās jomas eksperte kā pozitīvu piemēru min kādas Francijas pilsētas komunālās saimniecības departamenta rīkotu akciju laukumā pie mērijas ēkas: *„Viņiem bija ļoti interesanta izstāde par to. Tika demonstrēti sētnieku formas tērpi.... Tur varēja prasīt par suņu uzturēšanu, varēja prasīt, ko darīt situācijā, ja man salūzis krāns. Kas par to maksās utt. ... Tas bija izcili. Tas bija tik interesanti, tur bija tik daudz cilvēku. Es uzskatu to par vienu no visveiksmīgākajām akcijām, kas pierādīja sevi.”* (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

- ✓ Kāds etniskās un politiskās jomas eksperts iedzīvotāju informētības līmeņa paaugstināšanai ierosina **uzlabot, vienkāršot pieeju informācijai pašvaldības mājas lapā internetā**:

„Es jau varētu netraucēt tos dienestus, ja es varētu ieiet viņu mājas lapā un maksimāli viegli atrast to informāciju.... Tās mājas lapas ir būvētas tā, ka es nesaprotu vai tie paši darbinieki var atrast to informāciju. Vajadzētu padomāt, lai cilvēkiem ir maksimāli viegli un ērti atrast to informāciju.” (NVO, politikas analīze)

- ✓ Kāds cits etniskās un politiskās jomas eksperts ierosina Rīgas pašvaldību/tās institūcijas **vairāk informēt iedzīvotājus par sniegto atbalstu, palīdzību iedzīvotājiem konkrētās situācijās**.

ATSKAITE

„Policijai vēl daudz jāapgūst komunikācijas prasme – kā apieties gan ar iedzīvotājiem, gan pilsētas viesiem.... Par komunikāciju ar sabiedrību, par starpkultūru aspektiem policija ir ļoti maz informēta, starpkultūru izglītības treniņi ir ļoti nepieciešami.” (NVO, politikas analīze)

Uzticēšanās veicināšanai atsevišķi eksperti Rīgas pašvaldībai ierosina īstenot arī **dažādus informatīvus pasākumus, aktivitātes**, kuru ietvaros iedzīvotāji tiktu iepazīstināti ar pašvaldības policijas darbu:

- ✓ pašvaldības policijas atvērto durvju dienas;
 - ✓ aktivitātes, kuru ietvaros tiktu demonstrēts policijas tehniskais aprīkojums: *”Pašvaldības policija varētu rādīt savu tehniku, savas ierīces jauniešiem un bērniem. Tas it kā ir sīkums. Bet, ja pusaudžiem parādīt, ka ir rācijas, ka ir tas un tas – tas būs gan pamācošs, gan uzticību veicinošs pasākums.”* (NVO, politikas analīze)
- **Uzticēšanās veicināšana Rīgas Sociālajam dienestam**

Atsevišķi eksperti uzskata, ka vairums iedzīvotāju **skaidri nenošķir un neatšķir dažādas ar sociālajiem pakalpojumiem saistītas** (valsts, pašvaldības) **institūcijas**: *„Es domāju, ka cilvēki jautā arī Valsts sociālo dienestu ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūru, varbūt vēl kaut ko, kaut kādām nevalstiskām organizācijām utt.”* – tieši tāpēc **Rīgas sociālajam dienestam būtu vairāk iedzīvotāji jāinformē par savu darbību/ funkcijām/ sniegtajiem pakalpojumiem.**

Sociālās jomas eksperti kā vienu no svarīgākajiem uzticības veicināšanā izceļ **ar sociālā dienesta darbinieku attieksmi saistītus aspektus**: ieinteresētību palīdzēt, spēju taktiski atteikt un ieteikt, kurp vērsties, ja palīdzības sniegšana nav Rīgas sociālā dienesta kompetenču ietvaros.

„Visam ir jāsākas ar attieksmi. Arī pateikt: „nē” vai atteikt tādā veidā, ka cilvēks nejūtas aizskarts ar to.” (NVO, Sociālie pakalpojumi)

„Vajag sazvanīties, piezvanīt: Kā jūtas Jūsu bērns. Kaut ko reizi nedēļā uzprasīt. Tad māte jutīsies, ka viņa nav pamesta, ka nav viss vienalga, ka par viņu interesējas.” (NVO, Sociālie pakalpojumi)

Kāds no sociālās jomas un etniskās un politiskās jomas ekspertiem uzsver nepieciešamību **īstenot ciešāku sadarbību pašvaldības institūciju/ sociālā dienesta struktūrvienību starpā**, atvieglojot pakalpojumu saņemšanu un radot uzticību darbinieku profesionalitātei un pakalpojumu kvalitātei.

„Uzticība būs tad, ja es aiziešu, iesniegšu iesniegumu un mans jautājums risināsies. Ja es jūtu, ka tā ir viena pašvaldība, kas stāv aiz visām šīm te iestādēm. Aizejot uz jebkuru, es iegūstu atbildi vai arī es uzzinu virzienu, kur man jāiet tālāk. Svarīgi, lai es redzu, ka tā ir viena pašvaldība.” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

ATSKAITE

„Es uzskatu, ka arī departamentiem un komitejām vajag vairāk domāt par dialogu. Mums tādas tradīcijas pagaidām nepastāv.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

15. RĪGAS PILSĒTAS PAŠVALDĪBAS PIEDĀVĀTO IESPĒJU UN PAKALPOJUMU NOVĒRTĒJUMS

- Rīgas pilsētas pašvaldības piedāvātās iespējas un pakalpojumi

Kopumā visi eksperti **Rīgas pašvaldības piedāvātās iespējas un pakalpojumus vērtē kā plašus**. Tomēr atsevišķi eksperti norāda, ka **trūkst apkopotas, saprotamā veidā izklāstītas informācijas par kopējo iespēju un pakalpojumu klāstu**:

„Informācija nav apkopota, kas cilvēkam, kurš nonācis grūtā situācijā, rada apmulsumu, apjukumu, neziņu kā rīkoties. Būtu nepieciešama apkopota informācija par Rīgas pilsētas pašvaldības piedāvātajām iespējām un pakalpojumiem, jo šāda informācija pietrūkst.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

Lai iedzīvotājiem palīdzētu izvēlēties/neapjukt vai, lai iedzīvotāji vienmēr saņemtu sev nepieciešamos pakalpojumus, atsevišķi eksperti **uzsver pašvaldības darbinieku kompetences un attieksmes lomu**: Pašvaldības darbiniekiem/dažādu institūciju/departamentu darbiniekiem **būtu jāizrāda lielāka iniciatīva, vēlme palīdzēt, kā arī jābūt ziņoņiem un iespēju robežās vienmēr jāsniedz pēc iespējas pilnīgāka informācija ne tikai** par pašvaldības/citu institūciju, bet arī valsts un NVO sektora sniegtajām iespējām konkrētu jautājumu risināšanā. **Jāsniedz kompleksa pieeja jautājumu/problēmu risināšanā**:

„Pašvaldības ierēdņi, sociālie darbinieki ļoti šauri skatās no savas institūcijas interesēm: mēs sociālajā dienestā palīdzēt nevaram un viss. Uz redzēšanos! Jūs neesat mūsu klients. Savukārt nevalstiskajās organizācijās, cilvēkam nonākot, cenšamies palīdzēt visdažādākajā veidā: Tā ir pašvaldība – re, kur tādas iespējas. Valsts atkal nodrošina to un to. Vai jūs to esat izmēģinājis? Te ir Sarkanai Krusts, te ir tāda organizācija, tur ir tāda organizācija, te var saņemt tādu palīdzību, re, kur Psiholoģiskās palīdzības centrs, kur valsts nodrošina 10 psihologa konsultācijas par valsts līdzekļiem, vai to esat izmantojis? Un tas piedāvājums un tā interese nevalstiskās organizācijās pret cilvēkiem ir daudz lielāka nekā vienam pašvaldības ierēdnim, kas strādā jebkurā institūcijā.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

ATSKAITE

Neskatoties uz ekspertu atzinīgo - plašo pakalpojumu klāsta vērtējumu, atsevišķi eksperti ierosina Rīgas pašvaldības **sniegto iespēju un pakalpojumu klāstu papildināt:**

- ✓ **ar interešu izglītību saistītām iespējām: gan bērniem un jauniešiem,** („*Vairāk dienas centru jauniešiem*” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi); „*Jauniešiem piedāvāt nodarbības, tās būtu tās pašas hip-hop, grafiiti - kaut kādas šādas viņu interesēm atbilstošas nodarbības, kas piesaistītu viņu uzmanību*” (NVO, sociālie pakalpojumi), **gan attīstot dažādas pieaugušo un vecu cilvēku interešu izglītības iespējas** („*Veciem ļaudīm vispār kaut kādas aktivitātes, kas vērstas uz iemaņu vai vienkāršu laika pavadīšanu, kaut vai tie paši adīšanas kursi, kas šobrīd ir ļoti populāri. Lai viņi nesēdētu mājās un būtu kaut kāda piederības sajūta.*” (NVO, sociālie pakalpojumi))
- ✓ **attīstot infrastruktūru** (Tā piem., *investējot bērnu spēļu laukumu, sporta laukumu izbūvē, interneta pieejamības veicināšanā utt.*)
- ✓ **uzlabojot pirmsskolas izglītības iestāžu pieejamību/** izskatot iespēju palielināt pašvaldības pārraudzībā esošo pirmsskolas izglītības iestāžu skaitu
- ✓ cilvēkus ar īpašām vajadzībām, vecus, nespējīgus cilvēkus **nodrošinot ar dzīvojamo platību** (*t.sk. speciālu aprīkojumu*) vai **atbalsta personālu**
- ✓ **veicinot kultūras/kultūras pasākumu pieejamību** (*Atvieglojumus studentiem, vecāka gadagājuma cilvēkiem kultūras pasākumu apmeklēšanai, bezmaksas kultūras pasākumus trūcīgākajai sabiedrības daļai utt.*)

Viens no etniskās un politiskās jomas ekspertiem esošo un nākotnē plānoto pakalpojumu kontekstā uzsver, ka **svarīga ir kvalitāte un pakalpojuma pieejamība:** „*Svarīgi,.... ja mēs piedāvājam šo te pakalpojumu, tad viņam tiešām ir jābūt pieejamam, pieejamos laikos un kvalitatīvam.*”(NVO, politikas analīze).

ATSKAITE

16. PAŠVALDĪBAS RĪKOTO SVĒTKU, PASĀKUMU IETEKME UZ INTEGRĀCIJAS PROCESU.

- Pašvaldības rīkoto pasākumu, svētku (Staro Rīga, Rīgas pilsētas svētki, 18.novembris) ietekme uz sabiedrības integrāciju. Viedoklis par dažādu sabiedrības grupu saliedēšanos caur pasākumiem un svētkiem.

Kopumā ekspertu skatījumā pasākumu un svētku ietekme uz sabiedrības integrācijas procesu tiek vērtēta kā **būtiska, nozīmīga** – svētki apvieno cilvēkus, rada kopības sajūtu, it īpaši, ja ir orientēti uz visām sabiedrības grupām.

Tomēr, organizējot svētkus, kas veicinātu sabiedrības integrāciju, jāņem vērā vairāki aspekti:

- Svētkiem ir jābūt mūsdienīgiem (*piem., lai ir ko darīt arī hipijiem un gotiem*);
- Svētkiem ir jābūt daudzveidīgiem, ar plašu svētku programmu;
- Vērstiem uz plašām sabiedrības grupām (*invalidiem ratiņkrēslos, nedzirdīgiem, čigāniem, krieviem, latviešiem*), tomēr īpaši neizceļot kādu vienu sociālo grupu.

Kāda eksperte uzsver, ka svētkiem ir jābūt **daudzveidīgiem**, „*nopietni domājot par to, lai tas uzrunātu cilvēkus no dažādām kultūrām, dažādām dzimtām valodām.*” (NVO, politikas analīze).

„*Integrāciju rada tas, ka tas tiek taisīts priekš visiem, neakcentējot atšķirīgo. Latvietis, krievs, invalīds un tā tālāk. Vienkārši rīkojot pasākumu, mums ir jā rūpējas, lai tas ir pieejams ratiņniekam, personām ar garīgās attīstības traucējumiem, nedzirdīgam, neredzīgam, čigānam, krievam, latvietim.*” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

Vairāki eksperti atzīmē, ka, **ja kaut kas tiek veidots noteiktai sabiedrības grupai**, piemēram, trūcīgajiem cilvēkiem vai mazākumtautībām, **tas tieši pasvītro šīs grupas atšķirību**, kas ir **pretstatā integrācijas principiem**.

Integrācijas veicināšanai **svētku programmās** vajadzētu iekļaut arī **dažādu sabiedrības grupu** priekšnesumus:

„*Veicinoši varētu būt tas, ka Rīga, teiksim, visās svētku programmās noteikti izdala vienu daļu arī mazākumtautību svētku pasākumam, saprotot un atceroties, un nebaidoties no tā, ka Rīgā simtiem gadiem dzīvoja arī citas tautas. Nevajag no tā baidīties.*” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

„*Nevar komplektēt izstādes, festivālus, grupas, kuras brauc izstādīties citā pilsētā vai ārzemēs tikai no vienas nacionalitātes. Tomēr jābūt kā tādām nelielām pērlēm arī talantīgiem cilvēkiem no citām tautībām.*” (NVO, mazākumtautību pārstāvība)

ATSKAITE

Kā **pozitīvs integrāciju veicinošu svētku** piemērs tiek minēti:

- Rīgai 800 (it īpaši);
- Staro Rīga.

Šie svētki tiek raksturoti kā mūsdienīgi, plaši, daudzveidīgi, visām sabiedrības grupām un to interesēm veltīti, kā arī „draudzīgi” svētki: *„tur bija visi iesaistīti, nebaidoties no Rīgas dažādības.”*

„Rīgas 800 gadu jubilejas svētki – vienīgais notikums pēc visiem tiem 90 gadiem, kas saglabājušies atmiņā kā veicinošs, apvienojošs pasākums visiem rīdziniekiem.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

Kā **pozitīvs piemērs** no atsevišķu ekspertu puses tiek minēti ielu svētki, piemēram, Āgenskalna ielas svētki.

Svētkus, kas saistīti ar valstiskiem, politiskiem, kā arī vēsturiskiem notikumiem atsevišķi eksperti uzskata kā **integrāciju mazāk veicinošus**, norādot, ka šādi svētki pēc savas būtības ir tradicionālāki, uz šaurāku sabiedrības grupu orientēti. Pie šādiem svētkiem tiek nosaukti **18. novembra svētki**.

„Vairāki mani paziņas, kas nav latvieši, saka, ka es tos [18. novembri] neizjūtu kā savus svētkus. Tāpēc, ka principā tur tiek nemitīgi uzrunāti latvieši, latvieši, mēs latvieši.” (NVO, politikas analīze)

„18.novembris ir vērst uz tādām tradicionālām formām. Vajadzētu atbilstoši mūsdienu prasībām un mūsdienu izpildījumam. Būtu jābūt iespējai, kur tajā pašā 18.novembrī nosvinēt svētkus hipijiem, kur būtu iespējas aiziet cilvēkiem, kam patīk akustiskā māksla, akustiskā mūzika – lai tas būtu daudzpusējs un katrs varētu atrast... Varbūt mēs varētu nerīkot vienu lielu, milzīgu salūtu par ļoti lielām naudām, bet katrai grupai būtu vērsti tieši viens individuāls pasākums.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

Kāds NVO pārstāvošs eksperts norāda, ka krieviski runājošos rīdziniekus 18.novembra svētkos **piesaista tikai salūts**.

Cits eksperts norāda uz atšķirībām vēsturiskajā atmiņā, kura ne visiem latviski un krieviski runājošiem iedzīvotājiem ir vienota. Latvijā nav izveidojusies sabiedrības kopējā vēsturiskā atmiņa, kas nereti traucē arī vienoti izjust valstiski un vēsturiski svarīgus svētkus:

„Tā atmiņa balstās uz pasākumiem, notikumiem, kuri ir svarīgi visai sabiedrībai... Līgo svētki ir kopīga vēsturiskā atmiņa šeit dzīvojošajiem, jo tā ir vērtība, kura ir pieņemta.” (Pašvaldība, lēmumu pieņemšana)

Līdzīgi kā Rīgas iedzīvotāji, arī eksperti atsevišķus svētkus uzskata kā Rīgas pašvaldības organizētus, piem., Muzeju nakts. Līdz ar to **komunicējot sabiedrībā par Rīgas pašvaldības organizētajiem svētkiem, ir vairāk jāuzsver, kas ir šo svētku rīkotāji**.

ATSKAITE

Lai gan nozīmīgas ir visas svētku formas, tomēr, **domājot par svētkiem kā integrāciju veicinošu procesu, vairāk ir jādomā par svētku daudzveidību un mūsdienīgumu.**

- **Viedoklis par svētku formu un saturu, lai tie spētu piesaistīt dažādas sabiedrības grupas.**

Kāds eksperts norāda, ka: „Tā forma, kas līdz šim Rīgā ir bijusi, ir absolūti pareiza, un tie cilvēki, kas to organizē – viņiem idejas nekad neizbeigsies.” (*Pašvaldība, sociālie pakalpojumi*)

Kopumā eksperti izvirza **vairākas idejas**, kādai būtu jābūt **svētku formai un saturam**, lai svētki piesaistītu dažādas sabiedrības grupas (tai skaitā dažādas etniskās un sociālās grupas):

- dažādu kultūru tradīcijās, ne tikai latviešu tautas tradīcijās balstītam;
- kā iedzīvotājus vienojošam mākslas, kultūras vai sporta pasākumam;
- uz ģimeni orientētam pasākumam;
- pasākumam, kas saturiski domāts tieši rīdziniekiem (Rīgas svētki);
- pasākumam, kas organizēts ne tikai pilsētas centrā, bet arī citos Rīgas rajonos;
- bezmaksas pasākumam.

Runājot par iespējām svētkos un pasākumos piesaistīt dažādas etniskās grupas, tiek ierosināts akcentus likt uz **tēmām, kas interesē mazākumtautības**. Tā varētu būt iespēja svētkos parādīt savu etnisko piederību caur **deju, dziedāšanu, muzicēšanu, nacionālo virtuvi**. Kā **pozitīvs piemērs** tiek minēts konkurss par labāko mazākumtautību deju.

„Ja mēs runājam tieši par etnisko integrāciju, tad Rīgai arī jāērķinās ar to, ka šeit cilvēki ir no dažādām kultūrām, un arī viņiem šīs kultūras intereses varētu būt dažādas. Ja kultūras pasākumus organizē, tad tā, lai tie būtu interesanti visiem Rīgas iedzīvotājiem. Ja mēs organizējam Dziesmu svētkus, tad organizējam visiem un aicinām visus, un visi viņi nāks tad, ja viņi varēs piedalīties arī ar savu kultūru, ne tikai kaut ko rādīt, kas ir ļoti latvisks.” (*Valsts pārvalde, politikas veidošana*)

„Nesen Dālderis, ministra kungs, atnāca uz gruzīnu svētkiem, tas bija liels pasākums un panākums.... Un ar to cilvēki vismaz mēnesi dzīvoja: redz, mēs arī esam uzmanības lokā.” (*NVO, mazākumtautību pārstāvniecība*)

Rīkojot **sporta pasākumus** (piemēram, strītbols, velobrauciens), tajos vairāk varētu piesaistīt **tieši jauniešus**.

Ģimenēm ar bērniem vēltītajos pasākumos varētu tikt rīkotas viktorīnas, kur iespējams saņemt dāvaniņas, spēles un rotaļas ar aktīvāku bērnu iesaistīšanu.

„Ģimene ir tāda lieta, kura ļoti vieno.” (*NVO, mazākumtautību pārstāvniecība*)

ATSKAITE

Vairāki eksperti norāda uz nepieciešamību **svētku pasākumus** (piem., Līgo svētki) **organizēt** ne tikai Rīgas centrā, bet „tuvāk iedzīvotājiem” – **Rīgas rajonos (priekšpilsētās)**:

„Piemēram, Dzegužkalnā, kur tos pašus Līgo svētkus taisa, vai kaut kur citur, nevis tikai jāiet krastmalā.” (NVO, sociālie pakalpojumi)

Kāds eksperts ierosina arī **mūzikas pasākumus** (koncertus) organizēt ne tikai Rīgas centrā, bet arī ārpus tā:

„Mūzika ir ārkārtīgi spēcīga Latvijā, varētu dažādās Vecrīgas ielās vai krastmalā, arī Maskavas forštatē, vienalga kur rīkot šādus svētkus, kur var iet kājām pa visu centru un dzirdēt mūziku ik pa pārsimts metriem.” (Valsts institūcija, izglītības nozare)

Tiek ieteikts plašāk svētkos iesaistīt pūtēju **orķestrus**, piemēram, skvēros, Vērmanes dārzā:

„Mums ir dažādi pūtēju orķestri - vasarā laižam viņus visus skvēros - lai tā dzīvība mutuļo!” (NVO, politikas analīze)

Daži eksperti uzskata, ka **trūcīgajiem iedzīvotājiem**, tai skaitā **pensionāriem**, vajadzētu nodrošināt iespēju **bez maksas** apmeklēt koncertus:

„Daudzi cilvēki grib vienreiz redzēt šo zāli [Lielā Ģilde, Mazā Ģilde] un daudzi nāk pie manis un izsaka paldies: sakarā ar Jūsu iniciatīvu, mēs pirmo reizi pabijām tajā zālē. Bet viņiem jau 60 gadu.” (NVO, mazākumtautību pārstāvniecība)

Par pasākumiem, īpaši **bezmaksas**, pēc ekspertu domām, vajadzētu arī **sniegt plašāku informāciju, īpaši pārdomājot komunikācijas kanālos**, kuros šī informācija tiek sniegta:

„Citreiz mēs uzzinājām par to, ka kinoteātrī Rīgā rāda multiplikācijas filmas bez maksas, tikai uzzinājām pēc tam, ka multiplikācija jau bija beigusies. Es saprotu, ka mani oponenti var atbildēt, ka tas bija internetā, tas bija kādā aīšā. Tomēr, acīm redzot, nepietiekami daudz, un es, piemēram, neskatos katru dienu Rīgas pašvaldības portālu, neskatoties uz to, ka es diezgan bieži to daru.” (NVO, mazākumtautību pārstāvniecība)

- **Viedoklis par citu šobrīd mazāk zināmu svētku svinēšanu (Annas diena, Jura diena, ģimenes diena u.c.), kas piesaistītu dažādas sabiedrības grupas. Svētki, kuri pašlaik pietrūkst.**

Kāds eksperts, runājot par svētkiem, norāda, ka viss notiek pareizajā virzienā, bet „*nedrīkstam arī pāriet, protams, uz to, ka mēs tikai visu laiku kaut ko svinam.*” (NVO, politikas analīze)

ATSKAITE

Runājot par **mazāk zināmu svētku svinēšanu**, eksperti vispozitīvāk vērtē **Ģimenes dienu**, vairāki eksperti atbalsta arī **Annas dienas** svinēšanu. **Jura diena** tiek atzīta kā latviešiem un cittautiešiem samērā nezināmi svētki. Potenciāls tiek saskatīts **Mārtiņa dienas** svinēšanā, kas saistās ar interesantiem ticējumiem.

Kāds eksperts ierosina apvienot latviešu un slāvu tautību kalendāros (tautiskos) svētkus. Eksperts uzskata, ka tas būtu interesanti un patiktu cilvēkiem – piemēram, **Metenus kopā ar Masleņņicu, rudens svētkus, ģimenes svētkus/ ģimenes dienu vai ģimenes nedēļu**.

Līdzīgi kā aptaujātie rīdzinieki, arī eksperti kopumā **nosauc vairākus svētkus**, kuri **pietrūkst vai kuri varētu tikt plašāk svinēti**:

- Rīgas mikrorajonu svētki (piem., Purvciema svētki – domāti visiem, kuri dzīvo Purvciemā);

„Visi svētki, visas aktivitātes ir centrā, arī ap centru. Tas ir brīnišķīgi, bet tas ir maz. Jātaisa mikrorajonu svētki, pagalma svētki un tas ir jāveicina no pašvaldības puses. Jādomā par to, lai cilvēkiem būtu priecīga dzīve un viņu bērniem, jo no bērnības viss sākas. Jādomā par tādu programmu.” (Pašvaldība, izglītības nozare)

- Dažādu profesiju svētki (piem., ugunsdzēsēju (pažarnieku) svētki.);
- Vasaras svētki;
- Skolas svētki;
- Bērnu svētki;
- Veco cilvēku svētki;
- Kaimiņu svētki (lelas svētki);
- Tautas diena;
- Integrācijas diena;
- 8.marts.

Tiek uzsvērta svētku **regularitātes nozīme**. Organizējot svētkus, ir jādomā, lai tiktu **iedibinātas tradīcijas** – svētki katru gadu notiktu vienā noteiktā datumā:

„Man liekas, ka tas ritualizētais „no reizes un reizi” paliek atmiņā un veido tādu pieradumu. Tas no bērnības, kad mēs gaidām, kad dzimšanas dienā būs torte, būs svecīte, tas veido arī, starp citu, piesaistes sajūtu pilsētai, ka tie ir manas pilsētas svētki.” (Pašvaldība, sociālie pakalpojumi)

Kāds eksperts saredz arī attīstības potenciālu dažos Rīgas parkos, laukumos:

„Uzvaras parks pie viesnīcas Maritim, visi tie parki, laukumi, nu kaut ko taisām tur augšā!” (NVO, politikas analīze)

PIELIKUMS

Jautājumi nozares ekspertiem sabiedrības integrācijas jomā (etniskā, politiskā, sociālā integrācija).

PADZIĻINĀTĀ INTERVIJA

Labdien, mani sauc ... *vārds, uzvārds*. Es pārstāvu TNS Latvia, kas nodarbojas ar sabiedriskās domas pētījumu veikšanu. Pašlaik mēs sadarbībā ar Rīgas Domes Izglītības, kultūras un sporta departamentu veicam pētījumu par sabiedrības integrācijas jautājumiem Rīgā.

Šī Pētījuma mērķis ir atklāt sabiedrības integrācijas problēmas Rīgā, tajā skaitā aptvert jautājumu loku par pilsonības tēmu (analīze, kāpēc nepilsoņi nav motivēti iegūt pilsonību, un ko var darīt pašvaldība, lai to mainītu; kā arī par nepilsoņu (cittautiešu) atsvešinātību no valsts, pašvaldības) un valodas vidi (valodas vides novērtējums un ieteikumi).

Uzmanību, intervētāj! Ņemot vērā, ka šī ir padziļinātā interviija, lūdzu, aiciniet respondentu uz jautājumiem atbildēt plašāk un izvairīties no atbildēm „jā” un „nē”, dodot iespēju padziļinātai atbilžu analīzei. Uzdodiet jautājumus „kāpēc”?
Precizējiet, pārjautājiet!

1. Rīgas iedzīvotāju attieksme pret saviem pienākumiem pret valsti, pašvaldību.

- Vai, pēc Jūsu domām, Rīgas iedzīvotāji zina, izprot savus pienākumus attiecībā pret valsti, pašvaldību? (*piem., ievērot likumus, maksāt nodokļus, cienīt latviešu tautas un Latvijā dzīvojošo nacionālo un etnisko grupu tradīcijas un paražas, respektēt citu personu nacionālo pašcieņu*)
- Vai, Jūsaprāt pienākumu izpratne atšķiras Latvijas Republikas pilsoņu un nepilsoņu vidū? Kāpēc Jūs tā domājat? *Ja atšķiras*. Kā, Jūsaprāt, izpaužas šī atšķirīgā izpratne?
- Ko, Jūsaprāt, pašvaldībai vajadzētu darīt, lai uzlabotu rīdzinieku informētību par viņu pienākumiem attiecībā uz valsti, pašvaldību?

2. Rīgas iedzīvotāju līdzdalība sociālpolitiskajās aktivitātēs (t.sk. sabiedriskajās apspriešanās, lēmumu pieņemšanā, interešu aizstāvībā) pašvaldības līmenī.

Domājot par Rīgas iedzīvotāju līdzdalību politiskajās aktivitātēs pašvaldības līmenī:

- Vai nevalstiskajām organizācijām ir iespēja paust savu viedokli pašvaldībai un piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā? Kā Jūs vērtējat šo mehānismu? Vai tajā varētu kaut ko uzlabot?
- Kā, Jūsaprāt, pašvaldība varētu veicināt Rīgas iedzīvotāju līdzdalību dažādās politiskajās aktivitātēs, piem., sabiedriskajās apspriešanās, lēmumu pieņemšanā, interešu aizstāvībā pašvaldības līmenī (kā veicināt piedalīšanos pašvaldību vēlēšanās u.c.)?

3. Rīgas iedzīvotāju iesaistīšanos nevalstiskajās organizācijās t.sk. brīvprātīgajā darbā.

Intervētāj, šajā sadaļā uzsvars tiek likts uz NVO, bet, ja eksperts var komentēt par brīvprātīgo darbu, tad noteikti viņš par to ir jāiztaujā.

Nevalstiskās organizācijas

- Kāda, Jūsaprāt, ir nevalstisko organizāciju loma integrācijas procesā?
- Kā Jūs vērtējat Rīgas iedzīvotāju iesaistīšanos nevalstiskajās organizācijās? Vai tā ir pietiekama, vai nepietiekama?
- Kādas, Jūsaprāt, iedzīvotāju problēmas tiek atrisinātas, pateicoties dalībai nevalstiskajās organizācijās?
- Vai Rīgas iedzīvotāju iesaistīšanos nevalstiskajās organizācijās vajadzētu veicināt?
- Kādi ir galvenie iemesli, kāpēc rīdzinieki neiesaistās nevalstiskajās organizācijās?
- Ko, pēc Jūsu domām, Rīgas pašvaldībai vajadzētu darīt, lai panāktu lielāku rīdzinieku līdzdalību, iesaistīšanos nevalstiskajās organizācijās?

Brīvprātīgais darbs

- Kā Jūs vērtējat Rīgas iedzīvotāju iesaistīšanos brīvprātīgajā darbā? Vai tā ir pietiekama, vai nepietiekama?
- Kādas, Jūsaprāt, iedzīvotāju problēmas tiek atrisinātas, pateicoties dalībai brīvprātīgajā darbā?
- Vai iesaistīšanos brīvprātīgajā darbā vajadzētu veicināt?
- Kādi ir iemesli, kāpēc rīdzinieki neiesaistās brīvprātīgajā darbā?
- Ko, pēc Jūsu domām, Rīgas pašvaldībai vajadzētu darīt, lai panāktu lielāku rīdzinieku līdzdalību, iesaistīšanos brīvprātīgajā darbā?

4. Rīgas iedzīvotāju piederības sajūta pilsētai – Rīga.

- Kā Jūs vērtējat rīdzinieku piederības sajūtu savai pilsētai – Rīgai? Ko Rīga nozīmē tās iedzīvotājiem? *(tikai dzīvesvieta, darba vieta, kultūras centrs vai kas cits)*
- Kura sabiedrība daļa/grupas, Jūsaprāt, jūtas vairāk piederīgas? Kuras – mazāk? Kā Jūs skaidrotu šīs atšķirības?
- Kas, Jūsaprāt, ir galvenie faktori, kas piesaista Rīgai? Kas, pēc Jūsu domām – atsvešina no pilsētas (Rīgas)?
- Ko, Jūsu skatījumā, vajadzētu darīt pašvaldībai, lai veicinātu, uzlabotu piederības sajūtu Rīgai?

5. Rīdzinieku attieksme attiecībā uz pilsonības jautājumu, latviešu valodas lietošanu, valodas vidi.

- Kā Jūs kopumā vērtējat pilsonības iegūšanas procesu? *(Vai tas ir jāturpina vai arī visi, kuri ir vēlējušies, pilsonību jau ir ieguvuši? Vai pilsonības iegūšanas process ir jāpaātrina?)*
- Kā Jūs domājat, vai „Pilsonības likumā” būtu kas jāmaina? *Ja respondents atbild apstiprinoši* Kas tieši, pēc Jūsu domām, būtu jāmaina „Pilsonības likumā”?

- Ar kādiem ierosinājumiem Jūs ieteiktu nākt klajā pašvaldībai attiecībā uz izmaiņām „Pilsonības likumā”?
- Kā Jūs vērtējat nepilsoņu motivāciju iegūt pilsonību?
- Ko pašvaldība varētu darīt, lai motivētu nepilsoņus iegūt pilsonību?
- Kā, Jūsaprāt attīstās latviešu valodas lietošana cittautiešu vidū? Vai latviešu valoda tiek lietota biežāk/retāk nekā pirms pāris gadiem? Ar ko tas skaidrojams?
- Kāda loma latviešu valodas lietošanā ikdienā/sabiedrībā ir bilingvālajai izglītībai?
- Vai latviešu valodas vide Rīgā, Jūsaprāt, ir aicinoša? (*cittautiešu valsts valodas prasme netiek izsmieta, cittautieši tiek mudināti runāt valsts valodā, kopīgi svētki, interešu pulciņi*)
- Kādi, Jūsaprāt, ir galvenie iemesli, kādēļ cittautieši neapgūst latviešu valodu?
- Ko varētu darīt pašvaldība, lai veicinātu latviešu valodas apguvi cittautiešu vidū? Vai sava loma varētu būt arī bezmaksas apmācībai? Vai bezmaksas apmācība ir nepieciešama?

6. Izglītības loma integrācijas procesā (pamatizglītība, vidējā izglītība, interešu izglītība, mūžizglītība).

- Kā Jūs vērtējat izglītības lomu integrācijas procesā?
- Kāda loma integrācijas procesā ir:
 - Pamatizglītībai
 - Vidējai izglītībai
 - Interesešu izglītībai
 - Mūžizglītībai? (*Intervētāj, izjautājiet par katru izglītības pakāpi/ veidu*)
- Vai, Jūsaprāt, atšķiras mācību saturs skolās ar latviešu un krievu mācību valodu? *Ja eksperts min, ka atšķiras.* Kas šo skolu mācību saturā, Jūsaprāt, atšķiras? Kā Jūs to vērtējat? Vai skolu reforma mācību valodas ziņā būtu jāturpina? Kāpēc jā/ nē?
- Šobrīd mazākumtautību izglītības iestādēs 60% mācību satura tiek apgūts latviešu valodā, 40% - mazākumtautību valodā. Vai, Jūsaprāt, šī proporcija būtu jāmaina? Kādā veidā?

7. Etniskās attiecības un noskaņojums, tā izmaiņas.

- Kā Jūs raksturotu šobrīd Rīgā pastāvošās etniskās attiecības un noskaņojumu? Kā tās ir mainījušās pēdējo gadu laikā?
- Vai etniskās attiecības pēdējo gadu laikā ir uzlabojušās, pasliktinājušās? Kādēļ Jūs tā domājat?
- Vai etniskās attiecības sadzīves līmenī atšķiras no etniskajām attiecībām politiskajā līmenī?
- Kas, Jūsaprāt, veicina attiecības starp dažādām etniskajām grupām?
- Kas nepieciešams labvēlīgu etnisko attiecību veidošanai? Kādi ir galvenie etniskās attiecības uzlabojoši iemesli?
- Kādi faktori varētu kavēt etnisko integrāciju? Kas veicina nesaskaņas?
- Ko Rīgas pašvaldība varētu darīt, lai uzlabotu etniskās attiecības Rīgā?

8. Starppersonu uzticēšanās, iecietība, attieksme pret dažādām sabiedrības grupām.

- Kāda, Jūsu skatījumā, ir iedzīvotāju attieksme pret dažādām sabiedrības grupām? *Ja nemin spontāni, iztaujāt:*
 - seksuālās minoritātes, cilvēki ar invaliditāti, maznodrošinātie, bezpajumtnieki.
- Kā Jūs vērtējat toleranci dažādu sabiedrības grupu vidū? Kā varētu veicināt toleranci starp dažādām sabiedrības grupām?
- Kuras sabiedrības grupas, Jūsaprāt, ir pakļautas neiecietīgākai attieksmei, diskriminācijai? Kā izpaužas neiecietīgāka attieksme, diskriminācija? Kā to varētu novērst?
- Ko pašvaldība varētu darīt, lai veicinātu iecietību, toleranci iepriekš minēto sabiedrības grupu vidū?

9. Sociālā integrācija.

- Kā Jūs vērtējat Rīgas pašvaldības (*Sociālais dienests, dienas un atbalsta centri, interešu izglītības iestādes, Krīzes centrs, u.c.*) sniegtos pakalpojumus:
 - cilvēkiem ar īpašām vajadzībām;
 - citām sociālā riska grupām (trūcīgajiem iedzīvotājiem, tai skaitā daudz bērnu ģimenēm, ģimenēm, kurās ir tikai viens vecāks, ilgstošajiem bezdarbniekiem, pensionāriem u.c.)?
- Vai šie pakalpojumi ir pietiekami? Vai Rīgas Domei vajadzētu tās pakalpojumu klāstu papildināt ar jauniem pakalpojumiem? Kādiem tieši? Kurām sabiedrības grupām?
- Kā Jūs vērtējat dažādu iedzīvotāju grupu informētību, informācijas pieejamību par Rīgas pašvaldības sniegtajiem pakalpojumiem? Kāpēc?
- Kādā veidā Rīgas pašvaldība varētu veicināt iedzīvotāju informētību par dažādām sabiedrības grupām pieejamajiem pakalpojumiem?
- Kā/kādā veidā integrācijas procesā varētu iesaistīt sociālās atstumtības riskam pakļautos jauniešus (ielu bērnus, ielu bandas u.c.)?

10. Sabiedrības, kopienu sadarbība problēmu risināšanā.

- Kā Jūs vērtējat sadarbību problēmu risināšanā dažādu kopienu vidū? (*sabiedrības grupu, vienas mājas, ielas, rajona iedzīvotāju*)
- Kā sadarbību dažādu kopienu vidū varētu veicināt? Kas būtu jādara Rīgas pašvaldībai, lai veicinātu sadarbību problēmu risināšanā dažādu kopienu vidū?

11. Ar imigrāciju saistīti jautājumi.

- Kā Jūs domājat, cik lielā mērā imigrācija šobrīd skar Rīgas pašvaldību? Cik lielā mērā imigrācija varētu skart Rīgas pašvaldību nākotnē?

Nolasīt: Pašvaldībai šobrīd imigrantiem, kas šeit legāli uzturas un saņēmuši pastāvīgās uzturēšanās atļaujas, tāpat kā iedzīvotājiem, ir jānodrošina mājoklis, pamatizglītība, ar veselības aprūpi saistītās lietas.

- Vai, pēc Jūsu domām, Rīgas pašvaldībai būtu jāatstāj tās pašreizējās funkcijas attiecībā uz imigrāciju saistītiem jautājumiem, vai tās būtu jāmaina (jāveic mazāk, jāveic vēl citas funkcijas)? Kāpēc? *Ja jāmaina*. No kurām funkcijām būtu jāatsakās? Kuras pietrūkst?

12. Politiku un politisko partiju loma sabiedrības integrācijas procesā.

- Kā Jūs vērtējat politiku un politisko partiju lomu un ietekmi uz integrācijas procesu?

13. Plašsaziņas līdzekļu t.sk. interneta loma integrācijas procesā.

- Kāda, Jūsaprāt, ir plašsaziņas līdzekļu (prese, TV, radio, interneta) loma sabiedrības integrācijas procesā?
- Vai, Jūsaprāt, pastāv virtuālā vardarbība? *Ja jā* - kā tā ietekmē bērnus, jauniešus? Ko varētu darīt pašvaldība, lai aizsargātu bērnus, jauniešus?

14. Rīgas iedzīvotāju uzticēšanās pašvaldības institūcijām (strukturām).

- Kā varētu veicināt sabiedrības uzticēšanos:
 - Rīgas pašvaldības policijai;
 - Rīgas bāriņtiesai;
 - Rīgas sociālajam dienestam;
 - Izpilddirekcijām;
 - Rīgas Domes Izglītības, kultūras un sporta departamentam;
 - Rīgas Domes Labklājības departamentam

15. Rīgas pilsētas pašvaldības piedāvātās iespējas un pakalpojumi (*Sociālais dienests, Bibliotēka, Dienas un atbalsta centrs, dienas aprūpes centrs (piem., bērniem un jauniešiem, bērniem invalīdiem, personām ar demenci, pilngadīgām personām, pilngadīgām personām ar invaliditāti), Interesu izglītības iestādes, piem., bērnu un jauniešu centri, mūzikas, sporta skolas, Kultūras centrs, Krīzes centrs, Saņēmis pārtikas paku trūcīgajiem iedzīvotājiem, Sociālās aprūpes pakalpojums dzīvesvietā, Publiskais interneta pieejas punkts, Apmeklētāju pieņemšanas centrs*)

- Kādas Rīgas pilsētas pašvaldības piedāvātās iespējas un pakalpojumi, bez jau pieejamajiem, būtu nepieciešami rīdniekiem? Kāpēc Jūs tā uzskatāt?

16. Pašvaldības rīkoto svētku, pasākumu ietekme uz integrācijas procesu.

- Kādi, Jūsaprāt, ir pašvaldības rīkoto pasākumu, svētku ietekme uz sabiedrības integrāciju (Staro Rīga, Rīgas pilsētas svētki, 18.novembris)? Vai pasākumi/ svētki saliedē dažādas sabiedrības grupas?
- Kādiem būtu jābūt pasākumiem/ svētkiem (pēc formas un satura), lai tie spētu piesaistīt dažādas sabiedrības grupas?

- Kādus citus šobrīd mazāk zināmus svētkus Rīgas iedzīvotājiem vajadzētu svinēt (Annas diena, Jura diena, ģimenes diena u.c.), kas spētu piesaistīt dažādas sabiedrības grupas? Kādu svētku pietrūkst?

Noslēdzošās pārdomas

Vai ir vēl kas būtisks, ko Jūs vēlētos piebilst?

- Kas tāds, ko Jums nebija iespēja pateikt?

Pateikties respondentam un noslēgt interviju.

Paldies par interviju!